

הישיבה הארבעים-ותשע של הכנסת השביעית

יום שני, א' אדר ב' תש"ל (9 מארס 1970)

ירושלים, הכנסת, שעה 15.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

רופסות (תיקון מס' 2), תש"ל-1970; 2. חוק המקדמה, תש"ל-1970.
לדיון מוקדם הונחו: 1. חוק לתיווך חובה ולבוררות מוסכמת בסיכסוכי עבודה, תש"ל-1970 - הצעת חברי הכנסת א. שוסטק; 2. חוק בוררות בשירותים חיוניים, תש"ל-1970 - הצעת חברי הכנסת א. שוסטק; 3. חוק לתיווך פקודת העיריות (ערר על קביעת ארנונה כללית), תש"ל-1970 - הצעת חברי הכנסת מ. יריד.

היו"ר ר. ברקת:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה מפי מזכיר הכנסת על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ת. ליאור:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: 1. חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופא.

ב. חוק התקציב לשנת 1970/71, תש"ל-1970 *

(קריאה ראשונה)

תפילה שניהיה כולנו יחד, אתם חברי הכנסת, העם כולו ואני עבדכם, חוקים, גבולים וראוים לעמוד באתגר, בסיכון ובסיכוי של שנים גדולות אלו, ששר ההיסטוריה ציווה עלינו לחיות ולהיאבק בהן.

הדברים נעשים או אינם נעשים לא בזכותו ולא לחובתו של אדם אחד. הממשלה כולה, הכנסת, העם - הם הקובעים בסופו של דבר את הנעשה בארץ. תפקידו של שר האוצר לטפל בבעיות המשק, והוא מופקד על ביצוע המדיניות הכלכלית של הממשלה. הפעם כבד תפקיד זה שבעתים, אף כי מעולם לא היה זה תפקיד קל במדינת ישראל. ואכן אני רואה את הבעיות הכלכליות הניצבות לפנינו בחומרה רבה, ואף אמרתי זאת, הן בדברי הקדמים מעל במה זו, בפתחת הדיון על התקציב והן במקומות אחרים.

רצוני לייחד כמה מלים אישיות לעניין שכלל איננו אישי. אילמלא היה הנושא כה רציני, היה העיסוק בפני החמוצות מגוחך במקצת. הגורמים המפיצים שמועות אלה, כאילו נפלה עלי מרה שחורה, ואלה המפרסמים מאמרים על כך, קולעים מרחק רב מן האמת. יותר משמץ של ספק גובל ללבי שמא אינם עושים זאת כדי לסייע לפתרון בעיותינו המשקיות, אלא כדי להתנגח בי. אילו רק זאת עשו, לא הייתי כלל מגיב על כך. אולם לצערי יש בהתבטאותם זו כדי לזרוע עצבנות מוזיקה במשק ובחברה הנתונים במצב מלחמתי ועל כך באמת צר לי. אולי צריך להיות צר גם להם.

על מנת להימנע מחזרות על חלק מהעניינים ומקיפוח עניינים אחרים, אתיחס בדברי הסיכום שלי לנושאים העיקריים שהועלו עלי-ידי המשתתפים בדיון, מבלי להזכיר את שמותיהם. ריכזתי את הדברים לפי נושאים.

היו"ר ר. ברקת:
חברי הכנסת, נעבור לסעיף ב' בסדר-היום: חוק התקציב לשנת 1970/71, תש"ל-1970, קריאה ראשונה. נשמע את תשובת שר האוצר.

שר-האוצר מ. ספיר:
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. זו הפעם השישית שאני עומד על דוכן מכובד. זה בגמר הדיון על תקציב המדינה, לא כפולמוס, אלא כשותף וכמסכם של דיון רציני ומעמיק.

הקשבתי לשלושים-ואחד גוואמים במשך שתיים-עשרה שעות. שמתי אזני כאפרכסת על מנת לשמוע כל מחשבה וביקורת ולקלוט כל רעיון והצעה. אני חייב לומר שהדיון הזה הצטיין ברצינותו, בהתעמקותו ובנסיגות לתת תשובות ענייניות לבעיותינו החמורות. מרבית הגוואמים לא יצאו ידי חובתם בדברי ביקורת, אלא שיתפו עצמם בבידור ובליכון של הבעיות. בדבריהם באה לידי ביטוי הדאגה והחרדה למצבנו הכלכלי, הקובע היום, יותר מאשר בכל עת אחרת, את כושר עמידתנו המדינית וחוסנו הבטחוני. לרגעים נחרדתי מחומרת הבעיות כפי שנצטיירו עלי-ידי חברי הכנסת; לרגעים שאבתי עידוד מבטחונם בפתרון הבעיות ומוכנות העם לשאת בעול, שמצאה ביטוי בדבריהם. מן הראוי לעשות הכל כדי שנכונות זו לגשיאה בעול ולהקרה תהיה נחלת העם כולה, ללא יוצאים מן הכלל.

הקשבתי קשב רב ושמתי לב לכל הצעה עניינית. אנו נבדוק את כולן, נשקול אותן, נחליט עליהן - ונבצע.

בראשית דברי אני מבקש להודות לכל המברכים אותי. אני מקבל בכנות את הברכות והאיוולות. בלבי

הראשוני בהגדלת ממדי התעסוקה, אך גם בהגדלת ההכנסות הפרטיות והצרכי. חלק מגידול הצריכה נובע מכך.

לא אכנס לוויכוח לגבי הצד האנושי, המדיני והחב"רתי של תקציב הבטחון. יש לי מחשבות וגם הערכה בנושא זה. עם כל הערכה לגבי הקידום הטכנולוגי ואיכות המוצר שתורמת התעשייה הבטחונית, אין הישג זה מפצה אלא אפס קצחו של נטל הבטחון, ובודאי לא את הצד האנושי ואת הנטל הפסיכולוגי והתרבותי וגם לא את הסיכון הכללי הטמון בו. אינני צריך לבוא להוכיח שיש אספקטים כאלה.

חברי הכנסת התרעמו עלי וטענו שאינני בודק את תקציב הבטחון. אמנם אני שייך לאלה הזוכים לומר מעל במת הכנסת, שגם תקציב הבטחון ראוי לבדיקה, אבל עלי לומר כמה מלים על נושא שעלה בהקשר זה, והוא הפיקוח הכלכלי על מערכת הבטחון. ניתן להגות מראש, מבלי לבדוק את הנושא, כי במסגרת תקציב של יותר מ-4 מיליארד לירות ניתן לחסוך ולייעל את השימוש במקורות, אפילו בממדים ניכרים. אין לי ספק שצה"ל ומשרד הבטחון עושים מאמצים ניכרים בכיוון זה, ושניתן לעשות עוד יותר. שאלה ענייה היא מסכת ההחלטות על הקצאת האמצעים למערכות נשק שונות ולפיתוח. זה בדרך כלל איננו תפקידו של משרד האוצר. נושא זה הוא בעיקרו בתחום סמכותו ואחריותו של משרד הבטחון, בהתאם למסכת התביעות וההערכות של צרכי הבטחון וצה"ל היום ובעתיד. אני יודע שראשי מערכת הבטחון הם בעלי תודעה למצבה הכלכלי של המדינה ולנטל הכלכלי הכבד שהבטחון מטיל עלינו. לא פעם הודמן לי לשוחח אתם על כך. אני מקווה שהם יפעילו עוד יותר, במידה שזה ניתן, שיקולים כלכליים לשם הבטחת הניצול האופטימלי של המקורות, כדי להבטיח גם את בטחונה הצבאי של המדינה וגם את חוסנה הכלכלי. קיימת ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והבטחון, העוסקת בתקציב הבטחון, ועדה משותפת זו ודאי יכולה לתרום תרומתה לדיון בנושא זה.

חברי הכנסת, אמנם מסוגל משקנו המפותח לשאת בנטל הכלכלי הנובע מהשלטון בשטחי הממשל הצבאי. אולם מכאן ועד להצהרה שאין נטל כזה - רב המרחק. כמה חברי כנסת דיברו על נושא זה וגייסו להוכיח שאין בכך משום נטל.

אין דין עודף יצוא לשטחים כדין יצוא אחר. עודף היצוא לשטחים משמעותו ויתור על סחורות ושירותים שאין אנו מקבלים תמורתם מטבע חוץ. לזה יש להוסיף את היבוא ממקומות אחרים לשטחי הממשל, שבעדו אנו חייבים לשלם במטבע חוץ. בעיני אין זה העיקר בתקציב הבטחון, זה מה שמצוי בשולי הדרך.

ומכאן לעניינים אחרים, וקודם מספר מלים בתגובה לביקורת הפוליטית, במידה שהיתה, על התקציב הכללי. נאמר שזהו תקציב של מחשבה כלכלית מאובנת, - כך הגדירו אותו; היו שאמרו שזהו תקציב של חוסר אומץ והליכה בדרך הקלה, תקציב שהפשרנות מאפיינת אותו, - ושני שייך לפשרנים. הבה נבדוק את היסודות העיקריים של התקציב ונגסה לבחון האם זהו תקציב של מחשבה כלכלית מאובנת, של חוסר אומץ והליכה בדרך הקלה.

הואיל ונציג אגודת ישראל היה ראשון המתווכחים, רצוני להביע הערכתי להודעתו שמפלגתו לא תצביע נגד התקציב.

וכעת לבעיות עצמן. הנושא המרכזי, המשפיע וקובע את אופי חיינו ואת ענייני הכלל והפרט, הוא נושא הבטחון. אני יודע שלפעמים אולי אפילו מתעייפים מלשמוע זאת, אבל זה איננו משנה את העניין. נושא זה מאפיל בהיקפו ובעוצמתו על כל הנושאים האחרים. הנטל הכלכלי של הבטחון מורגש בתחומים העיקריים הבאים, והם ארבעה: מאון התשלומים; מעמסה על כוח-האדם; מעמסה תקציבית; התחרות על מקורות המשק עם היצוא והפיתוח; קליטת העלייה; הבטחת רמת שירותים סבירה. היתי אומר: אין פניה בחיינו, אין שביל בחיינו, אין ענף בחיינו, יהא אשר יהא, שנטל זה אינו מורגש בו.

בעיית נטל הבטחון אינה חדשה. היא רק החמירה לאחרונה. אמנם אינני אוהב לצטט את דברי עצמי, אבל אני רואה צורך לצטט מה שאמרתי בדברי על התקציב האחרון שהגשתי, לפני כשנתיים, ב-2 בינואר 1968, בפתחת הדיון על התקציב לשנת 1968/69; אני מרשה לעצמי לצטט את מה שאמרתי אז, ואני מבקש סליחה על כך: "משאבים עצומים מושקעים יום יום בבטחון, ורק אפס הקצה שלהם מוכר לציבור. אך לולא התפתח המשק בצורה כה מרשימה, כי אז לא היה לאל ידנו להפנות אמצעים וכוח-אדם כה רבים לבטחון." המשכתי ואמרתי: "חיינו (אז), לפני שנתיים (ורבע) היום-יומיים מושפעים מצרכי הבטחון גם מעבר לתקציב הבטחון הגדול ולשירות בצבא סדיר או במילואים." ועוד אמרתי: "תעשיות הבטחון, והתעשיות העובדות למען הבטחון, מושכות אליהן, למזלנו, כוח-אדם טכני ומדעי מעולה; אך בתנאים אחרים היה בודאי המשק כולו, והיצוא בפרט, נשכר הרבה יותר מפוטנציאל זה... ענפי תעשייה מתפתחים לעתים לפי השיקול הבטחוני גרידא... השירות במי-לואים, שבתקופה האחרונה היה מקיף ביותר, מרתק כוח-אדם חיוני למשק ועלול להביא להפסד תפוקה ניכר למשק."

חברי הכנסת, היום אין לי אלא להוסיף כי מאז ועד היום החמיר מצבנו הכלכלי, כתוצאה מכל אלה, שבעתיים; ועדיין איננו רואים את קצה הדרך.

הוצאות הבטחון הישירות והעקיפות מהוות כ-25% מההוצר הלאומי לעומת 10% בשנת 1964. מי ששוקל את המספרים יודע להעריך מה פירוש הדבר. מביאים לנו דוגמאות מארצות אחרות, שבהן השיעור הוא גמור יותר. לא חשוב אם מודדים את ההוצאות לפי אחוז מההוצר הלאומי הגלמי, או לפי שיעורם מהמקורות.

היבוא הבטחוני הישיר והעקיף יהווה בשנת 1970 כ-60% מהגרעון השוטף במאון התשלומים לעומת 32% בשנת 1964, וגם בשנת 1964 היו לנו הוצאות לבטחון במטבע חוץ, וגם אז מצבנו לא היה כל כך קל.

הבטחון מסביר חלק גדול מהגידול בביקושים במשק, אם לא את כל הגידול.

בשנים 1966 עד 1970 ועד בכלל היה הגידול המצטבר של תקציב הבטחון 7.9 מיליארד לירות, מלבד ההוצאות העקיפות, המסתכמות במאות רבות של מיליוני לירות. הגידול הרב בהוצאות הבטחון היה הגורם

בשנה זו — ודיברו על כך מימין ומשמאל, מתוך קבוצות שונות, כל אחד מכיוון שחשב שזה יפתור בעיות סוציאליות כפי שהוא רואה אותן — אנחנו מנהיגים ביטוח מפני אבטלה. מישהו חשב שעל-ידי כך יוכלו לגרום לחוסר עבודה; מישהו חשב שעל-ידי כך יעוררו לחלש.

האם על כל זה אפשר להגיב ולומר שאלה הן מחשבות מאובנות, שזה מוכיח חוסר יומה? אולי זה לא מספיק. אבל האם יש כאן חוסר אומץ ופשרנות?

הודעתי בנאום הפתיחה ואני חוזר ואומר עתה, כי חשוב לי הדבר לא למען ההיסטוריה — אינני דואג להיסטוריה של עצמי — אלא למען העניין, כדי שלא יגידו שהנה "הונו אותנו", שאני יתברר במשך השנה שאין די בצעדים שנקטנו לא נהסס לאחוז באמצעים נוספים. ב-1 באפריל ייכנסו לתקפן — חוץ מדברים שכבר נכנסו לתקפם — כל החובות שמטיל ההסדר הכולל. הודעתי, על דעת ראש הממשלה, שאנחנו עומדים על הזכות והחובה של הממשלה והמדינה, על היטלים, על מילואות חובה ועל כל מה שקבענו, ובכלל זה עניין השכר, ולא נוזז מזה גם אם ישתב. אינני רוצה להזכיר שמות של שובתים, אבל זה כולל רשימה ארוכה של אלה שעובדים בשירותים הציבוריים והממשלתיים. אנחנו מנהיגים את ההסדר הכולל. אני רוצה להאמין — תמיד אני רוצה להאמין — שגם הפעם יקבל הציבור את הדברים, גם אם יחוש מלוא משמעותם.

אני מאמין, כמו אלה שדיברו מעל במת הכנסת — ואינני מתפלמס אתם — שהציבור מוכן גם לקרבות נוספים, אם יהיה צורך בכך. אני בטוח שאם נגיע לכך, גם הגורמים במשק יבינו זאת. חברי כנסת הזכירו גם שמות. אני מרוצה כאשר מדברים על כל דבר בפרופורציה מתאימה. השובתים ופודקי העול לסוגיהם זוכים אמנם במרבית הכותרות בעתונות, ברדיו ובטל-ויזיה, אולם עובדה היא שהם מהווים אחוז קטן מכלל ציבור העובדים. בחברת החשמל, למשל, שובתים עכשו 60 איש, מתוך 6000 עובדים. לפעמים איימו בשביתה, אולי היו שביטות קטנות, אבל מדובר היום באחוז אחד מן העובדים בחברת החשמל. אני יודע שבבוח הטכנולוגיה יכולות משמרות אלה לשחק את התחנות. זה לא משנה את תומרת העניין, וצריך לראות את הדבר בפרופורציה הנכונה.

אני רוצה להגיד לאחוז הקטן של השובתים, ואם יהיה אחוז קצת יותר גדול, גם לאלה: לא ניתן לכם לצל את מעמכם בנקודת-מפתח של המשק כדי לזכות ביתרונות על חשבון הציבור והמדינה. אני אומר זאת בלי להזכיר שמות של שובתים, לדידי, אם עובדי "רשנים" רוצים דבר שהוא חורג ממה שהוסכם — המפעל סוגר שבוע שני, והפועלים עשו מעשה יפה כשלעצמו כאשר התנדבו בחלקם לעבודה בספר — במידה שהדבר תלוי בממשלה, וזו חברה ממשלתית, היא לא תוותר. רק בצורה זו אפשר לפתור את הבעיות של השביתות הפראיות מצד אלה שרוצים לחרוג ממה שהוסכם על דעת כל הציבור.

בעיה שנייה, אולי מרכזית במישור הכלכלי, בחזית הכלכלית — וזו חזית, אולי לא פחות מחזית אחרת — היא בעיית מאזן התשלומים. אני מסכים לכל אחד שיאמר מה שיאמר על מאזן התשלומים, על המוקש שטמון בעניין זה למדיניות הכלכלית. אני יכול להוסיף

תוספת המסים מגיעה ל-1,555 מיליון לירות; תוספת מילואות חובה — 570 מיליון לירות; בסך-הכל גידול בספיגה — 2,125 מיליון לירות. הבוקר שמעתי מפי אחד הכלכלנים, שאיננו קטלא קניא, שזהו מאמץ. אינני יכול להגיד שהציבור קיבל זאת בשמחה, אבל עם זה אין אני יכול לומר שיש בכך חוסר אומץ; אם יש בכך יותר מדי אומץ — זה יתברר במשך השנה. הצימ" צומים בתקציב הם בסכום של 300 מיליון לירות. כמה חברי כנסת ששוחחו עמי אמרו שניתן לקצץ עוד יותר. אף אני בדעה זו. יש דברים רבים שאפשר לעשותם אך השאלה היא מה עושים כאשר האדם איננו מדבר עם זולתו, אלא עם עצמו. באשר לצימצומים בתקציב קבלתי מכתבים מכמה שרים הטוענים שצימצומים אלה פוגעים בציפור-הנפש של משרדיהם, כגון בענייני חינוך, או בנוגע למניעת תאונות דרכים. הלב מתכווץ כאשר קוראים בעתונות של ערב שבת או של שאר ימות השבוע על ממדי תאונות הדרכים ועל מספר ההרוגים והפצועים. לי אין מענה על כך. אינני יכול לומר שאלה הם דברים קלים. אני יכול להגיד במה אני מאמין על יסוד התקציב, — ואינני היחיד שטיפלתי בכך.

כן יש לציין עצירת קצב הגידול בצריכה במשך השנה והאטת הגידול בביקושים במשק. זו גם כן תוצאה של המסים שאנו עומדים לגבות.

על כל פנים אני חייב לומר — ועד כה איש איננו יכול לומר אחרת — שקיימת מדיניות שכר מרסנת. אולי היתה צריכה להיות הורדת שכר; אינני יודע אם השאלה תובא לכלל דיון, ייתכן, אינני רוצה לחזות זאת. אבל בינתיים מוסכם שזו מדיניות שכר שמגמתה ריסון והפחתת התשלומים במזומנים לבעלי רמות השכר הבינוניות והגבוהות. הם אינם מגיבים על כך בשקט ובשלווה, כל אלה שהחל מ-1 באפריל יקבלו פחות שכר. אינני בא להצדיק אותם. אני מדבר כלפי אלה שאמרו שאין לשר האוצר, למשרד האוצר ולממשלה אומץ-לב.

אפשר להעריך את ההסכם הכולל, שקוראים לו "עיסקת החבילה" — אבל השם הנכון הוא "הסכם כולל", וזה גם שם עברי. עובדה היא שזו הפעם הראשונה שכל הגורמים ישובו יחד, שלושת הגורמים העיקריים במשק, על כל פנים הגדולים, היציגים, והגיעו למסקנה שהם צריכים להגיע לאיזה הסדר. עד עכשיו זה לא כל כך רע. אולי זה לא נבע כל כך מפני שהם רצו, אלא מפני שהבינו את המצב. אבל מכאן ועד להעדר אומץ, — המרחק רב.

לא היסטנו, כי אנחנו רואים בכך דבר גדול, ומיד הכנסנו למסגרת התקציב תוספת מרביצי יצוא. נוסף לכך קבענו הפקדה על יבוא, — גם זאת בפעם הראשונה. כמו-כן הנהגנו הגבלת מטבע לנוסעים לחוץ-לארץ. אפשר לעשות עניין זה נושא לפליטון, אפשר לכתוב שגורמים בכך לשוק שחור במטבע חוץ. קיצצנו, אולי צריך לקצץ עוד יותר; אחרי כל פסוק אני יכול לומר שזה לא מספיק. על כל פנים אלה דברים שצריכים לתת משהו.

כבר היום אנחנו מטפלים — ואינני בטוח אם נחזור אחורנית פעם, כי אצלנו המחזוריות איננה בתקופות כל כך ארוכות — ביתר ברירה בתחום ההשקעות וקיצוץ תקציב הפיתוח.

שגם הוא סכום נכבד מאוד, כי כאשר אני כיהנתי כמנכ"ל משרד הבטחון היה הסכום רק 14 מיליון דולר — זה היה גרעון יותר קטן מאשר בשנת 1966, ובוודאי לא היה מבחיל אותנו הסכום של מיליארד דולר גרעון הצפוי השנה במאזן התשלומים.

אנו מאמינים — בלי הסיפורים על מאות מיליוני דולרים של הלוואות ממדינה זו או אחרת — כי אומדן יבוא ההון הוא ריאלי. אנו רוצים לקוות שלא נתבדה; אם נתבדה — יהיה יותר רע.

על יסוד מה מבוססת אמונתנו? — ראשית העם היהודי, שהשתתף בחלק מן המעמסה, לא הכיזב בעבר ואנו מאמינים שלא יכזיב גם בעתיד. שנית, מדינות ידידותיות, שקיבלנו מהן עזרה כלכלית — מעולם לא יותר מזה, הכל החזרנו ושילמנו, גם מה שנקרא grant in aid — אנו אסירי תודה על העזרה הכלכלית שנתנו לנו ואנו מאמינים שתמשכנה לסייע לנו.

אני מצוין בסיפוק רב ששוק ההון הבין-לאומי אינו חסום בפנינו. יש לזה סיבות. כמוכר רבים דיברו פה על הסכומים שאנו חייבים; אינני יודע מה התכוונו לומר בזה — היה מי שנקט בסכום מדויק של שני מיליארד דולר, היה מי שאמר 2.2 מיליארד דולר. ומי שאמר יותר. עשו חשבון כמה ריבית, כמה קרן. אבל האם מישורה מציע באופן קונקרטי כיצד להקטין את החוב בשנת 1970/71?

אצלנו אוהבים — ואינני אומר זאת בזילזול — לדבר על מדינות שהיו במצב של מלחמה שלוש-ארבע שנים. ואומרים כי במצב כזה מגייסים את מירב האמצעים ומשתעבדים לשנים רבות. אך רב המרחק בין חיים כפי שאנו רוצים לבין השתעבדות — השתעבדות היא ההיפך מן החיים שאנו רוצים.

אני עובר לעניין פרזואי. אני מסכים בוודאי עם אלה שדיברו על כושר התחרות של תוצרתנו. היצוא עלה כיוון שטיב התוצרת שלנו עלה. כושר התחרות שלנו הוא דאי אחד הדברים הטובים. אני מסכים עם אלה שהדגישו כי כושר התחרות של המוצר הישראלי עלה בשלוש השנים האחרונות. הדות לזה, ותדות לגידול בהיקף הייצור, בטיב המוצר ובאפשרויות השיווק, הגענו ליצוא בשווי של 1,250 מיליון דולר בקירוב, וב-1970 אנו חוזים גידול בשיעור של 125 מיליון דולר. בארבע השנים האחרונות הגדלנו את היצוא בכל שנה ב-125 מיליון דולר. אני יודע שזה לא מספיק, אני יודע שלנו נחוץ גידול פי שניים או פי שלושה; אבל יש לזכור שהיו זמנים שהיינו סופרים את היצוא כולו בעשרה מיליון דולר.

ובכן, יש סיבות לכך שכושר התחרות שלנו גדל; אני גם לא רוצה שזולז בזה. זה לכות הפועל, לכות המעסיק, לכות התעשיין. ירידת היצואות הייצור ליחידת תוצרת באה בעקבות הגידול הרב בפריץ והיצריות היחסית של השכר, שמישהו בא ואומר לנו: יש לזה מחיר בדולרים.

המשכנו לתת ליצוא תמיכות ישירות ועקיפות. לא היה כל עוול אם ניצלנו מצבים שונים במדינות מסוימות, אפילו מדינות השוק. ניצלנו את הפיתוח בלירה שטרלינג; אפילו העובדה של ייסוף המרק בשנת 1969 ודאי תוסיף לנו משהו. גם בשנים הבאות נעשה הכל לשמירת הרווחיות וכושר התחרות של היצוא. בלי זה לא ייתכן.

על כל מה שמישהו יאמר. כל אמצעי המדיניות מכונים וצריכים להיות מכוונים, ישירות ועקיפות, לפתרון בעיה זו. את הדברים האלה צריך להביא בחשבון כפי שהם, אבל את הפתרון אין להשיג בטווח של שנה אחת או שנתיים, בפרט בשנים שבהן מייבאים לצרכי בטחון סחורות בסכומים כאלה, ובדולרים. גם אם ננקוט במדיניות הדרסטית ביותר — ולמדיניות דרסטית ביותר יכולות להיות השלכות אחרות, וגם השלכות בטחוניות — הן בגלל העניין, הן בגלל הגמישות המוגבלת של היצוא בטווח הקצר והן מחמת חוסר האפשרות לצמצם מיד את הביקושים ליבוא מעבר לגבול מסויים, לא ניתן להשיג את הדבר בטווח קצר.

אנחנו רוצים לראות ב-1970 שנת מבחן. עשינו משהו בעניין זה.

אמרנו: יתר המרצה ליצוא. מגמת התקציב היא ריסון הביקושים המקומיים. אין לי ספק שיהיה ריסון. יהיה פחות כסף, ועקב זה — האטת קצב גידולו של היבוא. אני מסכים עם שר האוצר הקודם, מר שרף, באמרו שהוא חושב שתהיה האטה ביבוא. דומני שיש יסוד להגיד זאת. אני שותף להערכה זו.

לטווח ארוך, כאשר גדול היצוא יהיה יותר מהיר מאשר גידול היבוא, זה עצמו יביא לצימצום הדרגתי של הגרעון. ואני חוזר ואומר, שהדבר יהיה כך, אם לא ניאילץ להוציא עוד כסף לבטחון.

היעד לחמש שנים — וכוחנו אולי בכך שאנחנו מדברים על יעד של חמש שנים בתנאים אלה — הוא גידול ביצוא, גידול רב יותר מאשר ביבוא. אינני רוצה לעיף אתכם במספרים. בתקופת הביניים — ואנחנו חיים עכשיו בתקופת ביניים — יש לעשות כל מאמץ להגדלת יבוא ההון מכל המקורות. אני קורא לפעמים בעתון סיפורים על 200 מיליון דולר, 150 מיליון דולר. אין לזה שחר. אנשים שרוצים לשמח את עצמם כותבים ומספרים זאת. את בעיית מאזן התשלומים, שאמרנו שהיא בעיה מרכזית, צריך להחזיר לראש הציבור בפטישים. אינני אומר שכך גם לגבי חברי הכנסת, חלילה. העובדות הקובעות הן קשות ואכזריות. זאת צריך להחזיר בקרב הציבור.

אין לנתח את מאזן התשלומים מבלי להצביע על משקלו המכריע של הבטחון ביבוא ובגרעון, שעלה משנת 1966. כבר לא התייסרנו בתשלומי הגשך. לא רק שנלחמנו בו ב-1967 — זה בוודאי עלה בסכומים גדולים — נלחמנו גם בזה שקיבלנו מאוחר יותר. חלקו של הבטחון ביבוא עלה מ-150 מיליון דולר בשנת 1966 עד ל-650 מיליון דולר השנה, בתקציב שאנו מדברים עליו.

יסיק כל אחד במחשבתו, במושגיו האינטליגנטיים, מהו הפרש של 500 מיליון דולר בסעיף אחד. הכרחי ומוצדק לממן חלק מהבטחון, הקליטה והפיתוח, מיבוא ההון.

אולם מדברים גם על כך שהגרעון גדל. בשנת 1966 אמרו: הגרעון נמוך מכיוון שזוהי שנת מיתון קשה ביותר. הגרעון במטבע חוץ בתחום של יבוא גלוי וסמוי היה בשנה ההיא 440 מיליון דולר. אם נשווה את הסכום למה שזה מגיע השנה, נראה שרובו ככולו נובע מהפרש הגרעון במטבע חוץ לצרכי בטחון ומהפרש הגרעון בהשקעות. והרי הכל אומרים: בהשקעות תלוי עתידנו. אילו היה הסכום נשאר 150 מיליון דולר —

גם גבול לחובות. האטת גידול הצריכה ב-5% במשך חמש שנים — זה לא הדבה. סכום כזה היה מהווה תרומה חשובה, אף אם לא מספקת, לפתרון בעיית מטבע חוץ. אני אומר שוב — אומר זאת בכל פעם, לא ארפה מזה — שאם תרומה זו לא תספיק, נצטרך לרסן את הצריכה במידה נוספת.

אני מתפלל — לכל אחד יש תפילה בלב, אך על דברים שונים — שלא נגיע למצב בו יהיה צורך להנהיג פיקוח אדמיניסטרטיבי על היבוא. כולנו זוכרים עדיין את המחיר הכלכלי, הקשיים לציבור, חוסר היעילות והסכנה המוסרית שבשיטת הפיקוח האדמיניסטרטיבי, מלבד העיוות הסוציאלי הקיים בשיטה זו. רבותי, בעם תלוי שלא נגיע לכך.

אינני יכול להסכים עם אלה שעמדו כאן ובשקט נפשי טענו — ובודאי לא בפעם הראשונה — שמעליית רמת החיים נהנו בעיקר השכבות האמידות. לא אמרתי שהן לא נהנו. בודאי שיש בארץ שכבות אמידות, יש מעמד בינוני, יש בעלי מקצועות חפשיים וכדומה, ומעליית רמת החיים נהנו גם מלמעלה וגם מלמטה. לא אקרא לפיכם את המספרים על עליית רמת החיים של כולם, מתחתית החבית ועד למעלה, כי זה כבר שיעמם מזמן, לכמה משפחות בארץ יש מקרר חשמלי, כיריים של גז, מכונת כביסה חשמלית, מקלט טלוויזיה — ואני יכול להסביר בעצמי כמה זה חשוב לכל משפחה — מקלט רדיו, פטיפון חשמלי, רשמקול, מערביל, שואב-אבק, מכונת פרטית. במשך ארבע השנים האחרונות עלה מספר בעלי המכוניות הפרטיות פי שניים, ואינני מולל בכך שזה נחוץ, אך אין זה מתאזן עם הקטנת הגרעון במאזן התשלומים. על כל פנים, אין שחר לטענה כי אלה שהיו בתחתית — נשארו בה, ושדך שכבה דקה נהנתה מעליית רמת החיים.

בעשור האחרון, בשנים 1961–1970 — אינני מסכים למי שמוציא אותן שנתיים — שלוש שכבדי לו בשביל להסביר את עמדתו — עלתה הצריכה הריאלית לנפש בשיעור של 65%, היינו למעלה מ-5% בממוצע שנתי. אני רוצה לקוות שבשנה זו לא תעלה הצריכה בשיעור כה גבוה. צפוי גידול של 5.5%, אבל לפי החישובים של הכלכלנים 3% הם כבר "בכיס", זאת אומרת שהצריכה תעלה במשך השנה רק ב-2% בלבד.

אנחנו מאמינים שהספיגה, כתוצאה ממסים ומיל-וול, תביא לצימצום ההכנסה הפנויה לצריכה. תוספת הספיגה מעל הגידול הטבעי של מסים, בסך 530 מיליון ל"ג, תמנע עליית הצריכה הפרטית ותביא לחסכון ביבוא, לא גדול, בסכום של כמה עשרות מיליוני דולרים. יש הטוענים שאפשר לצמצם צריכה פרטית וציבורית והשקעות לצריכה מבלי שהדבר יביא לצימצום הפעילות וקצב הגידול של התוצר. דבר זה לא ניתן. בעבר נמצא מתאם חד-משמעי בין התנודות בצריכה ובפעילות המשקית.

אין ברצוננו לחזור לשפל של השנים 1966 ותחילת 1967. זה היה כתוצאה ממה שקרה. אנחנו חושבים שזה לא צריך לקרות עכשיו, מפני שהוצאות הבטחון, כפי שאמרת, מהוות גורם ממריץ לפעילות כלכלית. הגברת העלייה גם היא גורם ממריץ לפעילות כלכלית. בניין תשתית אף הוא פועל בכיוון זה.

לא אהסס לחזור ולקבוע שלמיתון היה אמנם מחיר באבטלה ובהפסד השקעות, אבל היו לו גם הישגים

אני רוצה לקבוע שהגדלת היצוא אינה תופעה חד-פעמית. נסתכל נא ברשימה של 21 שנים. ברוב השנים גדל היצוא — בתחילה בעשרות מיליוני דולרים, יותר מאוחר בחמישים מיליון, אחר-כך כאמור ב-125 מיליון; וזה תהליך שהוא קשור עם כל חיינו.

רצוני לעמוד על עניין מסוים, שלא הייתי מתעכב עליו לולא נאמו גם מעל במת הכנסת באותו נושא. יש לי דעה על פיתוח. אני אומר את דברי אלה לא מפני שאני שר האוצר ומותר לי לשקר, כפי שאומרים, אלא מפני שיש לי דעה משלי בעניין זה. זו זכותי, זה לגיטימי, כפי שגם לגיטימי להאמין בפיתוח — זהו אמצעי כלכלי.

אומרים אלה הכותבים בעתונים, שאם רוצים כי הפיתוח יצליח, הוא צריך להיות קיצוני ביותר. את הפיתוח של שנת 1962 קוראים "פיתוח דה-לוקס". ההבדל בין שני הפיתוחים הוא שהקיצוני צריך לפגוע בעם, בהמוני העם. אולם מה לעשות ואני מאמין בכך, שגם לולא היינו בשעת חירום — לא אגיד: מצור — זה איננו נושא לויכוח מעל במת הכנסת. יש עוד אנשים החושבים כך — וגם פה נאמו אנשים שאינם מאובנים במחשבותיהם — ואומרים: לא עכשיו, לא במלחמה. הם אמרו: יש לזה אלטרנטיבות.

אני לא אגרר לויכוח פומבי זה. תהיה הדעה על פיתוח אשר תהיה, אני לפעמים תופס את עצמי בקרח; אינני יכול להגיד כבר, בשערות. אילו היו אותם האנשים כותבים על נושאים בטוחונים, דאי היו נרתעים מלכתוב את הדברים האלה. ומי האיש האומר שאין קשר בין כלכלה ובין בטחון? האם אוכל לבקש מעל במה זו שייפסק הוויכוח, שתיפסקנה ההרצאות, שתיפסק "מלחמת המצוה"? כל טובה לא תצמח מכך. חזרתי לאוצר רק לפני 75 או 80 יום, וזה החל מיד, לפני 50 יום. כל זה יכול לגרום רק לדבר אחד — אני אומר שהתנהגות זו יש בה פגיעה חמורה במשק. צר לי על מה שדיברו, נאמו וכתבו בנושא זה בשבועות האחרונים. זה לא תרם שום דבר, ואולי אף הוסיף.

שמעתי פה טוענים שהיצוא לבדו אינו מסוגל לתרום תרומה מספקת לצימצום הנחץ בגרעון במאזן התשלומים, והכרחי לרסן את גידול היבוא. אני יכול לראות בפרופורציה נכונה את הוצאות הבטחון, אבל אני דואה גם בפרופורציה הנכונה את היבוא לשם יצוא. מכיוון שאיננו יכולים, או שאיננו רוצים, לפתור את בעיית הגרעון במאזן התשלומים על-ידי צימצום יבוא לשם יצוא — איש לא מציע לצמצם את היבוא הבטי-חוני ואיש לא מציע לצמצם את היבוא להשקעות חיוניות — חייב צימצום היבוא לבוא כתוצאה מצימצום הצריכה הפרטית והציבורית ובלמת ההשקעות לצריכה הפרטית והציבורית. כל אחד מאתנו צועד בשני כיוונים הפוכים. פלוגי אומר: כן, כן, אבל כאשר מגיעים לעניין כללי או לעניין שהוא עומד בראשו, הוא טוען בדיוק ההפוך.

יש לנו מחשבי חשבונות שונים. לשם כך אין צורך אפילו במחשבים. האטת הגידול של הצריכה ב-5% במשך חמש שנים תביא לחסכון של 600–700 מיליון דולר ביבוא לשם צריכה והשקעות לצריכה. בעוד חמש שנים או שנהיה חייבים קצת פחות, או שלא נגדיל את החוב בסכום נוסף של 500 מיליון דולר, והרי יש

האחרונות לאחר שפחתה במידה מסוכנת בשנת 1966. הידידה ברוחניות היתה מלווה בירידה בהשקעות ובגידול האבטלה. אני מכיר ביתרונות המשקיים של שכר סלק-טיבי, אולם הנהגתו היום תערער את כל מערכת השכר במשק. מדברים על ריסון השביתות הפראיות - ואמרת דעתי בנידון - אך אינני משוכנע שזה פועל מיד. יש לי הוכחה לגבי אמצעים תחקיקתיים נגד שביתות פראיות. נקטנו אמצעים תחקיקתיים בשביתתה של הדוורים, וכש-מדברים על כך במרחק זמן מסויים אפשר לראות אם הציבור תמך בכך או ההיפך. דומני שהציבור - או דעת-הקהל, במידה שאפשר לדבר על דעת-הקהל - תמך בדוורים.

יש פה מי שאף ניסה לומר שאין קשר בין עליית שכר לבין עליית מחירים. נראה לי שמיותר לעמוד מעל במת הכנסות ולהסביר ולהוכיח את הקשר. שיש קשר בין שני הדברים האלה - זה ברור.

לא נשתחרר בקרוב מסובסידיות. אם נשתחרר מהסובסידיה של חלב - זה עניין של היצרן ושל הצרכן. ודאי שיש אנשים שימשיכו לקנות כוס חלב, אבל אם מחיר החלב יהיה בלי הסובסידיה, אין לי ספק שזה יפגע בשכבות העניות, בבעלי ההכנסה הנמוכה ובהמוני העם ובבריאותם. וזה אמור לאו דווקא בחלב, אני יכול לציין שורה של מצרכים, ואין זה כל כך פשוט לקבוע סייגים בתמיכה לתוצרת חקלאית. זאת לא אמצאה ישראלית. זה קיים בכל העולם, גם במדינות קפיטליסטיות מובהקות. ניסיון מספר פעמים להקטין את הסובסידיות, אך לבסוף נרתעים. השבוע הודמתי לחצי שעה במקום ששם התאספו חלק גדול של יוצגי החקלאות הישראלית, והיה בחור מוניר-עם שכיבד אותי, ואפילו יותר מדי - הוא כיבד אותי במשקאות - כדי שנאשר עוד סובסידיה של 30 מיליון לירות לחלב. יש משק שחי על חלב, יש משק שחי על לול, ויש משק המתקיים על שני הענפים ביחד. רבותי, האם עכשיו, ב-1970, צריך אני להסביר מה הערך שיש לעניין זה בעיני החקלאים היושבים במקומות שונים ובגבולות? האם אנחנו נבוא ונפגע בהם?

אני רוצה לעבור לקומפלקס השישי או השביעי. חבר כנסת נכבד דרש מדיניות מוניטרית רכה. אני חושב שהוא שמע על כך הרבה פעמים בוועדת הכספים שהוא יודע שיש קשר בין המדיניות הפיסקלית לבין המדיניות המוניטרית ויתר אמצעי המדיניות. אין לי ספק שבנק ישראל יצטרך להמשיך בנוקיות מדיניות אשראי מרסנת לשם ויסות הפעילות המשקית.

אני רוצה לבקש דבר אחד מעל במת הכנסת מתוך שגרה, מתוך אינרציה, מתוך אמונה טפלה, ממ-שיכים להתנגד לביטול חוק הריבית, אנא, רבותי, אני פונה לאותם החקלאים שאני מתייחס אליהם בכבוד ובהערכה: תפסיקו את הבידורים מסיבי לזה. יש להחליט בעניין זה גם לטובתכם אתם. על כל פנים זה חלק של המדיניות הכללת. שנים מטפלים בכך, וזו עקשנות, וזו עמדה לא נכונה, עמדה שמזיקה. אני חושב שחלק למדו את העניין והגיעו לאותה מסקנה - גם מחוגי החקלאים, גם מחוגי התעשייה. התעשייה היתה פעם נגד ביטול חוק הריבית, אך דומני ששינתה את דעתה.

אומר משהו על המדיניות הסוציאלית. ניסו פה לטעון - מישהו אפילו השתמש בביטוי הזה - ש"אין

חשובים. הפסד התוצר שנבע מצימצום הגידול בצריכה הפרטית אינו מחיר יקר מדי בעד הישגי המיתון. חלק מהפסד ההשקעות בשנות המיתון השגנו בשנים 1968 ו-1969, בהן גדלו ההשקעות ב-75%. ושוב אחזור ואומר: המיתון נתן לנו כמה מאות מיליוני דולרים ברזרבה, חסכון של הרבה מאות מיליוני דולר.

נגיד בנק ישראל, מר הורביץ, לא תמיד מסכים אתי בכל. לפעמים נהנים מזה קוראי העתונים, כאשר מוצאים ידיעות - לרוב הן מנופחות - על כך שיש שאנו מנוגדים בדעותינו. אולם אני טוען שמאות מיליוני הדולרים שחסכנו כתוצאה מהמיתון היוו חלק מהקופה של תרומה, שאנחנו כל-כך מתנגעים לכך שהיא תחזור. המיתון הביא לגידול הפריון וכושר התחזות. הוא יצר תנאים ליציבות יחסית של השכר והמחירים, שאנחנו רוצים בה גם עכשיו.

רוב חברי הכנסת שהשתתפו בוויכוח התייחסו להסכם הכולל על השכר, מחירים ומסים, כלומר, עיסקת החבילה. הרבו לכתוב על כך גם מעל דפי העתונות. כל הגורמים במשק, שרים ממפלגות שונות, חברי הכנסת ממפלגות שונות, לו התנגדו לכך, היו אומרים זאת, אך הם לא דיברו על כך כאן. כבר בנאום הפתיחה שלי אמרתי: "אין כוונת דברי לומר שעיסקת החבילה היא הסדר מושלם... לא לא יתקיימו התנאים שיהיו מונחים ביסודה. לא תהיה לנו בירדה אלא לנקוט בצעדים נוספים כדי להשיג את יעדינו... ולמנוע דילדול מוחלט של רזרבות מטבע חוץ".

מדוע אמרתי שההסכם הכולל הוא הרע במיעוטו שאפשר להגיע אליו בתנאים החברתיים-פוליטיים הקיימים? לא אמרנו בכלל שהעיסקה היא תשובה לבעיית מאזן התשלומים, ובדואי זאת לא תשובה בלעדית. ההסכם זכה לתמיכה של כל הסקטורים במשק, ומרבית המשתתפים בדיון תמכו בו. עובדה היא שעברו חמישה-שישה שבועות מאז חתימת ההסכם, תנאיו מתגשמים והישגיו גלויים לעין. על כל פנים היום מדברים על כך שעומדת איזו חומה. עומד איזה שער וצריך לפרוץ אותו.

יציבות המחירים נמשכת, והיינו עצבניים מאוד כשבדצמבר עלו המחירים והיתה בהלה, אני רואה שיש מי שמעלה את המחירים פה ושם, אך זה לא אומר הכל. בהלת הקניות נפסקה, וגם זה חשוב. קיימת רגיעה במשק והצטמצם קצב הגידול של היבוא. אמרנו, ואני לא מתבייש לחזור ולומר, כי המעטים אחרים שינסו להפר את ההסכם, חותרים תחת עצמם - האמינו לי בזה - ומוזיקים גם למשק וגם להברדה. איני רוצה להתנבא איך יפול דבר מה-1 באפריל, כאשר יראו את התלושים. רצוני להתנבא רק על דבר אחד - ובעצם איני מתנבא, אלא אני בטוח - שבלי העיסקה יהיה יותר רע.

נכון, איני מתכחש לכך שהעיסקה מהווה מעמסה על היצרנים, אולם הם יכולים לספוג את הגידול בהוצאותיהם החדות לעליית הרווחיות - ואני בעד רווחיות - בשלוש השנים האחרונות, והודות להמשך הגידול הצפוי בפריון. אלה הרוצים לומר שבשעור האחרון לא נשמר חלקם של השכירים בתוצר - טועה; הוא נשמר. השכר המצטבר לשעת עבודה מאז שנת 1961 קצת יותר מאשר התפוקה לשעת עבודה, והתפוקה לשעת עבודה ב-1961 היתה נמוכה.

אננם גדלה רווחיות התעשייה בשלוש השנים

לירות לחודש אשתקד. כאשר מדברים על קו העוני, יש לזכור זאת.

נוסף לכך מקבלים הנוקקים מהמדינה: שירות רפואי; פטור משכר דירה ל"עמידר"; עודפי מוצרים חקלאיים; סיוע ברכישת ציוד וביגוד לילדים. תקציבי הסעד ועבודה יוזמה למובטלים ובטוח לאומי גדלו בתקציב החדש ב-20%. ביטוח מפני אבטלה - למקבלי שכר נמוך גם זה לא יעזור.

רק היום נתפרסם בעתון אחד - בוודאי לא פירסמו זאת כדי לעודד לי בנאומי; כידוע, בעתונות אני יכול למצוא מעט מאוד סיוע - שציפיות הדיור במדינה ירדה משתי נפשות לחדר ב-1961 ל-1.5 נפשות לחדר ב-1969. גם מספרים אלה אומרים משהו. אין זאת אומרת שבכל מקום זה קרה.

דיברו פה על תקציב המדינה. רק עכשיו, כאשר נכנסתי לאולם, שמעתי מפי חבר מכובד מאוד דברים על תקציב המדינה. אני רוצה שיהיה ברור - גם זה עניין של מלחמה עד תומה, אני יודע אותו ואינני מתבייש להגיד מה שאני יודע - שאין לקצץ סכומים משמעותיים בתקציב המדינה ואין לקצץ במספר העובדים בלי לקצץ בשירותים. אפשר לעשות את הדבר, אבל זה קשור בקיצוץ בשירותים. אם יקצצו בשירותים, אפשר יהיה לקצץ בתקציב המדינה ובמספר העובדים. מי שיש לו הצעות לגבי קיצוץ בשירותים, אני מזמין אותם, אעבור אתו את כל האינסטנציות - מהממשלה עד הסיעות וועדת הכספים - יראה לי, יוכיח לי, ישכנע אותי, ואעשה זאת.

אין כבר הרבה לקבול אצלנו על תקציב הפיתוח. גם בתקציב הפיתוח יש עדיפויות. אם יהיה פיגור בהכנסות, אולי נדחה ביצוע של פרויקטים. התוצאה בוודאי לא תהיה טובה. ניסו לשאול אותי: האם אתה מאמין בהוצאות שהגשת לכנסת? - כן, אני מאמין. אם מחר תהיה הוצאה נוספת לבטחון או לקליטה, והוצאה כזאת אנוח מביאים בתקציב נוסף, על פי החוק, לא נתבייש ולא נירטע מלהביא תקציב נוסף. ובכן, אם שואלים אותי אם אני מאמין בהוצאות, הריני עונה: כן, אני מאמין. התקציבים, בכל השנים, היו מיועדים בעיקרם לבטחון ולקליטה, שהם הכרח בלי יגונה. מובן שהם קיימים ויש לחפש מקורות בשבילם. אינני מאלה המתביישים לדבר מעל במת הכנסת על אבטלה סמויה הקיימת עד היום במשק בכלל ובמשק הציבורי, בכלל זה הממשלה והעיריות. אבל אף אחד בבית הזה אינו מכחיש שחלה ירידה באבטלה הסמויה, כי הפריון עלה. אם הפריון עלה, פירוש הדבר שחלה ירידה באבטלה הסמויה.

גם בעיריות ובממשלה צריך בוודאי לפעול לצימצום האבטלה הסמויה. אפשר להפנות את העובדים הנותרים למשק המשווע לזריים עובדות, אבל גם כאן עלה ללא ספק הפריון. אין זה מוצא ביטוי ממשי בסטטיסטיקה, כי אי-אפשר למדוד את הפריון של עובדי העיריות והממשלה, אבל אם נשווה את היחס בין מספר העובדים באוכלוסיה למספר הכולל של האוכלוסיה, נמצא שמספר העובדים נשאר יציב, אף שנוספו שירותים. פירוש הדבר שהיה יעול.

עלתה רמת המקצועיות של עובדי המדינה. אולי גם עובדה זו, ש-75% מהעובדים הנוספים שהתקבלו ב-1968 היו בדירוגים מקצועיים בעוד שחלקם של

גורם מוסדי למלחמה בעוני". מה פירוש "אין גורם מוסדי למלחמה בעוני"? משרדי הממשלה, כל משרד בתחומו, ממלאים תפקיד בתחום זה. כל הממשלות בישראל, במשך עשרים ואחת שנה, מילאו תפקיד בתחום זה, - גם הממשלה הקיימת עכשיו. מדיניותה של הממשלה מכוננת למנוע גידול של פער חברתי, לצמצמו, במה שנוגע לשכבות הנמוכות ביותר. לא באתי להגיד, שבשנת 1970 נתקן את כל העוול הסוציאלי הקיים. זה ימשך שנים רבות. בוודאי, גם לולא היתה זו שנת מלחמה, לא הייתי אומר זאת.

הקשבתי לדברי אלה שדיברו על כך שאת בעיית העוני אפשר לפתור באמצעות מדיניות שכר. תוספות סוציאליות באמצעות המעביד הן, במקרים רבים, לרעת הפועל הזקוק להן. נגמלנו מהתקופה בה שאלו פועל כמה ילדים יש לו, כי זה היה חלק בשכר. עכשיו מנסים להגיד לנו לחזור לשיטה זו.

אני חושב שמדיניות המסים שלנו היא פרוגרסיבית. המלחמה בעוני מוצאת את ביטוייה גם במתן תמיכות ישירות, במדיניות סובסידיות, ובתשלומים באמצעות הביטוח הלאומי. בתשלומים אלה יש שום עלבון למי קבל. תשלומים אלה מקבל כל אחד והם קיימים אף במדינות קפיטליסטיות ביותר.

התמיכות גדלו במשך שנים אלה, בשנות המלחמה, כמעט ב-50%. שמעתי פה פעמים רבות שצריך לחפש שיטה שתאפשר להגדיל חלקן של התמיכות למצרך על חשבון התמיכות לנצרך. איני מסכים עם זה. אין הצדקה לכך. אני יכול להביא עשרת אלפים מקרים שידאו שזה ללא הצדקה. העניין, במידה שלמדו אותו במשך כל השנים שלושה שרי האוצר, איננו כל-כך פשוט. אין שני סוגי סוכר, יש ארבעה סוגי סוכר, ויש כל מיני בולים ותווים. מחלק חלב הולך למקומות שונים. לא אבזבז זמנכם בהדברים דברים כאלה. החלב נמכר במקום אחד במחיר אחד ובמקום אחר במחיר שני.

אמרו כאן שחלקם של היעדים הסוציאליים. בסך הכול של התקציב ירד מ-29.5% בשנת 1966/67 ל-22% בשנת 1970/71. אפשר להשוות רק שני דברים דומים. אי-אפשר להשוות שני דברים לא דומים. יש לראות את תקציב הבטחון בשנת 1966/67 ואת תקציב הבטחון בשנת 1970/71. נמצא שבסכום המיועד בתקציב לדברים שאין להם קשר לבטחון וחובות עלה הסכום ליעדים סוציאליים מ-26% ל-45%. כמה חברים דיברו על העניין. אני יודע שהעניין חשוב בעיניהם. אבל העובדות הן כפי שאני מוסר אותן. אין לי כל עניין לטשטש את העובדות. הסכום הכולל של ההוצאות ליעדים סוציאליים גדל בשנים אלה ב-61%.

אביא דוגמה מה אנו עושים למען מקבלי סעד, - אני יודע שהם אומללים. הגדלנו השנה למשפחה בת שלוש נפשות את תשלומי הסעד והביטוח הלאומי מ-125 לירות ל-178 לירות; למשפחה בת שש נפשות מ-212 לירות ל-287 לירות; למשפחה בת שמונה נפשות מ-284 לירות ל-386 לירות. עוד אגיד איך יכולה להיות משפחה של שמונה נפשות ב-400 לירות. נוסף לכך נמצאת בדיון הצעה להגדלת ההקצבה למשפחות מרובות ילדים, בעיקר מהילד הרביעי ואילך, בסכום כולל של 50 מיליון לירות. התמיכה הממוצעת לנפש מסעד מגיעה ל-50 לירות לחודש לעומת 35

את השומה. ותמיד כשצריך, כשהייסמוגרף של המשק מראה לנו זאת — אנחנו מגדילים את השומות ואת המקדמות.

הועלו נושאים שונים, ביניהם עניין מכירת נכסים. לא גרענו למכור את "צים". נתנו אופציה, נקבל דולרים, ומי יתן והמכירה תצא לפועל. לדבר אבסטרקט — טיט, תיאורטית — אינני רואה צורך בזה. בוועדת השרים לענייני כלכלה עומד הנושא לדיון. אני רוצה רק להגיד: יש אנשים שאומרים זאת מפני שהם רוצים לברוח מן הנושא. אלה שאומרים שזה מקור למאות מיליונים דולרים או מאות מיליוני לירות — אני אומר להם: לאט לכם.

הושמעה טענה שאיננו מפרסמים את חובות המדינה. בכל שנה מגיחים את החומר על שולחן חברי הכנסת. כל אחד יכול לפתוח את הקופסאות שבהן מונח החומר ויכול לא לפתוח את הקופסאות הללו; לזה אי-אפשר להכריח. אבל אנחנו מביאים את החומר לפניכם.

כן, נכון, רשות התיכונן תעבור למשרד האוצר בשנת התקציב הקרובה. כל אחד מאתנו — ואני בתוכם — מייחס חשיבות לניתוח התחזית הכלכלית, ובעיקר לטווח ארוך. אני מרשה לי להגיד עוד פעם שהמגבלות החיצוניות החמורות שיש לתיכונן כלכלי בישראל ידועות, ואין צורך לחזור עליהן מן ההתחלה, מן האלף-בית.

אני מתחיל להתקרב לסוף, ואני יכול להגיד שהגשנו מדיניות כוללת — אולי לא טובה. יש אנשים שכותבים על כך בעתון, יש אנשים שאומרים זאת כאן. אבל לפי מיטב מצפונינו אנחנו חושבים שזוהי מדיניות כוללת. התייחסנו בתקציב לבעיות היצוא ומאזן התשלומים, לצמצום ביקושים, למדיניות פסקלית ולמדיניות השקעות, למדיניות שכר, למחירים ולמדיניות סוציאלית. כאמור, אני מגיע לפרקים האחרונים של הנואם, ורצוני להגיד: אני רוצה שאפילו האפיקורס הגדול ביותר לא יזלזל בדברים.

על אף כל הבעיות החמורות הללו שומה עלינו לזכור גם את צדו השני של המטבע, את צד ההישגים גם בשנה זאת. שנת 1969 חשפה לעינינו גם את חולשותיו וגם את קשייו של המשק, ובראש ובראשונה בעיית מאזן התשלומים. אבל בו בזמן נתגלה לנו בשנה זו ביטוי נאמן גם לכוחות הנגזרים במשק. היתה זו שנה של המשק פיתוח מהיר והתפתחות מזורזת. נוספו עשרות מפעלי תעשייה חדשים, ביות, הורחבה מערכת היצוא החקלאי והתעשייתי, לא במספרים שרצינו, אבל בכל זאת בעשרות רבות, דומיני ביות ממאה מיליון דולר, וזה בוכות שירות עיבוד ושיווק חדשות. נסללו דרכים ומסילות. ביכלתי להביא כאן את "שירות המספרים", אבל אני רוצה לעשות זאת במספרים פרוזאיים. הוקמו שכונות שלמות ובנינו רבבות דירות לעולים. איש עוד לא גר בחוף. גם לתושבי הארץ בנינו. נקלטו ללא קשיי קליטה ראשונים כ-40 אלף עולים. הונח צינור הנפט, המשכנו ואנחנו ממשיכים לבנות תחנות חשמל, רכשנו אניות, מיכליות ומטוסים. כל המעשים הללו אין לזלזל בהם, הם נתנו את רישומם במאונה הכלכלי של השנה, בהגדלת היבוא וההשקעות. אבל הם יתנו את רישומם גם בשנים הבאות, כמו בשנה זו, בהגדת הייצור והיצוא.

אינני אומר זאת כדי שנוכל לשוב למנוחתנו. לא. האתגרים שלפנינו חמורים ביותר, ועוד אשוב ואדבר על

עובדים בדירוגים מקצועיים בכלל עובדי המדינה הוא רק 25% — גם היא מראה משהו.

גם אם האנשים המומחים במשרד האוצר חושבים שהתקציב שהוגש לכנסת איננו אינפלציוני — אני אגיד: הוא פחות אינפלציוני, כך אני מאמין, מאשר התקציב של השנה שתסתיים בעוד 20 יום.

יוחנן בדר (גח"ל):

זה נכון, אבל לא לגמרי.

שר-האוצר פ. ספיר:

אמרתי את המשפט הזה לפני כן. הגרעון היה מיליארד ו-800 מיליון ל"ג, ועכשיו הוא צפוי להיות 650 מיליון ל"ג. ואם מישור יגיד לי, כאילו היה מפקח: תגמור ב-650 מיליון? אשיב לו: אני רוצה לגמור ב-650 מיליון ל"ג. ואני חייב להגיד: בתוך 10 מיליארד — 650 מיליון הם רק 6.5%. ואילו מיליארד ו-800 מיליון בתוך 8 מיליארד היו יותר לא רק אבסולוטית; כי אם גם יחסית.

המיומן מהכנסות מחוץ-לארץ הוא 16.5%. בשלב ראשון הוא גורם אמנם להדפסת כסף. אולם הואיל וכסף זה מיועד לקניות בחוץ-לארץ ועדיין איננו מגיע לארץ, או מגיע לארץ ויוצא — אינני צריך להסביר זאת. עשיתי זאת פעם מעל במת הכנסת, ואינני רוצה לחזור ולקחת מומכם.

על מה שנעשה בירושלים — נאמר שלא נעשה מספיק. כשאמרו זאת ב-1967, או כשאמרו זאת, ולו גם מכובדים ביותר, ב-1968 — מילא. היום להגיד שאין היקף עבודה, שאין היקף בנייה, שאין היקף ייצור ושאיין היקף של תוספת מפעלים ומוסדות ציבור, שירדו שלים לא גדלה יום-יום — זה מופרז, מוגזם. מי שירצה להגיד כך — אשיב לו: אין לזה יסוד. די להביא כהוכחה רק את מספר היחידות שבונים בשני חלקי ירושלים, או נכון יותר, בירושלים המאוחדת: בסוף 1969 היו יחידות דיור בבנייה בירושלים; לקראת השנה הזאת עושים הכנות ל-5,000 יחידות. ובירושלים לא כל-כך זול לבנות; כבר אין עובדים.

יש אנשים שטוענים דברים סותרים מיניה וביה: דפלציה; האטה בפיתוח. ואחר-כך באים ל"אני מאמין" שלהם: מה צריך כן לעשות — וזה ההיפך ממה שהם רוצים. אני יודע שיש טענה נגדנו, שחלק של ההעלאה הנוספת של מסים עקיפים החלפנו במילואה. העניין ידוע, לא אחזור עליו. אינני יודע מדוע טוענים ששלוש שנים לא היה גילוי התגדבות של המוני בית ישראל בארץ. ההתגדבות למילואה בטוחה הסתכמה בשנים אלה בסך 900 מיליון לירות. זה דבר קטן? לדעתי, ואני קצת מכיר את העניין, יש לה עוד יותר תוקף בעת הבעתנו להתגדבות כספית של יהדות העולם.

את המסים, ההיטלים והמילואות הטלנו עכשיו על בסיס רחב ולא מצומצם, ואמנה אותם: היטל בטוח, מילואה בטוח — אין היו אומרים פעם? צריך רק למצוא את השם — מילואה חסכון, תשלומים לביטוח לאומי, הגדלת מסים עקיפים, בולים. מי שמתעניין בחלקם של השכירים במס הכנסה יודע שהוא ירד דווקא בשנים האחרונות מ-53% ל-49%, ובתקציב של 1970/71 הוא מבוסס על 46%. בכלל, אינני בטוח אם זהו קנה-מידה נכון. בוודאי יש טכניקה, ואינני יכול לשנותה. מתאמצים ומתגברים, כדי לעשות מהר

אבל כדי למנוע כל ספקות אומר היום כמה דברים שאני חש בעומק לבי, ואני מקווה שהציבור ידע, יבין ויחוש.

מבחינה כלכלית אנו כיום בשעה האחת-עשרה. אנו מצויים בעיצומו של מאבק קשה ביותר עם עצם קיומנו הכלכלי. זהו כיום קטע החזית שבו מצבנו חמור, ויש לו השלכות ברורות על מאבקנו הבטחוני והמדיני. בטחון אינו נקנה רק בחזית, וחוסן מדיני אינו נקנה רק במשא ומתן דיפלומטי. הם חייבים להתבסס על יכלתה של אומה לעמוד בלחצים, ואם הבסיס הכלכלי מתערער חס ושלום — מתערערים גם הבטחון והיכולת המדינית. אין להפריד בין השלושה.

למה מחייב אותנו מצב חמור זה? הוא מחייב את כולנו לחיות בחיי הכלכלה כאילו שריקת היריות מהדהדת באוזנינו כשם שהיא מהדהדת באזנם של תושבי עמק הירדן, עמק בית-שאן והגבול הצפוני, אנשי אשדות יעקב, גשר, ירדנה, אלקוש ואחרים.

אם נחיה כך, ובין שבוען מלחמה לא ייתכן להעלות את רמת חיינו. לא ייתכן לתבוע עתה העלאת רמת חיינו. בנפשונו, בחיינו הדבר. עלינו לעבוד יותר, לייצר יותר, להוציא פחות ולתבוע פחות, יותר נכון — לתבוע פחות מהכלל ולתבוע יותר מעצמנו. נשגן לעצמנו: לא נוכל להמשיך לחיות כשם שחינו עד כה, המציאות בכל אכזריותה חודרת לתודעה. הבה נזכיר בהתאם למציאות זו, לא בעולם הדמיון והאשליה העצמית. כולנו, החל משרים, חברי הכנסת, ועד אחרון העובדים, נדרשים לכוון מעשינו למציאות זו. אנו כאן נדרשים להחליט בהתאם למצב האמיתי. כל העם נקרא לחיות בהתאם למצב זה. נזכור זאת כולנו, כל גורם, כל אדם.

לא באתי לזעוק זעקת שבר. באתי להזכיר. הממ"שלה עדיין אינה תובעת את כל מה שניתן לתבוע, וייתכן שעוד תתבע זאת. אנו נוקטים כיום מדיניות שכוונתה להפסיק את עלייתה של רמת החיים. אם לא נצבע מדיניות זו בכתבה וכרוחה, ייתכן שלא תהיה לנו ברירה אלא לנקוט צעדים שיורידו את רמת החיים, ובשיעור ניכר. בדינו, בידי כל עובד, כל קבוצת עובדים, כל מעסיק וכל סוחר, לתרום להצלחת הסיון שאנו מנסים. אם לא נצליח, או אם תביעות הבטחון והקליטה יגדלו, נעשה עוד, נתבע עוד יותר, מכולנו, מהממשלה, ממשרדה, ממוסדות הציבור ומכל פרט ופרט.

מצבנו הרה-סכנות, אבל יש בו אתגר עליון למדינה ולחברה. היום אנו נקראים לעשות בתחום הכלכלי מה שעשינו במאי וביוני 1967 בתחום הבטחוני. עלינו לגייס את כל כוחנו, כוח היצירה וכוח האחריות, למאמץ המשותף. אני משוכנע שאם נעשה זאת — נצליח ונעבור את המשבר. אפילו אם העול המוטל עלינו יכבד — נישא אותו. התנאי האחד לכך הוא גיוס כל הכוח, מתוך הבנה, אחריות וליכוד. העם כולו נקרא לקיים את המוטל עליו. זה מבחן עליון. אני בטוח שנעמוד בו, כי חפצי-חיים אנו.

הי"ד ר. ברקת:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: הצעת הממשלה, להעביר את חוק התקציב לשנת 1970/71, תש"ל—1970 לוועדת הכספים, להכנה לקריאה שנייה ושלישית; הצעה שנייה, של סיעות רק"ח ומק"י, להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, נא לצרף אותנו לרשימת הסיעות המבקשות להחזיר את החוק לממשלה.

כך. אבל חשוב שנזכור גם את צד ההישגים כשאנו באים לדון בבעיות ובפתרונן.

יש לפעולתנו — וזה אולי לאשרנו — בסיס מוצק; יש למאמצינו יסוד שיאפשר לנו להמשיך ולבנות. יסוד זה — האנושי, ההכנותי, הטכנולוגי והכלכלי — הוא שבמטח לנו כי אם נגייס את כל כוחנו, נוכל לעמוד במשימות.

אני רוצה לסיים את דברי בבעיה הנראית בעיני מרכזיות ואפילו גורלית. בכל יום אנו נתקלים מחדש בתופעה שככל שהיא חוזרת, היא תמיד מדהימה מחדש. כוונתי לפער העצום בין שני התחומים בחיינו — הבטחוני והאזרחי. מצד אחד אנו נתקלים על כל צעד ושעל בתופעות מלהיבות של אומץ-לב, נכונות למאמץ ומסירות נפש, ולא רק מצדם של עשרות אלפי החיילים בקווי האש, בתעלה, בבקעה, ברמה, בים ובאוויר, אלא גם מצדם של מאות אלפי אזרחים. הם יודעים לשעבד את רצונם ומאוויהם האישיים לצרכי הכלל כשהמדובר בצרכי הבטחון של המדינה. כשהם רואים בעין את המשמעות הבטחונית של מה שנדרש מהם, הרי הם מקבלים ומבצעים בגופם את הצווים המוטלים עליהם, מתוך נכונות ואפילו בהתנדבות. מצד שני מראים לנו החיים האזרחיים תמונה אחרת לגמרי. אותו עם היודע להתלכד כל כך סביב עניין הבטחון, אינו נוהג כך כשהדברים מגיעים לבעיות כלכלה או בעיות פנים. בין האנשים המשרתים את הבטחון באמונה יש שמוכנים לצאת נגד החברה וצרכיה כשהמדובר בענייני כלכלה. לא אתפלא כלל אם יספרו לי שבין אלה השוכתים ומשבתים שידותם חיוניים יש אנשי מילואים המשרתים בנאמנות, ואפילו בגבורה, בחזיתות המלחמה.

איך נסביר זאת? מה מקור הפער הזה, הגובל לפעמים עם פיצול האישיות הלאומית, ואפילו הפרטית? יש מי שטוענים, ואני מסכים עמם חלקית, שאפילו בכך יש כוח, שהיטיב ליתכנתו הנפשית להמשיך ולחיות כחברה דמוקרטית גם בזמן המלחמה הכפויה עלינו. ייתכן. ועם זאת — האם אין אנו מגוימים בסתירה שבין התנהגותנו בתחום הבטחון לבין נוהגינו בחיים האזרחיים?

תמהני אם אין אותו איש מילואים מבין שאחת היא החזית — מרמת-הגולן ועד נמל אשדוד, מתעלת סואץ ועד תחנת הכוח. האם אינו יודע שהשביטה הפר-אית שהוא שובת היא מחלישה אותה המדינה שעליה הגן בחירוף נפש אתמול, ועליה יחזור ויגן מחר?

חוסר-הבנה זה ופער זה הם סימן לכשלוננו, גם בהסברה וגם בכך שלא הצלחנו עדיין להחזיר לחיינו, בכל שטח, במעשים, את תחושת החומרה הכבדה של מצבנו הכלכלי על השלכותיו הבטחוניות.

אשר להסברה — מובטחני שאתם, חברי הכנסת, מכל סיעות הבית, תיתרמו למאמץ זה. כמעט כל חברי הממשלה וחלק מחברי הכנסת הופיעו בציבור והסבירו את עמדתנו בנדון, ובשבועות הקרובים ממשיך מרכז ההסברה במשרד ראש הממשלה להקדיש מאמצים רבים להסברת הקשר האמין הקיים בין הכלכלה והבטחון. אלא שבסיומו של דבר טמון העיקר לא בהסברה, אלא במע-שינו בחיי יום-יום. וכאן הקשיים ילכו ויגדלו, ילכו ויחמירו. לאחרונה הוטחו בפני שתי ביקורות סותרות. מצד אחד הואשמת בכך שאני פסימיסט. מצד שני אנו כולנו, חברי הממשלה, מואשמים בכך שאין אנו אומרים את כל האמת לעם. ייתכן שביקורת זו מעידה כבר על כך שמה שאנו חוזרים ואומרים מתחיל לחודר לתודעת הציבור.

חבורת י"ז, ישיבה מ"ט

— חוק התקציב לשנת 1970/71 (ברקת, ש. תמיר); שאלות ותשובות (ברקת, כץ, י. ש. שפירא, ארבל-אלמולינו) —

היו"ר ר. ברקת:

רשון היובל לחבר הכנסת שמואל תמיר, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. באופן טבעי, כשי"ע אופוזיציוני, רצינו להצביע נגד התקציב. אין אנו שלמים עם תקציב המבטא מדיניות הנמנעת במתכוון מהתנחלות ממשית; מדיניות שאינה נוקטת יזמה דינמית לפתרון בעיית הפליטים בתחום השלטון הישראלי; מדיניות הקובעת מראש שקצב איכלוס ירושלים לא יניח את הדעת; מדיניות אשר דרכה המשקית רחוקה מאוד משלנו. אך בנסיבות הקיימות והמיוחדות של הגשת התקציב בשנה זו, כאשר חלק נכבד ממנו מוורם לצרכי בטחון חיוניים — החלטנו לא להצביע נגדו, משום שלבנו כולו עם מה שעושה המדינה בתחום הבטחון הישיר, ומכאן ההימנעות.

אני מצרף, ובכן, הצעה שנייה — להחזיר את חוק התקציב לשנת 1970/71, תש"ל-1970, לממשלה — היא מטעם שלוש סיעות: רק"ה, מק"י והעולם הזה-כוח חדש.

אני מעמיד את ההצעות להצבעה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את חוק התקציב לשנת 1970/71, תש"ל-1970, לוועדת הכספים

— רוב

בעד ההצעה להחזיר את חוק התקציב לשנת 1970/71, תש"ל-1970, לממשלה

— מיעוט

ההצעה להעביר את חוק התקציב לשנת 1970/71, תש"ל-1970, לוועדת הכספים נתקבלה.

ג. שאלות ותשובות

2. הוצאות הסניגוריה של חבר הכנסת

י. רפאל במשפט תל-גיבורים

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר המשפטים ביום א' באדר ב' תש"ל (9 במאוס 1970):

בגליון "הארץ" מיום 9 במאוס 1970 נתפרסמה כתבה מתחת לכותרת המשולשת הבאה: "חקירה מיוחדת של 'הארץ' — שר המשפטים אישר תשלום מיוחד לחבר הכנסת יצחק רפאל שזוכה במשפט תל-גיבורים" — "שפירא חמק מתשובה", "רפאל שותק", "ההחלטה ניתנה לפי תקדים מלחי".

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכונה הידיעה כפי שהופיעה בכתבה האמורה ובכותרת הנ"ל?
2. אם כן — מה היה היסוד לאישורו של שר המשפטים לתשלום מיוחד לחבר הכנסת רפאל?
3. מהו הסכום שתשלומו אושר על-ידי שר המשפטים?

4. האם התחמק שר המשפטים ממתן תשובה לכתיב "הארץ"?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

1. הכותרות של הכתבה הנזכרת בשאלתה, במידה שהן נוגעות לי, אינן נכונות. כמו כן אין זה נכון שהסכמתי או שהחלטתי שהממשלה תחזיר לחבר הכנסת יצחק רפאל את ההוצאות שנגרמו לו במשפט תל-גיבורים.

2-3. כאמור לא נתתי אישור לתשלום לחבר הכנסת יצחק רפאל. העובדות הנכונות הן כלהלן:

א. מאז כיהנתי בתפקיד של היועץ המשפטי לממשלה היתה דעתי, ואף חיוניותה לשר המשפטים דאז, שעובד מדינה המוכא בפלילים בשל אשמה הקשורה למילוי תפקידו וכאי לקבל עזרה משפטית מאת המדינה לשם הגנתו. מתן העזרה צריך להיות בדרך של השתתפות בהוצאות ההגנה.

ב. האינפורמציה שלי היא שבמשך הרבה שנים שקדמו לכיסתי לתפקיד כשר המשפטים השתתפה

היו"ר ר. ברקת:

אנו עוברים עתה לשאלות ותשובות.

1. שכרם של המתמחים במקצוע עריכת-דין

חבר הכנסת א. כץ שאל את שר המשפטים ביום ה' באדר א' תש"ל (11 בפברואר 1970):

בעקבות פנייה של מתמחים למשפטים, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכון שהשכר הממוצע למתמחה הוא כ-150 לירות לחודש במשך תקופת התמחותו?
2. האם נכון התיאור, לפיו עורכי-דין רבים מנצלים את המתמחים לעבודות שונות שאינן קשורות בנושא ההתמחות?
3. אם התיאור הנ"ל נכון — כולו או חלקו — מה בדעת משרד המשפטים לעשות על מנת למנוע קיומו של מצב בלתי-נסבל זה?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

1. המתמחים במשרדי הממשלה ובבתי המשפט מקבלים במחצית הראשונה של השנה הראשונה להתמחותם 150 ל"י לחודש, במחצית השנייה של השנה הראשונה — 187.5 ל"י לחודש, ואילו בשנה השנייה להתמחותם — 262.5 ל"י לחודש.

אשר לשכר המתמחים במשרדי עורכי-הדין, השכר משתנה ממקום למקום וממשרד למשרד. יש שהוא עולה על סכום זה ויש לחשוש שהוא גם נופל מסכום זה. אין לי אינפורמציה מדויקת ביחס לשאלה זו.

2. אין לי אינפורמציה בנדון ואין אצלי תלונות בכיוון זה. ייתכן שיש מקרים כאלה, אולם התלונות צריכות להיות מופנות למוסדות לשכת עורכי-הדין המופקדת בנושא זה מכוח החוק.

3. מבלי להתעלם כלל מקשיי תקציב, אני מחפש דרך להגדלת שכר המתמחים במשרדי הממשלה ובבתי המשפט. כמו כן מטפל אני בחיפוש אפשרות לשיפור מצב המתמחים במשרדי עורכי-הדין.

1. הוצגה בפני השאלה האם רשאי האלוף ש. גורן להמשיך ולשרת בשירות קבע בצה"ל לתקופת זמן נוספת, למרות שנבחר לכהונת רב ראשי של תל-אביב-יפו.

2. השאלה הנ"ל צריכה להיבחן לדעתי משתי בחינות: א. האם יכול האלוף הרב ש. גורן להמשיך ולשרת בשירות קבע בהתאם לחוקים ולפקודות החלים על אנשים בשירות קבע? ב. האם יכול מי שנבחר לכהונת רב ראשי להמשיך ולהשהות כניסתו לתפקיד אליו נבחר?

3. מבחינת משרד הבטחון עומדת כמובן לדיון רק השאלה הראשונה, שנוסחה הובא בסעיף 22 לעיל.

4. על-פי החוקים והפקודות החלים על חייל בשרות קבע אין לדעתי מניעה לכך שהרב גורן ימשיך לשרת בשירות קבע, אם ידחה לתקופת זמן נוספת את כניסתו לתפקיד שאילו נבחר. חייל בשירות קבע זקוק להרשאה כדי להציג מועמדותו לבחירתו לרב (כך לפחות המצב עתה), והוא זקוק להרשאה לכל פעילות מחוץ לצבא אשר נושאת אופי של עבודה נוספת או של פעילות ציבורית, הכל כפי שפורט בפקודות מטכ"ל 33.0115 ו-33.0116. כל עוד איננו עוסק בעיסוקים נוספים על עיסוקיו בשירות הקבע, אין פגם מבחינת הכללים החלים על איש בשירות קבע.

5. שאלה שונה ונפרדת היא, האם יכול מי שנבחר לכהונת רב לדחות לתקופות ארוכות את כניסתו לתפקיד שאילו נבחר. אך זאת, כאמור, שאלה הנוגעת לנבחר, לציבור בוחריו, ולרשויות הממלכתיות המופקדות על-פי הדין על בחירתו מן הסוג שנדון כאן, ואין היא נוגעת לצה"ל כל עוד נמנע איש שירות הקבע, שנבחר כאמור, מפעילות הנוגדת את פקודות הצבא.

בקשר להודעה זו אבקש לדעת:

מהי עמדת הממשלה לגבי דחיית כניסתו לתפקיד רב עיר בתל-אביב-יפו של הרב הראשי לצה"ל האלוף גורן?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

עמדת הממשלה בעניין זה זהה לדעה שהביע היועץ המשפטי לממשלה בחוות-דעתו המובאת בשאלתה, כי דחיית כניסתו של הרב גורן לתפקיד רב עיר בתל-אביב-יפו, שאילו נבחר, "נוגעת לנבחר, לציבור בוחריו ולרשויות הממלכתיות המופקדות על-פי הדין על בחירתו מן הסוג שנדון כאן". הרשויות הממלכתיות הנוגעות בדבר לפי תקנות בחירות רבני עיר, תשכ"ז-1966 (ק"ת 1944, תשכ"ז, עמ' 134; ק"ת 2287, תשכ"ט, עמ' 5) שעל-פיהן נבחר הרב גורן לתפקיד רב עיר בתל-אביב-יפו הן: הרבנות הראשית לישראל, עיריית תל-אביב והמועצה הדתית בתל-אביב.

ראש המועצה הדתית בתל-אביב, מר פנחס שיינמן, הבהיר במכתבו אלי מיום כ"ג בשבט תש"ל, 30 בינואר 1970, כי "בהיות צה"ל קרוב ללבו ולנפשנו, גילינו הבנה לפעולותיו החשובות של הרב גורן במסגרת צה"ל, וקיבלנו עלינו את דחיית כניסתו לתפקיד מתוך התחשבות בנסיבות המיוחדות שהזמן גרמן עתה. ידוע לנו לאור הבטחתו של הרב גורן, כי תוך הזמן הקצר ביותר עומד הוא להשתחרר מהצבא, ויש יסוד להניח, כי לפני שבועות יכהן כבר בתפקידו החדש כרב ראשי לתל-אביב-יפו".

(אחרי ביורורים וגם שיחה עם הרב גורן הכנסתי את התאריך שקיבלתי, אם כי הוא לא נכלל בציטטה).

המדינה בהוצאות הגנתם של עובדי המדינה שהובאו בפלילים בקשר למילוי תפקידיהם.

ג. בתפקידי הנוכחי נתקלתי לראשונה בשאלה זו בקשר למשפטו של מר מלחי. בתחילת משפטו פנו אלי עורכי-דין מטעמו וביקשו השתתפות במימון הגנתו. הבטחתי להם לבקש את אישורה של הממשלה להשתתפות בהוצאות סבירות של הגנתו, מבלי להתנות את ההשתתפות בהוצאות המשפט. כידוע, זוכה מר מלחי, ולא נתעוררה בקשר אתה השאלה אם יש להשתתף בהוצאות גם כשעובד המדינה אינו זוכה בדין.

ד. ב-15 ביוני 1969 קיבלה הממשלה לפי הצעתו את ההחלטה מס' 736, שזו לשונה:

"א. הובא עובד ציבור בפלילים בשל אשמה הקשורה למילוי תפקידו, כעובד ציבור, או קווימה לגבי עובד ציבור חקירה על-פי דין, לרבות חקירה של ועדת חקירה, בקשר לאשמה כאמור, ובית-משפט מוסמך זיכה את העובד בדינו, רשאי שר המשפטים לאשר תשלום הוצאות סיגוריה, בשיעור כפי שייקבע.

ב. הוצאות הסיגוריה כפי שאושרו ישולמו על-ידי החשב-הכללי.

ג. לעניין החלטה זו -- "עובד ציבור" כולל שופט, שר, סגן-שר ועובד מדינה אחר."

על יסוד ההחלטה הזאת של הממשלה אישרתי ותש-לומים לעובדי ציבור אחדים ומר מלחי בתוכם. אני נוהג לפני מתן אישור לקבל חוות-דעת של המנהל הכללי של משרד המשפטים, ובעניין מר מלחי קיבלתי חוות-דעת משותפת של מנהל בתי-המשפט והמנהל הכללי של משרד המשפטים, מפני שמר מלחי היה שופט בעת שעמד לדין.

ה. חבר-הכנסת רפאל פנה אלי בבקשה לשלם את הוצאות הסיגוריה שלו במשפט תל-גיבורים. העניין נמ' צא בדין, וטרם קיבלתי חוות-דעת מאת המנהל הכללי של משרד המשפטים.

4. אין זה נכון כי התחמקתי מלתת אינפורמציה לעתון "הארץ" בעניין הוצאות המשפט של חבר-הכנסת רפאל. לא היה לי צורך בהתחמקות משתי סיבות: (א) אין כל סיבה שאסתר משהו בעניין זה, והייתי עונה לכל שואל מה שאני עונה לשואלת הנכבדה של השאלתה הזאת; (ב) לו היה פונה אלי כתב "הארץ" והיה מבקש את האינפורמציה, הייתי מסרב, כי נתגשיתי בכך שעתון זה הציג את דברי בצורה מסולפת.

הדיבור שבכתבה על "עצבנות במשרד המשפטים" הוא חסר-שחר. אני משתתף בצערך של דובר משרד, מר עוזי סיון, אשר "הארץ" וכתביו נוהגים בו באופן כל-כך בלתי-מהוגן.

3. מועד כניסתו של האלוף גורן לתפקיד של רב ראשי לתל-אביב-יפו

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הדתות ביום ח' בשבט תש"ל (15 בינואר 1970):

שר הבטחון השיב ביום 6 בינואר 1970 בכנסת לשאלתה שהגשתי בקשר לבחירת הרב הראשי לצה"ל לתפקיד רב ראשי לעיריית תל-אביב את התשובה הבאה: "ביקשתי חוות-דעתו של היועץ המשפטי לממשלה ולהלן תשובתו:

נותרו במשך השנה 551 תיקים. לסוף שנת 1969 נשארו איפוא לדיון 579 תיקים.

2. משך הטיפול בבקשות גיור שונה במקרים של נישואי תערובת וצאצאיהם מאלו שאינם מנישואי תערובת. במקרים של נישואי תערובת תהליך הגיור מסתיים תוך חודשים אחדים מאז הגשת הבקשה, ואילו במקרים שאינם מנישואי תערובת ממתינים בדרך כלל שנה. לפי הנתונים הסטטיסטיים מיום קום המדינה, נגמר הטיפול ב-59.2% מבקשות הגיור תוך שנה אחת; 26.1% — תוך שנתיים.

3-4. אשה הטובלת במקווה לשם גיור לבושה חלוק ארוך ורחב המכסה את כל גופה. לפי ההלכה "נשים מושיבות אותה במים עד צווארה והדיינים מבחוק, ומחייבים אותה מקצת מצוות קלות וחמורות והיא יושבת במים ואחר-כך טובלת בפניהם והם מחזירים פניהם ויוצאים כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן המים" (רמב"ם, פרק י"ד מהלכות איסורי ביאה, הלכה ו'). כך נוהגים בתי-הדין למעשה ומחמירים עוד יותר שהיא טובלת כשהיא לבושה חלוק.

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם הרבנות דורשת גיור נוסף מנשים שהתגיירו בחוקי-לארץ על-ידי רבנים של הקהילה הרפורמית?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

נושא חדש הוא עניין לשאלתה נפרדת.

7. תקציב להקמת בתי-דין נודד לגיור

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר הדתות ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

ב"הארץ" מיום 6 בפברואר 1970 פורסם בשמו של הרב הראשי נסים, כי הקמת בתי-דין רבני נודד לגיור מתעכבת בגלל הבעיה התקציבית, כשהפתרון לבעיה הוא בידי משרד הדתות בלבד.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, מדוע לא מוקצב הסכום המתאים להקמת בתי-דין רבני נודד לגיור?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

לשאלות 1-2. לא הבעיה התקציבית, שאגב אורח אין פתורנה בידי משרד הדתות בלבד, עיכבה הקמתו של בתי-דין רבני לגיור.

דבר הקמתו של בתי-דין לגיור היה שנוי במחלוקת בין הדיינים. יש שפקפקו ביעילותו ובהכרחיותו.

אני נתון במשא-ומתן עם שני הרבנים הראשיים על הקמתו של בתי-דין נודד שיטפל, בין היתר, בענייני גיור. בכל אופן אינני חושב שהבעיה התקציבית תהווה עיכוב כלשהו.

8. נתונים על הגיור בשנים 1967—1969

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר הדתות ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במרס 1970):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. כמה בקשות לגיור הוגשו לבתי-הדין הרבניים בשנים 1967, 1968, 1969?

4. פעולת המיסיון אחרי מלחמת ששת הימים

חבר-הכנסת ד. י. לוי שאל את שר הדתות ביום כ"ז בשבט תש"ל (3 בפברואר 1970):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מה מידת ההתרחבות של מפעלי המיסיון בישראל מאז מלחמת ששת הימים?
2. האם מפעלי המיסיון במזרח ירושלים פועלים בקרב האוכלוסיה היהודית?
3. מה מספר התלמידים היהודיים הלומדים במפעלי המיסיון בארץ?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

1. חלה ירידה בהיקף פעולות מיסיוניות בתחום החינוך. לעומת זה חלה התגברות בפעולותיהם בין מבוגרים. לאחרונה מרבית המיסיונים למיניהם ברכישת מבנים וקרקעות כגון בזכרון-יעקב וטבריה ומגבירים פעולותיהם בתחום מועדונים לנוער ולקשישים.

2. לפעמים כן.

3. בירושלים: 30 — רובם בגיל חינוך; ביפו: 625 — רובם בגיל חינוך חובה וחינוך; בחיפה: 40 — רובם בגיל הגן.

5. בתי-דין לגיור

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הדתות ביום ה' באדר א' תש"ל (11 בפברואר 1970):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם שקל משרד הדתות הקמתו של בתי-דין מיוחד לגיור?

2. אם כן — לידי איזו מסקנה בא?

3. אם בא לכלל מסקנה חיובית — מתי יוקם בתי-הדין הנ"ל?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

1-3. אני בעיצומו של משא-ומתן עם שני הרבנים הראשיים על הקמתו של בתי-דין נודד שיטפל, בין היתר, בענייני גיור.

6. טיפול בבקשות לגיור וסדרי טקס של גיור נשים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הדתות ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

1. כמה בקשות לגיור תלויות ועומדות בבתי-הדין הרבניים?

2. מה הזמן המקובל לטיפול בבקשת גיור מרגע שהוגשה עד למתן פסק הגיור בבתי-הדין הרבניים?

3. האם נכונה הטענה המובאת ב"הארץ" מיום 12 בפברואר 1970, לפיה מצויים דיינים החוזים בטבילתן של נשים במקווה (בעת גיורן) כשגופן עוטה שמלה דקה בלבד?

4. האם הוצאה אי-פעם הנחיה, לפיה יש להסתפק בפתק ממנהלת המקווה שהטקס נערך כדיו, מבלי לזמן לטקס דייני בתי-דין?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

1. בתחילת שנת 1969 נמצאו בדיון בתי-הדין 503 תיקים לגיור. באותה שנה נפתחו עוד 627 תיקים. מתוכם

...השאלה היא תקציבית בלבד, ואין לרבות הראשית כל סמכות תקציבית אלא למשרד הדתות".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. היש בדעת משרד הדתות לסייע לרבות בהקמת בית-דין רבני נודד לצרכי גיור?
3. מהו התקציב הדרוש למטרה זו?
4. האם ומתי יוקם בית-דין רבני זה?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

לשאלות 1 ו-4. ראה התשובה שהשיבתי לפני כמה דקות על שאלתה של חבר-הכנסת שוסטק באותו עניין. לשאלה 2. משרדי מוכן להגיש כל הסייע למען הקמת בית-דין כזה.

לשאלה 3. התקציב המשוער נע בין 120,000 ל"י לבין 150,000 ל"י לשנה.

10. נתונים על הגיור מאז קום המדינה ועד סוף שנת 1969

חבר-הכנסת ד. ארזי שאל את שר הדתות ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה מספר הבקשות לגיור שהוגשו לבתי-הדין הרבניים בישראל מאז קום המדינה ועד סוף שנת 1969?
2. כמה ממגישי הבקשות התגיירו?
3. כמה זמן נמשך תהליך הגיור?
4. כמה מן המועמדים לגיור נדחו על-ידי בתי-הדין הרבניים ומאילו סיבות?
5. כמה מבין מגישי הבקשות היו נשים וכמה מהם גברים?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

1. במשך עשרים שנה מיום קום המדינה עד תחילת שנת 1968 הוגשו 4,010 בקשות לגיור. בשנים 1968 ו-1969 נפתחו 1,100 תיקים.

2. במשך עשרים השנים הנ"ל התגיירו 2,288 איש, מן השנים 1968 ו-1969 אין לנו עדיין פירוט, אבל נתבררו 1,096 תיקים.

3. ראה תשובתי מן היום לשאלתה של חבר-הכנסת אבנרי בנושא דומה, תשובה 2.

4-5. ראה התשובה שהשיבתי לפני דקות ספורות על שאלתה של חברת-הכנסת ארבלי-אלמולינג, תשובה 2, 5 ו-6.

11. מיבצע לעידוד שובם של ישראלים ארצה

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ח בטבת תש"ל (6 בינואר 1970):

לאחרונה נתפרסמו מספרים שונים על הישראלים בעלי מקצועות נדרשים שעזבו את הארץ והוחזרו.

אבקש לדעת:

כמה בעלי מקצועות נדרשים בישראל הוחזרו במסגרת מיבצע זה, והאם נמשך מיבצע החזרת הגו' תרים?

2. כמה מן הפניות היו של גברים וכמה של נשים?

3. כמה אנשים גויירו בתקופה זו על-ידי בתי-הדין

הרבניים?

4. כמה תיקים של הפונים לגיור נמצאים עדיין בטיפולם של בתי-הדין לרבות?

5. כמה מן הפונים לגיור קיבלו תשובה שלילית בשלוש השנים האחרונות?

6. מה היו הסיבות לכך?

7. מה היא תקופת הזמן המינימלית שנקבעה על-ידי בתי-הדין לרבות מיום הגשת הבקשה לגיור עד לבי-רור והחלטת בית-הדין?

8. אילו אמצעים עומד משרד הדתות לנקוט על מנת לזרז את הטיפול מצד בתי-הדין הרבניים בפניות לגיור?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

1. בשנת 1967 נפתחו בבתי-הדין הרבניים 348 תיקים לגיור, לצורך טיפול ב-393 נפשות. בשנת 1968 נפתחו 473 תיקים ובשנת 1969 נפתחו 627 תיקים.

2. הסקר הסטטיסטי שהכין משרד הדתות מכל נתונים מפורטים מאז קום המדינה ועד תחילת שנת 1968. על-פי הנתונים של עשרים השנים הראשונות מאז קום המדינה, 39.3% מכלל הבקשות לגיור הוגשו על-ידי גברים ו-60.7% הוגשו על-ידי נשים.

3. בשנת 1967 התגיירו 199 איש. בשנת 1968 נתבררו 545 תיקים, ובשנת 1969 551 תיקים.

4. בסוף 1969 נמצאו בטיפולם של בתי-הדין 579 תיקים.

5. טרם רוכז מידע זה לשנים 1968-1969, אולם במשך עשרים שנה 1948-1968 קיבלו תשובה שלילית 564 איש שהם 6% מכלל הפונים.

6. 2.9% מסיבות בטחוניות, ואילו השאר מסיבות פליליות וסיבות שונות.

7. בתקנות הדיון תש"ך מטעם הרבות הראשית לישראל וזייגי בית-הדין הרבני הגדול נקבעה תקופת המתנה של שנה, אולם ראוי בית-הדין במקרים מיוחדים להפחית מתקופה זו. בתי-הדין נוהגים במקרים של נישואי תערובת לזרז תהליך הגיור, והוא מסתיים בדרך כלל במספר חודשים.

8. נתתי הוראה לאנשי משרדי לבדוק את האפשרויות להקים אולפן לגיור בו ילמדו מועמדים לגיור, בצורה מרוכזת ושיטתית, את החומר שעליהם לדעת. כן באתי בדברים עם הרבנים הראשיים לישראל בדבר הקמת בית-דין, אשר בנוסף על תפקידו כבית-הדין יתמחה במיוחד בבעיות של גיור. משרד הדתות מוכן מצדו לסייע לרבות הראשית בביצוע תכנית זו.

9. הקמת בית-דין נודד לגיור ומשרד הדתות

חבר-הכנסת ד. קורן שאל את שר הדתות ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

ב"הארץ" מיום 6 בפברואר 1970, ל' בשבט תש"ל, התפרסם ראיון של הרב נסים על-ידי הכתב מתי גולן. בכתבה הנ"ל צוטט מפי כבוד הרב נסים: "כבר לפני שנים רבות הצעתי בשיחה עם שר הדתות הקמת בית-דין רבני נודד אשר תחום עיסוקו והתמחותו העיקריים יהיו גיור.

עות אקדמיים וטכניים גבוהים על-ידי: (1) הקדמת ביצוע פרויקטים ותקנים המותכננים לשנים הבאות; במסגרת המוסדות להשכלה גבוהה ובמשרדי הממשלה; (2) הכשרת עולים לעבודה במקצועותיהם על-ידי קורסים מקצועיים הנערכים בשיתוף עם משרד העבודה ומשרדים אחרים.

לעולים חסרי מקצוע או לכאלה שמקצועם אינו נדרש בארץ מארגן המשרד, בשיתוף עם משרד העבודה, קורסים להסבה מקצועית.

14. זכויות עולים לבני זוגות מעורבים

חברת הכנסת ה. גרוסמן שאלה את השר לקליטת העלייה ביום כ' בשבט תש"ל (27 בינואר 1970):

בתשובה שניתנה ביום 30 בדצמבר 1969 לשאלתה של חברת הכנסת אבנרי על דינים של בני זוגות מעורבים לגבי הליכי קליטה, ענה כבוד השר: "בנים לזוגות מעורבים זכאים לכל הסיוע הניתן לעולים".

נמסר לי כי במקרים רבים של בני-זוג מעורבים, כאשר האב יהודי והאם איננה יהודיה, לא העניקו לבנים זכות עלייה, ובבואם לישראל כתיירים, לא יכלו הם ליהנות מההליכי הקליטה המקובלים. כדוגמה — אולה וקטי הרץ, בנות יוסף הרץ מצידן, אשר להן משפחה יהודית מושרשת בישראל, באו לישראל וביקשו להשתקע בארץ. פנייתן לזכויות עולים נדחתה. אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות העובדות הנ"ל ביסודן או בחלקן?
2. אם כן — מה בדעת השר לעשות.
- א. כדי שבני זוג האלה יוכלו לעלות לישראל?
- ב. כדי שיוכלו ליהנות מההליכי הקליטה המקובלים?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

1. אין במשרדנו פרטים לגבי משפחת הרץ. משרד הקליטה מעניק זכויות עולים למי שבידו אשרת עולה או תעודת עולה לפי חוק השבות, תש"י-1950, או למי שבידו אשרה או רשיון לישיבת ארעי מסוג א1 (עולה בכוח) לפי חוק הכניסה לישראל, תשי"א-1951.

אשרה או רשיון ישיבה מן הסוגים האמורים לעיל לא ניתנו עד כה על-ידי משרד הפנים למי שלא הוכרז לפי ההנחיות של משרד הפנים כיהודי.

2. מצב זה יבוא על תיקונו לכשתקבל סופית בכנסת הצעת חוק השבות (תיקון מס' 2), תש"ל-1970, שהוצעה על-ידי הממשלה והנמצאת עתה על שולחן הכנסת. לפי הצעת חוק זו, בנו של אב יהודי ואם לא-יהודיה וכן בת-זוגו של הבן וילדיהם יוכרו כעולים לפי חוק השבות ויהיו להם זכויות עולים מלאות, גם כשהם באים בלי האב היהודי.

15. ביטוח רפואי לעולים קשישים

חברת הכנסת ש. לורנץ שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ז בשבט תש"ל (3 בפברואר 1970):

עולים חדשים המגיעים ארצה כשהם בני ששים ומעלה אינם מתקבלים כחברים בקופות החולים. עובדה זו פוגעת בעלייה בכלל, ובפרט בעלייה מאותן ארצות ששם קיים ביטוח בריאות ממלכתי, דוגמת אנגליה.

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

מומן שהופעלו התמריצים לעידוד שובם של ישראל-ליום ארצה (ב"1 באפריל 1968) הגיעו 4,334 שבבים. רובם בעלי מקצועות.

מביצע זה יכלול את הישראלים שגרשמו לעלייה עד לתאריך 31 באוגוסט 1970 ואשר ישובו ארצה לא יאוחר מן 31 בדצמבר 1970.

12. קליטת הרופאים העולים במקומות עבודה מתאימים

חברת הכנסת א. ורדיגר שאל את השר לקליטת העלייה ביום ח' בשבט תש"ל (15 בינואר 1970):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. כמה רופאים עלו ארצה בשנה האחרונה?
2. האם נקלטו כל הרופאים במקומות עבודה מתאימים?
3. כמה רופאים מתכונן המשרד לקליטת העלייה לקלוט בשנה הבאה?
4. האם קיימת גם ירידה בקרב ציבור העולים הרופאים?
5. אם כן — כמה ירדו בשנה האחרונה?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

1. כ-500 רופאים.
2. כן. 150 רופאים אשר נתקלו בקשיי קליטה בתעסוקה נעזרו בהיקלטותם לבתי-חולים ממשלתיים ולמוסדות להשכלה גבוהה מקרן מיוחדת למטרה זו.
3. כ-600 רופאים.
- 4-5. אין רישום על ירידה מן הארץ, אלא על יציאה בלבד, ועל כן אין עדיין נתונים מדויקים.

13. פעולות למען קליטת עולים בשנת 1970

חברת הכנסת א. ורדיגר שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ' בשבט תש"ל (27 בינואר 1970):

גורמי העלייה בסוכנות וקליטת העלייה שבמשרד מנבאים הגברת העלייה מארצות הרווחה ומארצות אחרות בשנת 1970.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. על סמך אילו נתונים מבוססות ידיעות אלה?
2. מה עושה המשרד לקליטת העלייה למען ייקלטו עולים אלה במקומות עבודה מתאימים?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

1. על סמך נתונים אלה:
- א. המגמות שנסתמנו בשנה החולפת.
- ב. פניות מועמדים לעלייה למשרדי הסוכנות בחוץ-לארץ.

ג. הערכת אפשרויות היציאה מארצות שונות.

2. הצמיחה המשוערת של המשק מביטחה כי בשנת 1970, כמו בשנת 1969, ייקלטו רוב העולים במעגלי הייצור המתרחבים. אולם לגבי עולים מעל גיל מסוים, או בעלי מקצועות שהם אופייניים לתנאי כל ארץ (כגון עתונאים ועורכי-דין), מתעוררות לפעמים בעיות קליטה בעבודה. כדי להקל על קליטתם הוקמה במשרד הקליטה קרן מיוחדת אשר מממנת העסקתם של עולים במקצו-

הגני מתכבד לשאול:

מה בדעת כבוד השר לעשות כדי שגם עולים מבני עישים ומעלה יהיו מבוטחים בביטוח רפואי כללי?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

תקנות קופת החולים הכללית קובעות כי מי שאינו חבר בהסתדרות (או באיגוד המקצועי) יתקבל כחבר של קופת החולים אם הוא גבר שטרם מלאו לו 62, או אשה שטרם מלאו לה 57 שנים. גברים ונשים עובדים יכולים להתקבל לקופת החולים גם מעבר לגיל זה; בקופות חולים אחרות נעה ההגבלה בין 60 ל-65 שנה.

חלק מן הקשישים מבוטח באמצעות ביטוח הורים. חלק אחר, למשל פנסיונרים מארצות-הברית, קנדה וארצות אחרות, מבוטחים ביטוח חלקי המזכה אותם בקבלת עזרה רפואית ותרופות, אבל לא אישפוז או תרופות מיוחדות.

הסדרים אלה אינם הולמים צרכי קבוצה זו. המשרד לקליטת העלייה פנה להסתדרות הכללית ולקופת החולים כדי לשנות תקנות אלו.

16. שובם של כמה מורים-עולים לארצות-הברית

חבר-הכנסת י. נחושתן שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ח בשבט תש"ל (4 בפברואר 1970):

בעתונות נפוצה באחרונה ידיעה כי 50 מורים-עולים מארצות-הברית החליטו לחזור לארץ מוצאם מכיוון שלא נקלטו במקצועותיהם בישראל.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. הנכונה ידיעה זו?
2. אם כן — מה גרם לאי-קליטת המורים-העולים במקצוע ההוראה?
3. מה עשה המשרד לקליטת העלייה כדי למנוע כשלון בקליטה כאמור?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

1. הידיעה לא היתה מדויקת. מתוך 110 מורים נשארו בארץ כ-90. מהם 66 עתידים לעסוק בהוראה והשאר במקצועות אחרים. קבוצת מורים זו עברה השתלמות לצרכי הכרת תכניות הלימודים הנהוגות בישראל והרקע החברתי והתרבותי של האוכלוסייה.

2. כעשרים מורים שבו לחץ-לארץ, ושובם לשם נבע משני טעמים עיקריים: א. לא כל המורים התכוונו מלכתחילה להשתקע בארץ; ב. חלק מן המורים בהש-תלמות לא עברו את שלבי המיון-בחון-לארץ, אלא נתקבלו להשתלמות עם עלייתם ארצה.

3. בימים אלה הפיצה הסוכנות היהודית הגחיות מפורטות לחוץ-לארץ בדבר סדרי המיון ותנאי ההשתל-מות שיהיה על המורים לעבור בארץ לקראת העסקתם במערכת החינוך בשנת הלימודים תשל"ב. הגחיות אלה מביאות בחשבון את הלקחים שהפקנו מן הטיפול בק-בוצה הגיל.

סדרי המיון ותכניות ההשתלמות נקבעו בשיתוף עם משרד החינוך והתרבות ועם מחלקת העלייה והקליטה של הסוכנות היהודית.

17. מורים-עולים שלא יכלו להיקלט בארץ

חבר-הכנסת ג. האוזנר שאל את השר לקליטת העלייה ביום ד' באדר א' תש"ל (10 בפברואר 1970):

נתפרסם ב"הארץ" מיום 2 בפברואר 1970 כי כמה-צית מבין 105 מורים, שעלו במאורגן מארצות-הברית, עזבו את הארץ מפני שלא יכלו להיקלט.

רצוני לדעת:

- א. הנכונה הידיעה?
- ב. אם כן — מה הסיבה שאי-אפשר היה לקלוט מורים אלה כשיש צורך בכוחות הוראה בארץ ובפרט מורים לאנגלית?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

בעניין זה השיבותי זה עתה על שאלתה של חבר-הכנסת נחושתן.

18. תכנית להקמת אוניברסיטה מיוחדת

לסטודנטים יהודיים מחוץ-לארץ

חבר-הכנסת ג. יעקבי שאל את השר לקליטת העלייה ביום ד' באדר א' תש"ל (10 בפברואר 1970):

בעת האחרונה נתפרסמה ידיעה, שהבעת את דעתך בדבר הצורך בהקמתה של אוניברסיטה מיוחדת לסטודנ-טים יהודיים מחוץ-לארץ בישראל.

אודה לך אם תשיבני:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. מה המטרות שלשמן יש להקים, לדעתך, אוני-ברסיטה מעין זו?
3. האם לא מוטב להגדיל את מספר הסטודנטים היהודיים מחוץ-לארץ באוניברסיטאות הקיימות בישראל?
4. מה הם מקורות המימון החזויים האפשריים שישימשו להקמתה של האוניברסיטה האמורה?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

1. כן. כדעה אישית.
2. (א) בנוסף על כושר הקליטה הקיים — ושגם אותו יש להרחיב — באוניברסיטאות הישראליות, אני סבור שיש לחפש דרכים נוספות כדי לקרב אלינו — וליהדות — חלקים רבים ככל האפשר מקרב 700,000 הסטודנטים היהודיים, למשל, הלומדים בארצות המערב. (ב) לאפשר לסטודנטים יהודיים, שטרם התחילו להש-תקע בישראל או אפילו ללמוד עברית, לבוא וללמוד בה, בשפה ובתכנית לימודים שיתאימו לרכישת מקצוע אקדמי לפי שיפוטם והרגליהם. צריך לקרב גם אלה שאינם קרובים דיים. (ג) להדק את הקשרים בין הדור הצעיר בתפוצות לבין ישראל והיהדות. (ד) לקרב פוטנציאל של מנהיגות עתידה לענייני ישראל והיהדות. (ה) לעודד צעירים אלה, ורבים מהם רחוקים כיום מן הארץ, להש-תקע בישראל. (ו) להרחיב אפשרויות הקליטה של מורים ואקדמאים ומדענים עולים, במקצועות שיהיה מצטיינים בהם, ולאפשר להם להורות בשפה השגורה בפיהם. (ז) לפתח "יצוא של שירותי הוראה" כענף בכלכלה הישראלית. מערכת הלימודים נהפכת בלאו הכי לענף מרכזי בכלכלתן של המדינות המפותחות.
3. לדעתך, מקומם של הסטודנטים העולים, או העולים-בכוח, הוא באוניברסיטאות הקיימות, ואילו

הרחיב את השימוש במשכנתאות ובמתן הקלות להלוואות לדמי מפתח, סובסידיה לשכר-דיירה, והרחבת הדיור הזמני לעולים. אנו מקווים כי פעולות אלו יבטיחו פתרון דיור לעולים העתידים לבוא בשנת התקציב הנוכחית. ב. כן.

ג. תקציב משרד השיכון לשנת 1970/71 לשיכון עולים מבוסס על תחזית של 55,000 עולים.

21. ידיעה על ירידת 30% מקרב עולי ארצות הרווחה

חבר הכנסת מ. פרוש שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

בעתון "הארץ" מיום כ"ז בשבט שנה זו (3 בפברואר 1970) התפרסמה כתבה מאת מר גולן מתחת לכותרת "שלושים אחוז מעולי הרווחה חוזרים" לארצותיהם אחרי תקופות זמן שונות עקב קשיי קליטה כלכלית או חברתית. יורשה לי לשאול את כבוד השר:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. באם כן, האם בוחן המשרד לקליטת העלייה את הסיבות לכך?
3. מה עושה המשרד לקליטת העלייה לתיקון מצב זה?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

1. כאמור, זהו אומדן בלבד.
2. דרוש יתר נסיון וזמן כדי לעמוד על הסיבות לכך. נראה שחלק מן היורדים הם עולים ארעיים, שבאו מלכתחילה לתקופת זמן מוגבלת, וחלקם עולים בודדים.
3. התאמת דיור לעולים בודדים; הגברת הקליטה החברתית; אירגון קליטה על-ידי מקומות העבודה.

22. אמצעים למניעת ירידתם של עולים

חבר הכנסת י. תמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום ה' באדר א' תש"ל (11 בפברואר 1970):

מר מתי גולן ("הארץ" מיום 3 בפברואר 1970) מוסר ש-30% מן העולים מארצות הרווחה לישראל חוזרים. סיבות השיבה: "קשיי קליטה כלכלית או חברתית".

בקשר להג"ל אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן — אילו אמצעים נוקט השר כדי למנוע ירידה ניכרת זו של עולים?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

בעניין זה השיבותי זה עתה של שאילתה של חבר הכנסת פרוש.

23. הסיבות לאחוז ניכר של יורדים מקרב

עולי ארצות הרווחה

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

במאמר ב"הארץ", מיום 3 בפברואר 1970, מאת מתי גולן, נאמר כי 30% מהעולים מארצות הרווחה חוזרים לארצותיהם.

סטודנטים הבאים לתקופה מוגבלת על מנת ללמוד, רצוי שילמדו במסגרות מיוחדות לכך — לפחות בשלב הראשון. 4. הדבר נמצא בתהליכי מחקר וגיוש תכנית. מימון הלימודים צריך לבוא מדמי הלימוד של הסטודנטים עצמם.

19. גיור אורתודוקסי של האשה כתנאי להצטרפות של מועמד לגרעין העלייה נוה-אילן

חבר הכנסת ד. זכין שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

במכתב, שהעביר אלי מר יצחק ארמון מקיבוץ יסעור, מובאים הפרטים הבאים:

מורה יהודי להיסטוריה מארצות-הברית, מר ריצ'ארד שרון-גלפרין, שביקר בקיבוץ יסעור, החליט בעקבות שיחותיו עם חברי הקיבוץ להתקשר לארץ, למד באולפן בנצרת-עלית ולבסוף החליט לעלות לישראל.

הג"ל התחתן עם נוצריה, שהתגיירה אצל רב רפורמי (הוא עצמו משתייך לבית-הכנסת רפורמי בארצו). הוא פנה בבקשה לעלייה ונתקבל במחלקת העלייה בווינגטון על-ידי ישראלי ששמו ג'ק יחיאלי. לאחר שיחה הדיעו לו והוא הסכים להצטרף למושב שיתופי של אקדמאים נוה אילן שליד ירושלים. אולם לאחר דיונים נוספים נתב"קש מר גלפרין לדאוג לכך, שאשתו שהתגיירה אצל רב רפורמי תתגייר אצל רב אורתודוקסי, שאם לאו לא תוכל להתקבל במפעל העלייה לגרעין "נוה אילן".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

- א. האם נכונים פרטי המקרה הג"ל?
- ב. אם כן — מה בדעת כבוד השר לעשות כדי למנוע הישנות מקרים כאלה בעתיד?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

א. לפי הידיעות שבידנו, מסר שליה הסוכנות בווינגטון למר גלפרין שהתנאי של גיור אורתודוקסי הוא לפי דרישת גרעין נוה אילן ולא לפי דרישת הסוכנות.

ב. המדיניות הנקוטה ביד הסוכנות היהודית וה-משרד לקליטת העלייה היא שאין הבדל מבחינת הטיפול בעולה אם הוא התגייר בגיור אורתודוקסי, קונסרבטיבי או רפורמי, והוראות ברוך זו ניתנו לשליחי הסוכנות בחוץ-לארץ.

20. דיור לעולים בשנת התקציב 1970/71

חבר הכנסת א. ורדיגר שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

"שום עולה לא יישאר ללא קורת גג בשנת 1970/71" — הצהיר בסוף השבוע מנהל משרד הקליטה האלוף (מיל.) י. גבע בהרצאה בחיפה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

- א. על מה מתבססת תחזית זו?
- ב. האם היא מוגבלת למספר עולים מסויים?
- ג. אם כן — לכמה עולים?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

א. היא מבוססת על כך שמשרד השיכון והמשרד לקליטת העלייה עושים להכנת פתוחות דיור לעולים מבנייה ציבורית, מקבלנים פרטיים, מיד שנייה, מדידות עולים מתפנות ומבנייה קלה. המשרד לקליטת העלייה

המילגה גיוונת לתקופה של שנה אחת על יסוד דיון אינדיבידואלי בכל בקשה.

מינהל הסטודנטים נושא גם בהוצאות הלימודים של הסטודנטים אשר זכאים למילגאות.

4. אין בידנו נתונים מדויקים. ההערכה היא כי 75% - 80% מהם נקלטו בארץ.

5. בשנת הלימודים תשכ"ט הופסקה מילגתם של 363 מתוך 4,154 סטודנטים. הסיבות היו הפסקת לימודים, גיוס לצבא, הצטרפות למשקים, עזיבת הארץ, יציאה מן הארץ לפני תום השנה על-ידי תלמידים חד-שנתיים, נישואים, וכדומה. לגבי כ-20% מהם היתה הסיבה אי-התאמה או התרשלות בלימודים.

25. חוסר נקיון באוטובוסים העירוניים בתל-אביב

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ג בטבת תש"ל (22 בדצמבר 1969):

ביום 17 בדצמבר 1969, בשעה 7.15 בערב, נודמן לי לנסוע באוטובוס "דן" מספר 19 בצאתו מחנייתו בתחנת הרכבת צפון תל-אביב. מספר האוטובוס 143-336. האוטובוס היה חדיש, מבהיק בצבע הטרי, אולם משונכסתי לתוכו נדהמתי: המראה על רצפתו דמה למזבלה: גיירות עטיפה, תלושי כרטיסי נסיעה ואפילו שירי מזון היו פזורים בן ערומה גדושה של נייד היתה על-יד מושב הנהג.

הליכלוך והאשפה לא הפריעו לנהג להמשיך בנסיעה ללב תל-אביב. שאלתי, מדוע אין איש דואג לנקיון באוטובוס, השיב: "אין אנשים, אין מי שידאג".

בקשר לנ"ל אבקש את כבוד השר להשיבני: מה עושה שר התחבורה למען הנקיון באוטובוסים של "דן"?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

לפי דרישת משרד התחבורה רכשה חברת "דן" מכונה לניקוי אוטובוסים ועומדת לקבל מכונה שנייה. מלבד זאת קבענו פעולות פיקוח. דרך אגב, לפי מיטב ידיעתי ובדיקתי, כאשר האוטובוס יוצא בבוקר, הוא נקי. חלק מן הכלוך באוטובוס נגרם במשך היום, בין השאר כתוצאה מפעולות הנוסעים.

מלבד פעולות הפיקוח של המפקח על התעבורה בנושא זה הוקמה לאחרונה ועדה ציבורית ובה מיוצגים, מלבד משרדי, עיריית ת"א, משרד התיירות, חברת "דן", "האגודה למען ארץ ישראל יפה" ועוד. ממטרות הוועדה להביא לידי שיפור כללי במצב הנקיון הפנימי והחיצוני באוטובוסים.

משרדי משתתף בתקציב הוועדה, המתכננת בקרוב מיבצע להגברת תודעת הקהל בעניין הנקיון, אשר יכול פירסומים והתקנת מיכלי אשפה בתוך האוטובוסים.

בסוף תשובתי אני רוצה להדגיש שהרבה תלוי בקהל עצמו, לא רק בקואופרטיבים, אולם הרבה תלוי גם בקואופרטיבים.

הי"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

השאלתה הוגשה לשר התחבורה לפני חודש וחצי בערך. אתמול נודמן לי שוב לנסוע באוטובוס של "דן",

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן — האם עשה המשרד לקליטת העלייה סקר לבדיקת הסיבות לתופעה האמורה?

3. אם כן — מה הראו תוצאות הסקר?

4. אם לא נעשה סקר, האם יש בידי המשרד לקליטת העלייה הנתונים לתופעה האמורה?

5. מה עושה המשרד לקליטת העלייה כדי למנוע, ולו באופן הדרגתי, את התופעה?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

לפני רגעים ספורים השיבתי על שאלתה של חבר-הכנסת פרוש באותו הנושא.

24. סטודנטים מחוץ-לארץ הלומדים בישראל

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה מספר הסטודנטים מחוץ-לארץ הלומדים השנה בבתי-הספר הגבוהים בארץ, לפי ארצות מוצאם?

2. מהו הסכום שהוקצב למילגאות בשביל סטודנטים זרים על-ידי מינהל הסטודנטים במשרד לקליטת העלייה?

3. לפי אילו קריטריונים גקבע שיעור המילגה המוענק לסטודנטים מחוץ-לארץ?

4. כמה מהסטודנטים הזרים, שלמדו בשנים האחרונות בבתי-הספר הגבוהים ושהיו בטיפול של מינהל הסטודנטים, נקלטו בארץ כעולים חדשים?

5. האם היו מקרים בשנת הלימודים האחרונה שמינהל הסטודנטים הפסיק את מתן מילגת הקיום לסטודנטים משום שלא למדו כראוי, ואם כן — בכמה מקרים?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

1. 7,000 סטודנטים, מהם בטיפול של מינהל הסטודנטים שבמשרד לקליטת העלייה — 5,034 סטודנטים שים שבאו מ-64 ארצות כלהלן:

אירופה — 2,293; אסיה — 562; אפריקה — 452; דרום אפריקה ורודזיה — 125; אמריקה הצפונית — 899; אמריקה הלטינית — 649; אוסטרליה וניו-זילנד — 51; שונות — 3.

רוב הסטודנטים שאינם בטיפול המינהל באו מארצות-הברית.

2. אין המינהל מקציב כספים לסטודנטים זרים. המינהל מטפל בסטודנטים שהם עולים או עולים-בכוח. הסכום שהוקצב למטרה זאת לשנת הלימודים תש"ל הוא: 7,115,000 ל"י.

3. המילגאות בתש"ל נקבעו בהתאם למעמד אזור חוות של הסטודנט ומצבו הכלכלי. השנה קיימים 3 סוגי מילגאות:

מילגה א' — 1,495 ל"י לשנה + 600 ל"י מענק קליטה לעולה או הלוואה מותנית לעולה-בכוח; מילגה ב' — 1,000 ל"י לשנה + 600 ל"י מענק קליטה לעולה או הלוואה מותנית לעולה-בכוח; מילגה ג' — 550 ל"י שהוא מענק קליטה לעולה והלוואה מותנית לעולה-בכוח.

שר-התחבורה ע. ויצמן:

1. כן.
2. הוועדה החליטה על תכנית-אב' לבקרה, ניווט ותיגבור כוח-האדם לבדיקת הציד של ניווט, וכן על התקנת מערכת נחיתה אוטומטית.
3. כן.

28. אמצעים למניעת ליכלוך באוטובוסים העירוניים בתל-אביב

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ח בטבת תש"ל (6 בינואר 1970):

האזרח מנחם קירשנר מתל-אביב פירסם אתמול ב"מעריב" את המכתב הבא, המתאר יסוריו בנסיעה באוטובוס "דן" כשהוא מלוכלך ומצחין:

"בנוסף קבוע בקו 27 של "דן" בתל-אביב, נתקלתי ביום 9 בדצמבר (שעה 8 בבוקר) בתופעה חמורה שעליה אני מבקש להתריע.

לתחנה הגיע אוטובוס מס' 131. הרכב מוזנח מאוד. כשנכנסנו פנימה, הרגשתי שכל הנוסעים אינם חשים בטוב. הליכלוך באוטו היה למטה מכל ביקורת: קליפות גרעינים ובטנים, עטיפות סוכריות, כרטיסי נסיעה וכו'. לא יכולתי אף לשבת על הכסאות והרגשתי בחילה. ניסיתי לפתוח את החלון, שייכנס קצת אוויר צח, אך הוא לא נפתח מרוב חלודה שעלתה בו."

בקשר לכך אבקש מכבוד השר להשיב על שאלותי:

1. איזו ביקורת קיימת על שירותי הנקיון באוטו-בוסים?
2. האם גערכה חקירה במקרה הנ"ל שהביא עד ל"הרגשת בחילה"?
3. מה נעשה כדי למנוע הנ"ל?

שר-התחבורה ע. ויצמן:

לפני דקות ספורות השיבתי על שאלתה אחרת של חבר-הכנסת יוסף תמיר באותו הנושא.

29. הבעלות על ספינות הטילים שהגיעו לאחרונה לישראל

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר התחבורה ביום כ"ח בטבת תש"ל (6 בינואר 1970):

1. האם ספינות הטילים שהגיעו לאחרונה לישראל נרשמו בבעלות חברה ישראלית כלשהי?
2. אם כן — בבעלות מי?

שר-התחבורה ע. ויצמן:

1. לא.
2. כנ"ל.

30. חוליות נידות בדרכים לבדיקת תקינותם של כלי-רכב

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום ח' בשבט תש"ל (15 בינואר 1970):

בזמנו נמסר כי משרד התחבורה שוקל את האפשרויות של הקמת חוליות נידות בדרכים, לשם בדיקות פתע של תקינות כלי-הרכב השונים.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם נכונה ידיעה זו?

ואני מוכן להעיד שדבר לא השתנה. השאלה היא: עד היכן מוכן השר לסבול את אדישותה של אגודת "דן" לבריאות הציבור?

שר-התחבורה ע. ויצמן:

סבלנותו של השר קצרה ביותר. המדובר לא רק כלפי הקואופרטיבים אלא גם כלפי הקהל. אני חוזר: אינני בא לומר שהקואופרטיבים נקיים מבעיית הנקיון, אבל גם הקהל אינו נקי מבעיית הנקיון.

26. תשלום מוגדל ל"סולל בונה" תמורת בניית נמל אשדוד

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ג בטבת תש"ל (22 בדצמבר 1969):

היום נתפרסמה בעתוני הארץ ידיעה, האומרת שרשות הנמלים שילמה לחברת "סולל בונה" תמורת בניית נמל אשדוד סך 73 מיליון לירות ועוד 8 מיליון דולר. זאת במקום 40 מיליון לירות ועוד 8 מיליון דולר שנקבעו בחוזה המקורי.

התוספת של 33 מיליון לירות נקבעה על-ידי פסק-דין של הבורר.

בקשר להנ"ל אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מה הביא את רשות הנמלים לתשלום נוסף של 33 מיליון לירות?
3. מה הסעיפים שגרמו לתוספת הנ"ל?

שר-התחבורה ע. ויצמן:

1. נמסק על-ידי הבורר סכום של 17.5 מיליון לירות.

2. התייקרויות בשכר העבודה, חמרים, דלק והורבלה, וכן שינוי המדד לגבי התייקרויות שכר העבודה, ממדד יוקר המחיה למדד יוקר הבנייה, כפי שנחתם בחוזה בשנת 1961.

3. לפי הכמויות ומחירי היחידה הסתכמו העבודות בסך של 71.5 מיליון לירות לערך. ההגדלה נבעה בעיקר בשל שינוי בכמויות עקב חיוק מבנה שובר הגלים, הארכת הרציפים ב-60 מטר, הרחבת מעגן המים, הרחבת המירצף, והתוצאות שנבעו משינויים אלה.

27. דו"ח הוועדה על התיפעול הטכני של נמל-האוויר לוד

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ט בטבת תש"ל (28 בדצמבר 1969):

בעתון "הארץ" מתפרסם שוועדת שלמה שמיר הגישה דו"ח על הצורך בתיקונים בתיפעול הטכני של נמל-האוויר לוד. לפי ידיעה בעתון, נמסר הדו"ח הנ"ל לפני שבוע בערך לשר התחבורה.

בקשר לנ"ל אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכון הדבר שהוגש לשר התחבורה דו"ח של ועדת שמיר?
2. אם כן — מה ממצאיו והמלצותיו של הדו"ח הנ"ל?
3. האם בדעת השר לאמץ את הדו"ח?

2. אם כן — האם הוקמו חוליות כאלה ומה הועילו?

שר-התחבורה ע. וייצמן:
1. כן.

2. בהצעת התקציב של רשות הרישוי לשנת 1970/71 הוגשה הצעה זאת, אך נדחתה עקב צימצום בתקציב. שר האוצר הדגיש בנאומו, כי גם לאחר סגירת התקציב יש עוד בקשות לתקציב למלחמה בתאונות הדרכים. ההצעה תידון שנית לקראת שנת 1971/72.

היו"ר ד. ברקת:
שאלה נוספת לחבר-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
האם אין אדוני השר חושב שתקינות כלי-הרכב היא אחד הגורמים החשובים? אם סעיף זה לא ייכלל בתקציב, נעמוד מול בעיה טראגית מאוד. על אף מצבנו הכלכלי הקשה וגם לאחר נאומו של שר האוצר, האם כבוד השר עומד לדרוש בתוקף שהצעה זו תיכלל בתקציב?

שר-התחבורה ע. וייצמן:
לא אאריך בדברי על תאונות הדרכים. עמדתי על כך. אחד הגורמים החשובים הוא האדם. יש בעיות של רכב, בהחלט. התקציב צומצם, ומאחר שצומצם התקציב, צימצמתי בנושא זה.

31. הפסדי צי הנוסעים הישראלי

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ד בשבט תש"ל (21 בינואר 1970):

בעקבות החלטת הממשלה למכור מספר אניות של צי הנוסעים הישראלי, אודה לכבוד השר אם ישיבני:
1. כמה אניות נוסעים רכשה ישראל מאז הקמת המדינה?

2. מהו הסכום הכולל שהושקע ברכישת אניות נוסעים?

3. כמה אניות נוסעים נמכרו עד היום?

4. מה היה ההפסד הכולל של המכירות?

5. מה היה ההפסד התיפעולי הכולל של אניות הנוסעים בישראל?

6. כמה אניות נוסעים נותרו בצי הישראלי?

שר-התחבורה ע. וייצמן:
15.

2. כ-66 מיליון דולר.

3. 11.

4. 1,914,715 דולר.

5. 27 מיליון לירות.

6. מולדת, דן, גיל, היי דרומה.

32. מינהל לבטיחות דרכים

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום י"ד בשבט תש"ל (21 בינואר 1970):

1. האם מתכוון משרד התחבורה לפרק את המינהל לבטיחות בדרכים?

2. אם כן — מה יוקם במקום מינהל זה?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. אני שוקל אפשרות כזאת. הבעיה אינה פירוק המינהל אלא אירגון אחר, בפרט שמול המינהל עומדת המועצה הלאומית לבטיחות בדרכים. באתי לכלל מסקנה שיש כפילות מסוימת בין שני הגופים האלה. לפיכך אני שוקל רה-אירגון שימנע כפילויות בנושא זה.
2. אנו עדיין בוחנים את העניין. למעשה נמצא העניין בשלבים שונים של ביצוע.

33. כללים להצבת רמזורים

חברת-הכנסת א. רזאל-נאור שאלה את שר התחבורה ביום י"ד בשבט תש"ל (21 בינואר 1970):

בעקבות התאונה הקטלנית שאירעה לפני ימים מספר בהצטלבות כביש ראשון-לציון בדרך-המלך לירושלים, בה נהרג שוטר תנועה במילוי תפקידו, וצוין בעתונות כי במקום זה כבר אירעו כמה תאונות קטלניות — אתכבד לשאול:

1. האם יורה השר להציב רמזור במקום זה, ואם כן — אימתי יוצב?

2. מה העקרונות שלפיהם נקבעים מקומות הרמזורים ומעברי התציה בכבישים?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. במקום המצוין בשאלתה לא אירעה כל תאונה שנהרג בה שוטר. השוטר נהרג בקרבת מקום, בכביש שאינו מהווה מפגש תנועת, איננו הצטלבות, ומקרה התאונה האמורה היה חריג יוצא דופן במקום זה ועל כן לא יוצב בו רמזור.

2. רמזורים מוצבים בדרכים בהתאם לתנאים המבוססים על נפחי תנועת כלי-רכב, הולכי רגל ותאונות דרכים והיחס ביניהם. בתנאים מסוימים מוצב רמזור, כאשר יש להבטיח זרימה שוטפת על-ידי מה שנקרא "גל ירוק".

הצבת רמזור במקום שאין הצדקה לקיומו תביא לידי ריבוי תקלות ותאונות תחת להקטין את מספרן.

34. נזקים עקב השביתות בנמלי ישראל בשנת 1969 חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ט בשבט תש"ל (26 בינואר 1970):

בעקבות השביתות הרבות שפרצו בנמלי ישראל בשנת 1969, אבקש את כבוד השר להשיבני:

מהו סכום הנזקים הכולל שגרמו השביתות הנ"ל למשק הישראלי בשנת 1969, ופירוטו?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

נגרמו נזקים בסך כולל של 9,584,000 לירות ישראליות ו-2,720,000 דולר, לפי הפירוט: (1) רשות הנמלים — 584,000 לירות; (2) בעלי האניות — 2,720,000 דולר בקירוב לפי הערכותיהם; (3) בעלי המטענים — 9,000,000 לירות בקירוב, לפי הערכותיהם.

35. טיסות של מטוסי "ארקיע" בשבתות

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר התחבורה ביום כ"ב בשבט תש"ל (27 בינואר 1970):

בעתון "המודיע" מיום י"א בשבט תש"ל (18 בינואר 1970) פורסם כי חברת המטוסים "ארקיע" מפעילה את מטוסייה שבעה ימים בשבוע, כמו כן פורסם שם כי

בשבוע המתחיל בתאריך 21 בדצמבר 1969, אבקש את כבוד השר להשיבני:

מהו סכום הנזקים שנגרם למשק הישראלי כתוצאה מן השביתה הנ"ל ופירוטו?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

קשה עדיין לאמוד את מלוא הנזק.

38. נסיבות התרסקותו של מטוס "ג'ט קומנדור"

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר התחבורה ביום כ"א בשבט תש"ל (28 בינואר 1970):

כפי שנמסר בעתוני יום ה', 22 בינואר 1970, התרסק אגב טיסת ניסוי מטוס-מנהלים סילוני "ג'ט קומנדור", אשר יוצר בתעשייה האווירית הישראלית.

הנני מבקש לדעת:

1. מה היו נסיבות התרסקותו של המטוס?
2. האם בעקבות ההתרסקות הוסקו מסקנות על-ידי משרד התחבורה לגבי המשך ייצור מטוס מהסוג הנ"ל?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

ועדת החקירה שמונתה לחקור בנסיבות המקרה תסיים עבודתה רק בסוף החודש. היא היתה ערב סיומה, היו כמה התפתחויות שגרמו לכך שעדיין לא סיימה עבודתה.

לפי הדיוע לי היום, בכלל לא מדובר בהפסקת ייצורו של המטוס אלא בהמשך ייצורו עם שינויים, בהתאם להמלצות הוועדה.

39. תאונות קטלניות בכביש גהה

חבר-הכנסת ג. האוזנר שאל את שר התחבורה ביום כ"ז בשבט תש"ל (3 בפברואר 1970):

1. כמה תאונות קטלניות אירעו בכביש גהה בשנה האחרונה, לדבות חודש ינואר 1970?
2. מה הסיבות שבכביש גהה יש תכיפות כה גדולה של תאונות קטלניות?

3. האם הוכיחו חקירות המשטרה שיש סיבות אובייקטיביות במבנהו ובמתכונתו של כביש זה, הגורמות לתכיפות התאונות ומידת קטלניותן?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. 12.

2. החקירות לגבי התאונות בכביש זה מלמדות כי הן קורות בעיקר בשל העובדה כי כביש בין-עירוני עמוס זה חוצה ישוב עירוני מאוכלס.

3. כנ"ל.

סוכם גם עם עיריית רמת-גן, כי ייבנה גשר עילי להולכי רגל בקרבת אוניברסיטת בר-אילן. אני מקווה שלא יעבור זמן רב והגשר ייבנה.

40. העלאת ההכנסות של הקואופרטיבים לתחבורה

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום כ"ז בשבט תש"ל (3 בפברואר 1970):

בעתון "מעריב" מיום 3 בפברואר 1970 נמסר כי כבוד השר יודיע לקואופרטיבים לתחבורה, שיש הצדקה להעלאת הכנסותיהם.

בכל שבת בשעה 3.30 אחר הצהריים נראה מטוס של חברה זו בשמי ירושלים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — באילו קווים מפעילה "ארקיע" את טיסותיה בשבת, וכמה טיסות בכל קו?
3. באיזה קו פועל המטוס שנראה בכל שבת בשמי ירושלים?
4. האם עומד כבוד השר לנקוט צעדים כדי להפסיק את טיסותיה של החברה בשבת?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. הידיעה נכונה בחלקה.
2. חברת "ארקיע" אינה מפעילה קווים אלא טיסות בלתי-סדירות.

3. קיימת הוראת קבע לא לעבור בשבתות מעל לירושלים והנהלת החברה חזרה עליה עם קבלת השאלתה.

4. הסטטוס-קוו בעניין זה הוא על אי-קיום טיסות סדירות ועל כך שומרים. מכוח אותו סטטוס-קוו מוסיפה "ארקיע" להפעיל טיסות בלתי-סדירות.

36. בדיקת יעילותה של שיטת הניקוד לגבי עברייני תנועה

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר התחבורה ביום כ' בשבט תש"ל (27 בינואר 1970):

1. האם מאז הופעלה שיטת הנקודות לגבי עברייני תנועה בדק משרד התחבורה את תוצאותיה ויכלתה לרסן עבריינים בפועל?

2. אם נערכה בדיקה כנ"ל — מה המסקנות שהוסקו, והאם הוכיחה השיטה את עצמה?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. החל מחודש אוגוסט 1968 נקט אגף הרישוי צעדי הדרכה לנהגים שצברו נקודות. לפי הנתונים שבידינו, נהגים שעברו השתלמויות לא היו מעורבים בתאונות.

2. משרדי מקיים מגע עם אוניברסיטת תל-אביב לעריכת מחקר משותף לבדיקת יעילותה של שיטת הניקוד.

הי"ר. ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, האם במסגרת הבדיקות נבדקות גם התלונות של הנהגים על אי-צדק או עיוותים?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

על אי-צדק במתן נקודות — לא בדקתי. אני מוכן לבדוק.

מרדכי עופר (המערך, עבודה — מפ"ם):

זה עניין של המשטרה.

37. נזק שנגרם למשק הישראלי עקב שיתוק הטענות מרי ההדר בנמל חיפה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר התחבורה ביום כ' בשבט תש"ל (27 בינואר 1970):

בעקבות שיתוק הטענות מרי-ההדר בנמל חיפה

43. רשיונות למוניות בתל-אביב והסובסידיות לקואופרטיב "דן"

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום כ"ח בשבט תש"ל (4 בפברואר 1970):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם קיבל כבוד השר בקשה מחברת "דן" לבטל את הרשיונות למוניות בתל-אביב כנגד ביטול מענקי הסובסידיה לחברה?
2. אם כן — מה היתה תשובת המשרד?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. לא.
2. כנ"ל.

44. המלצותיה של הוועדה לבדיקת עוזי ניווט בנמל-התעופה לוד

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר התחבורה ביום כ"ח בשבט תש"ל (4 בפברואר 1970):

בשעתו הגשתי שאלות בקשר לנושא של עוזי ניווט בנמל-התעופה לוד. בעקבות השאלות הוקמה ועדת חקירה אשר בדקה את הנושא והגישה המלצות. חנוני מבקש לדעת:

1. מה היו מסקנות ועדת החקירה הנ"ל בהרכב האדונים טוהר, דוידאי וביגון?
2. האם בוצעו מסקנותיה והמלצותיה של הוועדה?
3. אם טרם בוצעו — א. האם חל שינוי כלשהו במצב עוזי הניווט? ב. אם חל — מהו?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. הוועדה החליטה על תכנית אב לבקרה, ניווט ותיגבור כוח-אדם לבדיקת ציוד ניווט ועל התקנת מערכת נחיתה אוטומטית.
2. מקצתן בוצעו ומקצתן יבוצעו בשנת התקציב הבאה.
- 3א. כן. ב. הותקנה מערכת נחיתה חדישה (I.L.F.) בהשקעה של מיליון לירות בקירוב.

הינ"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד השר, מה אפשר לעשות — לפני כמה ימים דיברתי עם חבריך לשעבר הטייסים.

שר-התחבורה ע. וייצמן:

הם חברי עד היום. חברות זהו דבר יציב.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הם טוענים שלא חל שינוי בעניין זה עד היום.

שר-התחבורה ע. וייצמן:

היות ויש לי מגע אתם, אבדוק זאת שנית.

45. אניות למשלוחי פוספט

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר התחבורה ביום ד' באדר א' תש"ל (10 בפברואר 1970):
בעתון "למרחב" פורסם: "במשך החודשים דצמבר וינואר לא עמדה חברת "צים סלע" בהתחייבותיה

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

- א. האם נכונה ידיעה זו?
- ב. האם ההעלאה תהיה על-ידי תוספת סובסידיות או על-ידי העלאת המחירים?
- ג. ואם על-ידי העלאת המחירים, האם דעת כבוד השר היא שיש הצדקה להטלת מעמסה נוספת על האזרח?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

- א. כן.
- ב. בהתאם להמלצות ועדת השרים לענייני כלכלה.
- ג. כנ"ל.

41. משלוח חמרי מלחמה במטוס "אל על"

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום כ"ח בשבט תש"ל (4 בפברואר 1970):

בטעות במשלוח, שהיה באחד ממטוסי "אל על", הגיעו 1,500 ק"ג של "חמרי מלחמה" לזינבה ושם הוחרמו.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם ידוע לו על כך?
2. אם כן — מי אשם בטעות זו?
3. מה עושה משרד התחבורה כדי שלא יישנו טעויות מעין אלה בעתיד?
4. האם שקל משרד התחבורה את האפשרות להעמיד לדין את הפקיד שגרם לטעות?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. כן.
2. פקיד של חברת "אל על".
3. ניתנו הוראות מתאימות כדי למנוע הישנות המקרה.
4. העניין נתון לשיקולה של החברה המעסיקה, כלומר "אל על".

42. עגיות אותן אניות עצמן בכמה נמלים בארץ

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום כ"ח בשבט תש"ל (4 בפברואר 1970):

חברות אניות מתאוננות על הצורך לעגון בכמה נמלים בארץ.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם לא ניתן לקבוע שאניות יעגנו בנמל אחד בארץ?
2. האם פועל משרד התחבורה לפתרון הבעיה?
3. אם כן, מה נעשה עד כה?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. לא ברגע זה.
2. כן.
3. מיניתי ועדה, שהחליטה בינתיים על פקידה של כל האניות הנוסעות בקו אמריקה בנמל אחד, תוך פיצוי בעלי המטענים. אם יצליח הנסיון, יעברו קווים נוספים להסדר זה.

לפני שבוע בשיבת ועדת מובילי המשאיות: "במדינת ישראל קיים הריכוז הגדול ביותר של נהגים גרועים. מה שנעשה היום בכבישים הרי זה בזיון לאומי".

נוכח העובדה שדברים אלה מטילים על רבבות נהגים אשמה כבדה — דבר המחייב הסקת מסקנות מרחיקות לכת —, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. על יסוד אילו הנחות ועובדות קבע כבוד השר את מסקנותיו אלה?

2. אילו אמצעים נקט או עומד לנקוט משרד התחבורה על מנת להחזיר למוטב את "הנהגים הגרועים" או על מנת להורידם מן הכבישים?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

השאלתה היא להענתי שבארץ יש ריכוז גדול של נהגים גרועים. אני משנה את דעתי, והיא מתחזקת מיום ליום. מסקנתי בין השאר, או דעתי, היא כי בהתחשב במספר התאונות בארץ ולאור הנתונים שהוגשו לי על כך ולאור נסיוני כנהג בכבישים ובקשר לאמצעים שאני עומד לנקוט — גדמה לי שמה שהצעתי בכנסת ביום 2 בפברואר 1970 בנוגע לאמצעים לבלירת מספר התאונות בדרכים הולם את המצב, ואני רק מקווה שתהינה תוצאות במשך השנה.

49. ההכנות לקראת קליטת מטוסי "בואינג 747" בנמלי התעופה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

נוכח השילוב הצפוי של מטוסי בואינג 747 בנתיבי התעופה לישראל, ולאור העובדה כי דרכי התעופה הפנימיים גדלו בהיקפן בשנתיים האחרונות, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. אילו תכניות מעשיות הוכנו להרחבת הקיבול של שדות-התעופה הקיימים?

2. האם הוחל בהארכת המסלול של שדה-התעופה בלוד, כדי להתאימו למטוסי בואינג 747?

3. האם עושה משרד התחבורה פעולות כדי להכשיר את נמלי-התעופה של ירושלים (עטרות) כנמל-תעופה בין-לאומי?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. לקראת קליטת מטוסי "בואינג 747" נעשות ההכנות דלהלן: (1) בניית מסלול חדש; (2) בניית רחבות חנייה מיוחדות; (3) תיכנון אולם מס' 3, ובנייתו אם יהיה התקציב הדרוש; (4) בדיקה לשם הזמנת הציד הדרוש לטיפול ב"בואינג 747".

2. כנ"ל.

3. לא. כאן הייתי רוצה לציין שכמעט בלתי אפשרי הוא להכשיר את נמלי-התעופה עטרות כנמל-תעופה למטוסים מדגם בואינג 747.

50. אמצעים להעלאת אחוז הימאים אזרחי ישראל בציי-הסחור

חבר-הכנסת ד. ארזי שאל את שר התחבורה ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

החוזרות להעמיד אניות למשלוחי הפוספט, והפסד היצוא המצטבר מגיע עד כדי 50 טון בקירוב, שערכם 2.5 מיליון ל"י, וזאת טוענת חברת כימיקאלים ופוספטים".

בהתחשב בכך שהפיגור ביצוא פוספטים עלול להקטין את ייצורו של מוצר זה בכלל וכן לפגוע בשמו של היצואן בשוקי העולם, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפירסום בעתון תואם את המציאות?

2. באם כן, מה היו הסיבות לאי-הספקת האניות?

3. האם ננקטו אמצעים כדי להבטיח שיצוא הפוספטים לעתיד לבוא לא ייפגע מהעדר אניות מספיקות?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. לא.

2. האניות היו במקום ובזמן שנדרשו, אך נאלצו להתמין לתורן עקב הצפיפות.

3. עקב הג"ל מסתבר שזאת בעיה של צפיפות ולא של העדר אניות.

46. קצב בניית התחנה המרכזית בתל-אביב

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום ה' באדר א' תש"ל (11 בפברואר 1970):

בניית התחנה המרכזית בתל-אביב נמשכת.

רצוני לשאול:

1. מתי תסתיים בנייה זו?

2. האם עוקב משרד התחבורה אחר ביצוע העבודה?

3. אם כן — האם היא מתנהלת בקצב מתאים ולפי הוראות משרד התחבורה?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

1. בתחילת 1973.

2. כן. המשרד עוקב ובאופן הדוק למדי.

3. כן.

47. הטענת חלקי חילוף של מטוסי "פאנטום" על מטוס "אל על"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר התחבורה ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

"הארץ" מיום 3 בפברואר 1970 מוסר כי התיבות המכילות חלקי חילוף של מטוסי "פאנטום", שנתפסו בנמל התעופה של ז'נבה באחד ממטוסי "אל על", יוחרמו על-ידי שלטונות שווייץ.

האם בעקבות עובדת הטענת המטען על מטוס כנ"ל ננקטו הליכים כל-שהם כנגד האחראים להטענת המטען על המטוס הנדון?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

אני מפנה את בעל השאלתה הנכבד לתשובה שהשיבותי היום על שאלתה של חבר-הכנסת ורדיגר באותו הנושא.

48. דברי שר התחבורה על ריבוי הנהגים הגרועים בארץ

חברת-הכנסת ש. ארבלי-אלמוזלינו שאלה את שר התחבורה ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

בעתונות פורסם ששר התחבורה מר עזר וייצמן אמר

— שאלות ותשובות (אורי, וייצמן); החלטות בדבר הסמכת ועדת הכספים ועדת הכנסת לקבוע משכורות, גימלאות ותשלומים אחרים (צימרמן, ישעיהו-שרעבי, ש. כהן) —

שר התחבורה ע. וייצמן:
1. 40%.

2. משרדי מעבד בימים אלה תכנית רחבה, שתעשה בשיתוף עם חברות הספנות והממשלה להעלות אחוז הימאים אורחי ישראל.

1. מהו אחוז הימאים, אורחי-חוק, המשרתים בצי-הסוחר הישראלי?

2. מה האמצעים שמשדר התחבורה עומד לנקוט כדי להעלות את אחוז הימאים אורחי ישראל בשירות צי-הסוחר שלנו?

ד. החלטות בדבר הסמכת ועדת הכספים: 1. לקבוע את משכורתם של נשיא המדינה, שר וסגן שר, הרב הראשי לישראל, שופט, דיין, מבקר המדינה, קאדי, קאדי מד'הב, שופט תעבורה; 2. לקבוע גימלאות ותשלומים אחרים לנושאי משרה ברשויות השלטון. החלטה בדבר הסמכת ועדת הכנסת לקבוע גימלאות ותשלומים אחרים לחבר הכנסת ולשאייריו *

2. בהתאם לסעיף 37 לחוק יסוד: הממשלה, מטילה הכנסת על ועדת הכספים לקבוע את השכר והתשלומים האחרים לשרים ולסגני השרים.

3. בהתאם לסעיף 2 לחוק לקביעת משכורתם של נשיא המדינה, חברי הממשלה והרבנים הראשיים לישראל, תשי"א-1950, מטילה הכנסת על ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של הרב הראשי לישראל.

4. בהתאם לסעיף 18 לחוק השופטים, תשי"ג-1953, מסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של שופט והתשלומים האחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו.

5. בהתאם לסעיף 17 לחוק הדיינים, תשט"ו-1955, מסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של דיין והתשלומים האחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו.

שלוש כהן (העולם הזה—כוח חדש):
איזה דיין?

היו"ר צ. צימרמן:
ברור שהכוונה לכל הדיינים.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):
הכוונה לבתי-דין דתיים.

6. בהתאם לסעיף 44 לחוק מבקר המדינה, תשי"ח-1968 (נוסח משולב), מסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של מבקר המדינה והתשלומים האחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו.

7. בהתאם לסעיף 14 לחוק הקאדים, תשכ"א-1961, מסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של קאדי והתשלומים האחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו.

8. בהתאם לסעיף 20 לחוק בתי-הדין הדתיים הדרוזיים, תשכ"ג-1962, מסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של קאדי מד'הב והתשלומים האחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו.

9. בהתאם לסעיף 26(3) לפקודת התעבורה (נוסח חדש), מסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של שופט תעבורה והתשלומים האחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו.

היו"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים לסעיפים ו' ו-ט"ז בסדר-היום: החלטות בדבר הסמכת ועדת הכספים ועדת הכנסת לקבוע משכורות, גימלאות ותשלומים אחרים. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש עשרה חוקים הדנים בקביעת המשכורות, הגימלאות ותשלומים אחרים שישולמו לנושאי משרה ברשויות השלטון בתקופת כהונתם. בכל אחד מן החוקים הללו נקבע שהתשלומים ייקבעו על-ידי החלטת הכנסת, והיא, הכנסת, רשאית להסמיך לכך את ועדת הכספים. לגבי גימלאות ותשלומים אחרים נאמר שהכנסת תסמיך ועדה מוועדותיה, ונאמר שתקבלו החוקים הללו נהוג שבתחילת כהונתה של כנסת חדשה היא מחליטה על ההסמכה הזאת, ותוקף ההסמכה הוא לכל משך כהונתה של הכנסת.

ואלו הם עשרת החוקים שמדובר בהם לפי הסעיפים הנוגעים להסמכה: (1) סעיף 16 לחוק יסוד: נשיא המדינה; (2) סעיף 37 לחוק יסוד: הממשלה; (3) סעיף 2 לחוק לקביעת משכורתם של נשיא המדינה, חברי הממשלה והרבנים הראשיים לישראל, תשי"א-1950; (4) סעיף 18 לחוק השופטים, תשי"ג-1953; (5) סעיף 17 לחוק הדיינים, תשט"ו-1955; (6) סעיף 44 לחוק מבקר המדינה, תשי"ח-1958 (נוסח משולב); (7) סעיף 14 לחוק הקאדים, תשכ"א-1961; (8) סעיף 20 לחוק בתי-הדין הדתיים הדרוזיים, תשכ"ג-1962; (9) סעיף 26(3) לפקודת התעבורה (נוסח חדש); (10) סעיף 1 לחוק גימלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון, תשכ"ט-1969.

על דעת ועדת הכנסת הונח על שולחן הכנסת, לשם קבלת החלטה, גליון ובו מפורטות החלטות ההסמכה. על-פי הנוהג מתבקשת הכנסת להחליט בהצבעה על כל אחת מן ההסמכות הללו לחוד, ואני מבקש את היושב-ראש להעמיד כל אחת מן ההחלטות להצבעה. אם היושב-ראש רוצה, אקרא ברשותו את נוסח ההחלטות, והוא יעמיד אותן להצבעה.

1. בהתאם לסעיף 16 לחוק יסוד: נשיא המדינה, מסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של נשיא המדינה והתשלומים האחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו.

חוברת י"ז, ישיבה מ"ט

– החלטות בדבר הסמכת ועדת הכספים ועדת הכנסת לקבוע משכורות, גימלאות ותשלומים אחרים (ישעיהו-שרעבי, צימרמן, אבנרי, קרגמן); הצעות לסדר-היום (צימרמן, ש. תמיר) –

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של שופט נתקבלה.

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של דיין נתקבלה.

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של מבקר המדינה נתקבלה.

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של קאדי נתקבלה.

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של קאדי מדי'הב נתקבלה.

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של שופט תעבורה נתקבלה.

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע גימלאות ותשלומים אחרים לנושאי משרה ברשויות השלטון ולשאייריהם נתקבלה.

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכנסת לקבוע גימלאות ותשלומים אחרים לחבר הכנסת ולשאייריו נתקבלה.

היו"ר צ. צימרמן:

היתה בקשה להודעה בעניין הימנעות. אני מזכיר שרק לגבי ההחלטה הראשונה היתה הימנעות, ורק לגבי החלטה זו תהיה רשות להודעה.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, שינקם את הימנעות סיעתו מהצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. משום כבודו של נשיא המדינה לא הצבענו נגד ההחלטה הראשונה, והסתפקנו בהימנעות. אבל גם לגבי החלטה זו, כלגבי שאר ההחלטות שנדונו עכשיו, דעתנו היא שעל המשכורות יש להחליט בכנסת, לעיני כל, בגלוי, ולא בוועדה שבה הדיונים הם סגורים בפני הציבור. לדעתנו אין פה מה להסתיר.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):
אדוני, זה מתפרסם ברשומות.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

איני מתכוון רק לפירסום החלטות. כיום ההחלטה מתפרסמת, אך לא הדיונים. ואנו סבורים שאין סיבה שהדבר לא ייעשה בגלוי ולעיני כל, והשהייתו המשלם את המשכורות לא יהיה שותף לדיונים.

ה. הצעות לסדר-היום

1. הקמת קריית חברון

שלוש שנים מאז תמה מלחמת ששת הימים ושחררו אזורי ארץ-ישראל המערבית שלא היו קודם לכן בתחום שליטתה של ישראל. כבר עברו כמעט שלוש שנים מאז העלינו לראשונה מעל במה נכבדה זו את התביעה להתנחלות מהירה, התנחלות עירונית, כפרית, ביחודה, בשומרון, בגולן ובסיני. ולמרות פרק-הזמן הממושך הזה – קצב ההתנחלות, פרט לרמת-הגולן, זוחל; וזוחל מדעת.

עכשיו אני מביא את ההחלטה על ההסמכה בעניין קביעת גימלאות ותשלומים אחרים, שתתחלק לשניים: חלק אחד – הסמכה של ועדת הכספים, ולגבי חברי הכנסת – של ועדת הכנסת.

10. בתוקף סמכותה לפי סעיף 1 לחוק גימלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון, תשכ"ט–1969, מסמיכה הכנסת את ועדת הכספים לקבוע את הגימלאות והתשלומים האחרים הנוספים שישולמו לנושאי המשרה המפורשים להלן ולשאייריהם. ואלה נושאי המשרה: נשיא המדינה; שר; שופט; רב ראשי; מבקר המדינה; נגיד בנק ישראל; דיין; קאדי; קאדי מדי'הב.

11. ועכשיו לגבי חברי הכנסת: בתוקף סמכותה לפי סעיף 1 לחוק גימלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון, תשכ"ט–1969, מסמיכה הכנסת את ועדת הכנסת לקבוע את הגימלאות והתשלומים האחרים הנוספים שישולמו לחבר הכנסת ולשאייריו.

היו"ר צ. צימרמן:

נעבור להצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

לסדר ההצבעה: אבקש להצביע על כל החלטה לאחר.

היו"ר צ. צימרמן:

כך אנו עושים. ראשונה נצביע על ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של נשיא המדינה.

ה צ ב ע ה

בעד	— רוב
נגד	— מיעוט
נמנעים	— 1

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של נשיא המדינה נתקבלה.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

אבקש לנקם את הימנעותי מן ההצבעה.

היו"ר צ. צימרמן:

תוכל לנקם בתום ההצבעה על כל ההחלטות. נמשיך בהצבעה.

ה צ ב ע ה

ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתם של שרים וסגני שרים נתקבלה.
ההחלטה בדבר הסמכת ועדת הכספים לקבוע את משכורתו של הרב הראשי לישראל נתקבלה.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ג' של סדר-היום: הצעות לסדר-היום. ראשונה – הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שמואל תמיר: הקמת קריית חברון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כבר עברו כמעט

חברון זו ואזור, בניגוד לשומרון, אפילו לשיטתם של נפחדי הדמוגרפיה, מספר האוכלוסים הלא-יהודים בה אינו כה עצום. בכל אזור חברון והר-חברון ובית-לחם מתגוררים כמאה אלף ערבים. ואילו האזור כולו הוא נרחב, גדול, קובע — אסטרטגית וגיאופוליטית.

בעצם, חברי הכנסת, מדוע עלי לבוא ולהכביר מלים בקשר לכך כאן בכנסת, שעה שאתם יודעים היטב את כל העובדות הללו. הנה, כאשר צריך לבוא ולבקש עזרה כספית מיהודים בארץ ובתפוצות — מה אומרת המגבית היהודית המאוחדת לאוכלוסי ישראל? אני קורא מתוך מודעה של המגבית: "כל היאחזות נוספת — צורך חיוני. גורם הזמן קובע". ממש כאילו היו הדברים מצוט"טים מכרוז שלנו. או מתוך חוברת של המגבית היהודית המאוחדת: "כל ישוב חדש בגולן, ביהודה ובשומרון מסייע לבטחון המדינה ולאטימותה בפני מתנכלים". כך נאמר בחוברת רשמית של המגבית היהודית המאוחדת. אמנם בחודש האחרון השתנו המודעות במקצת. הנה מודעה נוספת של המגבית: "המשימה — תיגבור יישוב רמת-הגולן, גוש-עציון והספר הגדול". יהודה ושומרון נשטמו משום-מה.

אבל באופן כללי הלא אתם יודעים, כפי שהכרזתם בקווי-היסוד של תכנית הממשלה שהובאה לפני הבית הזה, בפרק א', משימות מרכזיות, מתוכן אני קורא את סעיף 4: "הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות-קבע, כפריות ועירוניות, על אדמת המולדת". והוסבר לנו אז בעל-פה כי "אדמת המולדת" כאן משמ"עוטה השטחים המשוחררים, בראש וראשונה השטחים המשוחררים.

מדובר כאן על התנחלויות עירוניות. בהקמתה של איזו התנחלות עירונית תחלה הממשלה הנוכחית, שהיא "ממשלת המשך", המכהנת כבר כמעט החודש החמישי, מאז קיבלה לרשותה את רסן השלטון במדינה?

האמת היא שהן מבחינה בטחונית, הן מבחינת שילוב האוכלוסיה, הן מבחינה מדינית, שלא לדבר על הבחינה ההיסטורית, הקמת קריה ישראלית עברית בחב"רן היא אחד המעשים הדחופים ביותר העומדים על סדר-היום של המדינה. ואם אין עושים זאת — אין זה במקרה. כאן יכולה להיות רק מדיניות מכוונת, אם הדבר אינו זו, למרות שדנים בו דנים בו, דשים בו וחוזרים ודשים בו.

זו דרככם בפועל. אך מה הבטחתם לעם לפני הבחירות? האם מצע המערך, לפחות התורה שבעל-פה, לא כלל התחייבות להתנחלויות כפריות ועירוניות? האם מצע המפד"ל לא שם בכך דגש חזק? במצע גח"ל, השותף לקואליציה, האם לא היה זה נושא מרכזי? ועתה אומרים לנו שזה כמה שבועות אוסרים על מפלגות הקו"אליציה אפילו להעלות את הנושא כאן בבית. מצעים לחוד, קווי-יסוד לחוד, מציאות לחוד.

אני חייב להתייחס במיוחד לעמדתה של גח"ל, ובייחוד לעמדתה של חירות בנושא הזה. הלא כל כולה של הצדקת ישיבתה בממשלה הזאת היא בנושא זה. "ענייני משק — ניהא, אנחנו חולקים, אבל נוותר למען הדברים הגדולים". היו כנים, היו גלויים, האם פצצה נוספת אחת הוטלה במעמקי מצרים בגלל ישיבת חירות בממשלה, או שהדברים היו קורים בלאו הכי? האם כאשר הוחלט להבליג אחרי פיצוץ מטוס "סוויאיר",

במתכוון, כמחלל שהחליטו עליו, בין שהחלטה נשאה אופי רשמי בממשלה ובין שנשאה אופי של החלטה לא להחליט. מה שנעשה לגבי העיר חברון במיוחד מבלט את המחלל הכולל ברחבי יהודה ושומרון.

חברון, עיר האבות, היתה מיושבת על-ידי יהודים עד שנת 1929. היה בה ישוב יהודי, התקיימה בה ישיבה יהודית נודעה, והם נהרסו וחוסלו על-ידי מרצחי חברון ב-1929.

אישית, כמו רבים מבני דורי, זוכר אני עצמי, בהיותי ילד בן שש באותם ימים של מאורעות 1929, כשהגיעו הידיעות על רצח בחורי ישיבה ורבנים שראשיהם נשרפו על גבי פרימוסים, על אחרים שנשחטו בראש חוצות, ואחר-כך הגיעו הידיעות על הפצועים מרוטשי הראשים שהובאו לירושלים; ואני עוד זוכר את השבועה של יושבי חברון ושל הישוב היהודי כולו בארץ-ישראל: "עוד נשוב לחברון" — שבועה שלא קיימיה, פרט לקבוצת מתנחלים יוזמת ונועה, שבועה שלא קיימיה עד עצם היום הזה על-ידי המוסדות המאורגנים של המדינה.

חברון היא לא רק עיר האבות. העיר חברון היא המשלט החולש על הר חברון, השולט על הדרך לים-המלה, לבאר-שבע, על הדרך צפונה בואכה ירושלים. לפני שנתיים-יוצא, כנסת נכבדה, יכול היה כל נער יהודי לשוטט באין מפריע בשוק של חברון, כמו שיכול היה לעשות זאת בשוקי עזה ושכם. אחרי מלחמת ששת הימים היה ההלם כה עז, שאיש לא העלה על דעתו, לא בשכם ולא בעזה ולא בחברון, שאזורים אלה יהיו סגורים בפנינו, או שיד תורם על אזורי ישראל, אשה או נער. כיום — חברון, כמו עזה, כמו חבל עזה כולו, כמו שכם, הפכו למעשה לאזורים שמחוץ לתחום לאוכ-לוסיה אורחית ישראלית, ומבחינה רבה אפילו לצה"ל, פרט ליחידות בתפקיד. וכך, על-ידי מחלל ממשלתי, החלה הנסיגה בפועל.

ואין זו נסיגה מקרית. זוהי נסיגה מדעת, בעקבות אלפי ההכרזות של שרים, של דוברי ממשלה, של חברי כנסת, של מוזכירי מפלגות, על "אופציות הפתוחות", על כך שאזור זה של יהודה ושומרון, דווקא הוא, מיועד להעברה לידי של השליט ההאשמי; וכן בעקבות התכ-נית הידועה כ"תכנית אלון", שבה חלק יהיה ישראל וחלק אחר ירדן, על ההכרזות האינסופיות שבהן מדובר על הדמוגרפיה, אלה פחדי הדמוגרפיה שמנסים להלך על העם הזה; וזהו גם ההמשך להכרזות ההתאבדות על הקמת מדינה פלשתינאית בלב-לבה של ארץ-ישראל, הכרזות שעוד הערב נשמע פה להן הדים בבית הזה.

והרינו שואל: שמא יסביר לי סגן ראש הממשלה, העתיד להשיב בעוד דקות מספר על הצעתו זו, מדוע מופלה לטובה גוש-עציון על חברון? היינו בין היוזמים והתובעים הראשונים להתנחל מחדש בגוש-עציון. כיום נתון גוש זה, שנהרס במלחמת 1948, שוב בידיים ישראליות, גם מבחינת היאחזות אורחית. ותבוא הברכה רעלית ועל כל המסייעים להם. אולם במה עדיף הגוש הזה, אשר בו שהינו תקופה קצרה יחסית, לעומת חברון, אשר גם מבחינת היותה משלט — שלא לדבר על עברה ההיסטורי — ערכה עולה מאה מונים על כל ישוב שהצלחנו להקים באזור ההוא, עם כל חשיבותו, בתקופה החדשה מאז חור העם לארצו? שמא נלמד הערב — מהי העדיפות הזאת?

אפילו להתגורר שם, כפי שקרה בביתר, על קרקע יהו-
דית; ואותם בחורים טובים ותמימים המנסים לצאת מן
הגטו הצר ששמו להם בבניין הממשל נתקלים בהתראות
ובאיומים, שלא יתחכמו יותר מדי, אחרת בכלל יעופו
מן המקום.

נושא זה משווע לדיון, משווע לדיון במליאה, להח-
לטה ולתוצאה מעשית. אני מציע לבית לחדול מן
ההתחמקות ולדון בו בכל היסודיות, על מנת להגיע
למסקנה המתחייבת מן המציאות הנוכחית.

היו"ר צ. צימורן:

רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה, לתשובה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין לי כל ספק
לגבי עמדתו של חבר-הכנסת תמיר בנושא ההתיישבות
או ההתנחלות ברחבי הארץ. אולם, אילו הסתפק במח-
צית הראשונה של דבריו, הייתי מניח שזו היתה דאגתו
העיקרית בהעלותו סעיף זה כהצעה לסדר-היום. אולם
כאשר החל מטפל במפלגתו לשעבר, היושבת בממשלה,
כבר לא היה ברור לי מה היתה הכוונה העיקרית
בהעלאת הצעה זו ובתביעה לדיון במליאת הכנסת
בנושא זה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מדובר על התנחלות גח"ל בממשלה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כנסת נכבדה, חבר-הכנסת תמיר לא הסתפק בהצגת
דעתו על ההתיישבות בחברון, אלא ניסה לתאר את
ממשלת ישראל כממשלה של פיקפוקים והיסוסים
וכממשלה של מחדל. אפילו מנה בנו פגם גדול, שבמשך
החמישה חודשי קיומה של הממשלה בהרכבה זה, או
נאמר, הממשלה החדשה, שזכתה באמונה של הכנסת
השביעית, לא הוקמה אף עיר אחת בישראל.

ובכן, קודם כל, הממשלה הזאת מכהנת, אם אינני
טועה, שלושה חודשים ונכנסת זה עתה לחודשה הרביעי.
אינני מכיר הרבה ממשלות בתולדות וסוגי העולם שהקימו
ערים במשך שלושה חודשים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתם קוראים לעצמכם "ממשלת המשך".

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אולם כיוון שהממשלה הזאת, על-פי מרכיביה, היא
בת-דמותה, במידה זו או זו, של הממשלה הקודמת,
נראה לי שמוותר לנו לציין את הישגי הממשלה הקודמת
בלגיטימיות מלאה.

והנה סיכומי לעצמי את המספרים שאין בהם כדי
להוכיח על מחדל, אלא על מעש רב, אם כי — אני
מודה — אין גבול לעשייה.

במשך שנתיים וחצי הוקמו בתחומים שונים, מעבר
למה שקוראים "הקו הירוק", 22 ישובים והיאחזויות
ועוד 8 נמצאים עתה בשלבים שונים של הקמה. 10
קמו ברמת-הגולן ו-4 בתהליכים שונים של הקמה.
5 קמו בבקעת-הירדן ו-1 נוסף בתהליך של בנייה. 3
קמו בצפון סיני ועוד 2 נמצאים בשלל הקמה בפיתחת
רפיה. 2 קמו בגוש-עמלק ו-1 היינו המרכז הכפרי, בתח-
ליך של הקמה. 1 קמו במודיעין. על אלה אני יכול

שינתה משהו ישיבתה של גח"ל בממשלה? האם ישראל
היום אינה נסוגה בפועל משום שגח"ל יושבת בממשלה
או משום שנאצר אינו מוכן לדבר?

(קריאה: האם זה ינחם אותך אם לא ישוב
בממשלה?)

ובכן, בשביל מה יושבים בפנים? מה הם מקדמים
על-ידי הישיבה בפנים? היכן ההצדקה? היכן התרומה
לקראת יום ההכרעה? והרי ראש הממשלה הגברת
גולדה מאיר הכריזה מפורשות השבוע ב"ווישינגטון פוסט",
בהתייחסה לגח"ל — אני קורא מהציטוט ב"מעריב":
"כאשר יאמר נאצר שהוא מוכן לשאת-ולתת על שלום,
או תתפרק הממשלה ותבוא לקיצה הממשלה הנוכחית
מקיר אל קיר". ובכן, הגורל ידוע מראש. ומה בינתיים?
מה משיגים בינתיים? אנשי חירות התחייבו שיהפכו
לכלב השמירה, ונהפכו לזה המלקק עצמות בתוך הממ-
שלה. אם להיות מפא"יניקים — גולדה מאיר ופנחס
ספיר הם מפא"יניקים הרבה יותר טובים מכם, הרבה
יותר קונסטרוקטיביים, יותר אותנטיים מכם כמפא"יני-
קים. לעומת מה שהיה לפני שלושים שנה, צעדה מפא"י
צעד גדול קדימה, אלא שאתם נסוגותם.

והנה מה שאומרת ראש הממשלה בדבריה על הת-
נחלויות: אני מצטט מ"מעריב" מ-26 בפברואר 1970:
"העיכוב בביצוע תכניות התנחלות — מחוסר תקציב
ולא משיקול מדיני". מה פירוש "חוסר תקציב"? מי
קובע את תקציב המדינה? מי אם לא בראש וראשונה
שלוש המפלגות הללו, שהתחייבו לשים את ההתנחלות
בראש דאגותיהן, ועשו זאת עוד בקווי-היסוד?

בתקציב של משרד החקלאות יש 20 מיליון לירות
להיאחזויות חדשות בשטחים חדשים ושטחים קודמים.
כלומר, 2% מתקציב המדינה.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא קראת טוב, יש 70 מיליון לירות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

התקציב להתנחלות נקבע על-ידי הממשלה. ויש
סעיפים לרוב שדרגת חשיבותם נופלת לאין ערוך מחשי-
בות ההתנחלות ברחבי יהודה ושומרון וסיני, אשר עניין
חברון הוא הבולט שבכולם. אל יספרו מעשיות שזה
עניין של תקציב. אלה הם סיפורים שאפילו לחסידים
שוטים אינם טובים. אין תחום שלא ניתן לקצץ בו
כאשר מדובר על הכרח בטחוני זה, שהוא הראשוני
אחר רכישת פאנטומים וסקייהוקים, או אולי מקביל
להם.

אדוני היושב-ראש, כלפי העולם כולו ניצבת תמונה
ברורה: מצד אחד — ממשלה של פיקפוקים, של היסו-
סים, של פחדים, של רתיעה; ממשלה ישראלית שאינה
יודעת מה לעשות בשטחים הללו, הן ולא ורפה בידה,
ולעומתה גישה נוקשה, חד-משמעית, של האויב. וכשי-
ני כוחות כאלה מתמודדים, האחד יודע בדיוק מה הוא
רוצה, ואילו השני חולשת-לב מלווה כל צעד שלו בנושא
— אין ספק לגבי התוצאות.

מה שקורה ביהודה ובשומרון — צד לי לומר זאת,
אבל זוהי האמת — זוהי מדיניות של "הספר הלבן" של
ממשלת ישראל הנוכחית, החופף גם מבחינת השטח
הטריטוריאלי את "הספר הלבן" הבריטי; אלא שה"ספר
הלבן" הבריטי אסר לרכוש קרקעות, ואתם אוסרים

הממשלה הקודמת הטילה על צוות מומחים, בראשותו של מר יהודה תמיר, להכין סקר כולל על האפשרויות להקמת שכונה יהודית גדולה בצמידות בלתי-אמצעית לחברון. אינני יודע מה פסול מצא חבר-הכנסת תמיר בהצעה המיוחסת לי, שבחברון תהיה גם עיר יהודים וגם עיר ערבית. האם הוא מציע שגורש את האוכלוסיה הערבית מחברון?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
איש לא העלה זאת. הפסול לפי התכנית הוא שחברון תישאר בתחום ירדן בחציה זה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
בשלב זה ידוע לכל, שהממשלה הקודמת, ובעקבותיה ממשלה זו, איננה עומדת ערב החלטה מדינית סופית לגבי עיצוב גבולות, ואין צורך כלל לחזור אל הדיון המדיני הכולל במעשי ההתיישבות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
ומה ההבדל בין זה לזה? אתה הולך להתנחל במקום שאתה עומד להחזירו מחר?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אינני רוצה להחזיר לך שאלה: מדוע אסור ליהודים לשבת אפילו בתחום שאיננו ישראלי?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אתה אומר למתנחלים...

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אינני אומר להם דבר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
המתנחלים צריכים לדעת לאן הם הולכים.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
שמעת מפי חבר-הכנסת תמיר, שלפי הצעתי חברון העברית צריכה להישאר בתחום ישראל. אני מספר לא את דעתי ולא את דעתו של מישהו אחר מחברי הממשלה; הממשלה לא "ציירה מפה", כלשון ראש הממשלה. במפת ההתיישבות היא מביאה בחשבון את צרכי הבטחון והאסטרטגיה המדינית שלה.

הצוות הזה העלה בפני הממשלה הקודמת שלוש אלטרנטיבות להקמת שכונה זו. אבל הממשלה הקודמת הוציאה את ימיה בטרם הספיקה לבחון את הדברים סופית ולקבוע את עמדתה בדבר הקמת שכונה כזו בקרבתה של חברון.

הממשלה הנוכחית חידשה את דיוניה בהמלצות של צוות המומחים והטילה על צוות אחר, גם הוא בראשותו של מר יהודה תמיר, שנעשה מומחה לערי חברון, לגשת לאלתר להכנת תכנית-אב לשכונה הנדונה, החל במיתאר וכלה בתכנית בניין-עיר וכל העניינים הפורמליים הכרוכים בכך.

מיסיתיים התיכנון האמור, יונח על שולחן הממשלה, ואז תחזור מליאת הממשלה לדון בהצעה. אך כיוון שהוברר לנו שהתיכנון עלול להימשך לא פחות משנה — ואולי אף ישתרע על פני שנה וחצי, אם לא יותר, — שוקלת הממשלה דרכים שונות כיצד לאפשר את הגדלת האוכלוסיה היהודית סביב גרעין המתנחלים

להוסיף את קבוצת המתנחלים בעיר חברון ואת הפעולה הנרחבת של בנינו ואיכלוס במזרח-ירושלים.

דיברתי בלשון מספרים. לכאורה המספרים אינם גדולים, אבל בכל זאת כאשר מדובר ב־30 ישובים, שרובם כבר התנחלו על הקרקע, 8 נמצאים בתהליך זה או זה של הקמה, נוסף על הפעולה הגדולה הגעשית בירושלים — אין זו ממשלה של היסוסים ואין זו ממשלה — זוהי ממשלה שחברו בה יחדיו שיקול הדעת, עניו ההחלטה וכושר הביצוע.

ככלות הכול, ההתיישבות וההתנחלות הכפרית והעירונית אינה רק תולדה של החלטת ממשלה. כמובן, אין מתיישבים ואין מקימים ישובים בלא החלטה מוסמכת של הממשלה או המוסדות המיישבים. אולם בהחלטה בלבד אין בה כדי להקים ישוב, אלא אם נמצאים המתיישבים עצמם.

אני שמח לציין שמספר גרעיני ההתיישבות הנכונים להתיישב אינו קטן, אם כי מסופקני אם חבר-הכנסת תמיר ימצא רבים מתבריו שם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
ימצא רבים מאוד.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
וביחוד כאשר הם מעמידים את עצמם להחלטת הממשלה בדבר מקום התיישבותם. הוועדה הבין-מוסדית להתיישבות נמצאת עכשיו בעיצומה של הדיון על התיישבות נוספת, לאור סקר כולל שהוגש לנו על אפשרויות להתיישבות בתחומי-ספר בעלי חשיבות ממדרגה ראשונה.

ומכאן לחברון. זיקתו ההיסטורית של העם היהודי לחברון ומעמדה של חברון, עיר האבות וערש האומה, ידועים לכל. חברון היא אחת מארבע הערים העתיקות המקודשות על-ידי העם היהודי. חשיבותו של חוף ים המלח, מדבר-יהודה והר-חברון מבחינה אסטרטגית, גם היא לא נעלמה מעיני הממשלה. ואכן, לא בכדי החליטה הממשלה הקודמת על חידוש ההתיישבות בגוש-עציון על-ידי הקמת שני קיבוצים ומרכז אזורי אשר העמידו את שרשיהם בסלע; ואינני צריך לנמק, מה ראתה הממשלה הקודמת את התיישבותה של קבוצת המתנחלים אחרים. אנו מתכוונים בהחלט לעשות כל אשר לאל ידנו כדי להרחיב את הבסיס הכלכלי ואת כושר הקליטה של אוכלוסין רבים בגוש-עציון, לפי אורח החיים שמת-יישבי גוש-עציון בחרו לעצמם.

ואכן, בזכות מעמדה המיוחד של חברון, אישרה הממשלה הקודמת את התיישבותה של קבוצת המתנחלים בחברון. אותה קבוצה, שחכרה לעצמה בית-מלון במבואותיה הצפוניים של חברון, ששוכנה בכתיים שנבנו על-ידי הממשלה בתחום המאוחד של הממשל הצבאי מטעמי בטחון, יושבת שם לפי החלטת הממשלה ועל דעת הממשלה. מכאן שאין להציג את חברון של ימינו כאילו היא אסורה ליהודים או נקיה מיהודים. היהודים שיושבים שם — יושבים בזכות, יושבים בהכרת הממשלה ובתמיכת הממשלה, ומשרדי הממשלה השונים מספקים להם את השירותים הדרושים, כמקובל בכל מקום. מתנחלי חברון פתחו לעצמם גם בתי-עסק ברחבת מערת-המכפלה, באישור ועדת השרים לענייני חברון לשעבר, בצורה מסודרת וממלכתית ביותר.

הקיים, מבלי לקשור זאת בתיכנון הסופי של השכונה האמורה.

לצער, ההצעה של חבר-הכנסת תמיר הועלתה ממש בשעה שהממשלה נתונה בניצומו של דיון, שבטרם חסימו ותקבע את דעתה — ואני כשלעצמי מקווה שדעתה תהיה חיובית — אני מתקשה להציע הצעה מוסמכת לכנסת כיצד לנהוג בהצעתו של חבר-הכנסת תמיר. לכן אני מציע לחבר-הכנסת תמיר להסכים להצעתו, שההצעה כיצד לנהוג בהצעה לסדר-היום שלו תושמע בפני מליאת הכנסת בעוד שבועיים, ואז גם תיערך ההצבעה.

הי"ר צ. צימרמן:

האם חבר-הכנסת תמיר מסכים להצעת השד?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, ברשותך עלי לומר יותר ממלה אחת בעניין זה. קודם נתתי את הסכמתי לכך ליושב-ראש הנהלת הקואליציה, כאשר שמעתי שתועלה הצעה כזו, משום שזה נראה לי סביר. בינתיים אני מבין שחבר-הכנסת דוד לוי התכוון להציע להעביר את הצעתו לוועדה, ואינני רוצה להיות הגורם לכך שהוא לא יוכל לומר את דברו. אולי אפשר לשלב את הדברים, שאני אקבל את הצעתו של סגן ראש הממשלה, מבלי לפגוע באפשרותו של נציג סיעת גח"ל לומר את דברו.

2. יחסה של הממשלה לישות הפלסטינית

מרכזי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

הוא כותב היסטוריה לבדו.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

במהלך המלחמה שנכפתה עליו צורפו חלקי המדינה הערבית המיועדת לישראל, לירדן ולמצרים. בתום אותה מלחמה שוב לא היתה הישות הפלסטינית קיימת כממשות מדינית ריבונית. יכלו אנשים להשלות את עצמם כי האומה הפלסטינית אכן חדלה מלהתקיים.

אולם כאותה רוח במחוזו של שקספיר לא חדלה הישות הפלסטינית אף לרגע מלהלך אימים במרחב. היא נשארה קיימת במחנות הפליטים שלא התפרקו; היא מצאה את ביטוייה בשרשרת בלתי-פוסקת של מרידות הנתנים הפלסטיניים נגד הממשל ההאשמי, החל מרציחת המלך עבדאללה ועד לימים האחרונים לפני מלחמת ששת הימים, כשהפעיל נכדו של המלך עבדאללה טנקים ומ-טוסים נגד הפלסטינים; היא גרמה להסלמה בלתי-פוסקת של מצב האיבה בין ישראל ובין שליטי ערב, ביניהם שליטים שהיו מזמן כורתים שלום עמנו, אילולא התסיסה הבעיה הפלסטינית את העולם הערבי כולו; היא מצאה, לבסוף, את גילוייה בקיומם ובהתחזקותם של אירגוני הפדאיון, שהחלו כסוכנים של צבאות ערב ושי-נעשו עתה גורמים עצמאיים המאיימים על משטרי ערב והקובעים במידה רבה את קצב ההסלמה המלחמתית בינם ובינינו.

מעשיהם הרצחניים של אירגונים אלה, השיטות הפסולות שהם נוקטים בהן, אינם צריכים להסחית את דעתנו מן העובדה שאלה הם אירגונים פלסטיניים הנושאים את השם "פלסטיני" בשמותיהם, שדגל פלסטיני מתנופף מעל

הי"ר צ. צימרמן:

אני מזמין את חבר-הכנסת אבנרי להעלות את הצעתו לסדר-היום: יחסה של הממשלה לישות הפלסטינית. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כמו רוח אביו של האמלט מרחפת הישות הפלסטינית זה עשרים-ושתיים שנה על במת המרחב, אינה מרפה ואינה נותנת מנוח. אינני בא היום להתפלמס, לתקוף, למתוח ביקורת. אני בא לבקש מן הממשלה, להפציר בכנסת, לתת את דעתה על עצם הבעיה, לדון בה בצורה מקיפה, אובייקטיבית ותכליתית.

בחודש נובמבר 1947 החליטה עצרת האומות המאוחדות להקים בארץ זו שתי מדינות ריבוניות — האחת יהודית והאחת ערבית, קשורות ביניהן באיחוד כלכלי. על-פי החלטה זו היו צריכות לקום בארץ, זו בצד זו, מדינת ישראל ומדינת פלסטין. עקב התנגדותה המוויית של האומה הערבית הפלסטינית לא יצאה החלטה זו לפועל.

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

מדינה ערבית, ולא פלסטינית.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אמיתי: מדינה יהודית ומדינה ערבית. במהלך הדברים קראה לעצמה המדינה היהודית "מדינת ישראל", והמדינה הערבית, אילו היתה קמה, היתה קוראת לעצמה, כמובן, "מדינת פלסטין".

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

מניין אותה יודע?

הכל ברור ומוסכם מראש, ושוב אין צורך לחשוב על כך בפורום הלאומי העליון?

ידוע כי לנו יש תפיסה מגובשת, אותה עיבדנו עם מנהיגים פלסטיניים בשטחים המוחזקים. אולם, כבוד היושב-ראש, לא את התכנית המגובשת שלנו אנו מעלים כאן לדיון. כל אשר אנו מציעים היום הוא, שבית-הנב-חרים ידון בכל מכלול הבעיות הקשורות בגישת ישראל לישות הפלסטינית, שיבחן את הבעיה לכל צדדיה, שיתן את דעתו על כל התכניות וההצעות שהושמעו בגלוי וגם שלא בגלוי.

אדוני שר החוץ, הייתכן בכלל נימוק הגיוני נגד הצעה זו?

במסגרת המוגבלת של הצעה לסדר-היום לא ניתן לקיים את הדיון. המצריך שעות רבות. אך יש ברצוני להקדים ולהציג את תשע השאלות הראשונות המדוקרות לעין, וזאת לא כדי לתת תשובות פסקניות, אלא כדי להצביע על ממדי הבעיה.

א. האם בכלל קיימת אומה פלסטינית? - לא אנחנו צריכים ולא אנחנו מוסמכים להשיב על כך. ברגע ש-2.5 מיליון בני-אדם רואים עצמם כאומה נפרדת, ורבים מהם פועלים על סמך הכרה זו, הרי שאומה זו קיימת. דווקא האומה שלנו עמדה בשעתו במבחן זה ובוויכוח זה, וכאשר רצינו - לא היה זה אגדה.

ב. ממתי קיימת אומה פלסטינית? - השם פלס-טין קיים במסורת הערבית מאז כיבוש הארץ במאה השביעית. ישות פלסטינית נפרדת ומוצעת קיימת לפחות מאז 1918, כאשר הונף לראשונה בירושלים, בידי לאו-מנים, הדגל הפלסטיני המיוחד. במשך כל ימי המנדט, כאשר בנינו אנחנו את יסודות העצמאות העברית, התגב-שה מולנו הישות הערבית הפלסטינית, שזכתה להכרה בין-לאומית באותה הצעת ההחלטה שבקבוצת גולדה מדינת ישראל. אולם השאלה עצמה אינה רלוונטית. גם אילו קמה הישות הפלסטינית רק לפני שלוש שנים, ואילו היא קמה רק היום, גם אז היא מהווה גורם שיש להת-מודד עמו, במלחמה ובשלום.

ג. אם קיימת ישות פלסטינית, מי מייצג אותה? - הדבר תלוי במידה לא מעטה בנו. אירגוני הפידאיון יכולים כיום להתיימר לייצג ישות זו ולבצע את מעשיהם בשמה, מפני ששללנו את אפשרות הייצוג ממרבית האומה הפלס-טינית, הכפופה עתה לשלטוננו. אינטרס חיוני הוא ליש-ראל שתקום הנהגה פלסטינית מציאותית, שאינה הולכת בדרך המלחמה בישראל, כדי לסתום את החלל הריק המתמלא עתה על-ידי הנהגת אירגוני הפידאיון.

ד. מדוע לא קמה הנהגה כזאת בשטחים המוחז-קים? אולי זוהי השאלה שכל אחד אצלנו שואל יותר מכל. מנהיגים רבים בשטחים דוגלים בפרושי בהקמת מדינה פלסטינית תוך דו-קיום עם ישראל, מי בגלוי ומי שלא בגלוי. העתון שלנו בשפה הערבית פירסם הרבה הצהרות גלויות של עסקנים פלסטינים בנושא זה. אך רובם חוששים לנקוט צעדים להגשמת רעיון זה, כגון הקמת מנהיגות ארצית. הם חוששים שהמושל הצבאי יגרשם למחרת היום לירדן, שם ייענשו כבוגדים. כל עוד עמדתה המוצהרת של ממשלת ישראל היא שלא להכיר בעצם קיום ישות פלסטינית, פשוט לא תיתכן התארגנות רחבה בשטחים המוחזקים למטרה זו, ואין כל טעם שיבוא השר ויגיד שהפלסטינים לא התארגנו. לי אמרו עשרות

מחנותיהם, שמצוקת העם הפלסטיני היא קרקע צמיחתם, ושיאיתו לעצמאות לאומית מספקת להם את כוח המחץ.

עד מלחמת ששת הימים, שנגרמה במישורין על-ידי פעולות הפידאיון הפלסטיניים משטח סוריה, לא היה קיים מגע ישיר בין ישראל והעם הפלסטיני. אולם בעק-בות הנצחון הכביר של צה"ל נוצר המגע הישיר בשני המישורים - הקשר עם אוכלוסיית השטחים, שהיא רוב העם הפלסטיני, מצד אחד; והעיוות הצבאי עם אירגוני הפידאיון לאורך גבולותינו וברחבי העולם, מצד שני.

ביום החמישי של מלחמת ששת הימים, בעוד פעולות האיבה בעיצומן, פנינו במכתב לראש הממשלה המנוח, לוי אשכול, והצענו לו לפנות מיד בקריאה אל העם הפלסטיני, להציע לו שלום של דו-קיום בין מדינת ישראל ופלסטין בגבולות ה-5 ביוני, ולערוך על כך משאל עם בשטחים שנכבשו.

לנו היה קל להגיע להצעה כזאת, מאחר שאנחנו, אנשי "העולם הזה", ידענו תמיד שאין דרך לשלום אלא בהסדר ישיר עם האומה הפלסטינית. הגענו למסקנה זו בעודנו חייילים במלחמת העצמאות, כשעמדנו פנים אל פנים מול הפלסטינים, עוד בטרם פלשו צבאות ערב ארצה. לא זזנו מדעתנו זו עד עצם היום הזה.

אולם מאז מלחמת ששת הימים פושטת התמיכה ברעיון זה הרבה מעבר לתחום הצר של תנועתנו. קצרה היריעה מלהזכיר כאן את כל האישים והחוגים, בארץ ובחוץ-לארץ, שהגיעו למסקנה זו: אלופי צה"ל כמו הא-לוף (מיל.) מתי פלד, ואחרים שאין להזכיר את שמור-תיהם, הוגי-דעות דגולים כמו הפרופ' יעקב טלמון, מנהיגים במפלגות רבות, כמו מזכיר מפלגת העבודה חבר-הכנסת ליובא אליאב ונדמה לי שהשר לשעבר, חבר-הכנסת אליהו ששון, חבר-הכנסת אברהם עופר - ומ-עניין שהם אינם כאן -

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
 מה בנוגע לחבר-הכנסת סורקיס?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

- וכן מוסדות כמו האירגון העולמי של הסטו-דנטים היהודים, הקשור להסתדרות הציונית; אפילו זרועות ממשלתיות סמויות, כמו זו המוציאה חוברות הסברה בשם "האגודה למען השלום".

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
 מה עם "השמאל החדש"?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
 אין לי זמן להתווכח אתך.

מה מאוד בעלי תפיסות שונות אלה? - ההכרה שאפשר לצאת מן הקפאון הנורא ורווי הדם שהשתרר מאז מלחמת ששת הימים; ההכרה שהיציאה היא באמצעות יוזמה ישראלית המופנית במישורין אל העם הפלס-טיני; ההכרה שבדרך זו אין מה להפסיד ואין מה לסכן, אך יש סיכוי לשינוי טוטאלי של מצבנו.

כבוד היושב-ראש, הוויכוח ישנו. הוא מתנהל באלפי שיחות בין אזרחים מודאגים. הוא משתקף מעל דפי העתונות ומעל גלי הרדיו. רק אמש הביאה אותו הטלווי-זיה כמעט לכל בית ישראל.

הייתכן כי הכנסת בלבד לא תתן עליו את דעתה? שהיא בלבד תעמיד פנים כאילו אין הבעיה קיימת, כאילו

ה"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ א. אבן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. חבר-הכנסת אבנר מזמין את הכנסת להעלות על סדר-יומה לדיון את הנושא: היחס לרשות הפלסטינית.

אני מודה כי המלה "ישות" משמעה מעורפל בתחום הלשוני, לא כל שכן במובן המדיני. אני יודע מה משמע מדינה, רפובליקה, עם, לאום, עדה, קהילה, ציבור. ישות היא מסוגה של תוצרת לשונית מעורפלת המעידה על מבוכה מושגית, שכן אילו נאמר לי כי אני שייך לרשות היהודית, או לרשות הישראלית, הייתי מרגיש את עצמי ואת עמי גפועים. ואמנם המושג "ישות" הומצא על-ידי תעמולנים ערביים כדי להתחמק מכל תיאור חיובי של הישוב היהודי בארץ ושל מדינת ישראל. על רקע זה הומצא הביטוי "אלקאם אל-צחיני", "אלקאם אל-ישראלי", לאמור, שהדקקותו של חבר-הכנסת אבנר למושג הזה מוכיחה כמה שהסוגיה מורכבת ומסובכת. אבל דווקא משום כך ראשית חובתי היא העמדת המציאות על דיוקה.

הממשלה מחוייבת, על פי החלטות הכנסת ועל פי רצונה המלוכד, לחתור לכינון שלום עם המדינות השכנות תוך קביעת גבולות מוסכמים ובטוחים. מטרה זו מוכרזת בכל החלטות הכנסת מה-1 באוגוסט ואילך. בסוף אותה שנה הופיע בירושלים שליח בין-לאומי, שתפקידו לכונן ולקיים מגעים עם מדינות האזור כדי לקדם הסכם על שלום שיהיה מקובל על הצדדים. משימתו רבה נודעת להדגשה זו במדיניות הלאומית ובתפישה הבין-לאומית, שהדגשה בנוגע למדינות האזור. יש בהן ללמדנו, כי מאז 1948 עובר האזור הזה כולו מתקופת התלות הקולוניאלית לעידן היחסים בין מדינות ריבוניות. אין מצביו הפקר. אין עמים משועבדים אשר מעולם לא הגיעו לשום נחלת ריבונות והממתנים עתה לשיחורם הלאומי הראשון. המורח התיכון מורכב מאז 1948 מתחומים של שליטה עצמאית. אמנם, העדר השלום מלמחמת 1967 השאירו את התחומים האלה ללא הגדרה טריטוריאלית קבועה ומוסכמת. גבולות קבע לא היו; קווי שביתת-הגשק היו מוכרים במשפט הבין-לאומי כטעונים שינוי במעבר לשלום, לפי גורלו של המשא-ומתן העתיד להתקיים, אך לא היה שום ספק לגבי עצם מהותם של הגורמים המתמודדים עכשיו והעתידים פעם להגיע ליחסי דו-קיום. הדרמה היתה מתוחה, סוערת וללא הכרעה, אך זהותם של משתתפי לא היתה ואינה שרויה בשום ערפול. היו ויש למדינת ישראל ארבע מדינות ערביות שכנות: אחת מצפון, אחת מצפון-מזרח, אחת מזרח ומזרח וממזרח. אחת המציאות ההיסטורית, המדינית, החוקית והבין-לאומית.

לדגל נסיבות שאינן תלויות בישראל לא היו ארבע המדינות השכנות עקביות לגבי השמות ומבנה המשטר שקבעו לעצמן. רק לבנון נשארה בעינה ללא שינוי ועירעור כל השנים. סוריה היתה פעם מדינה עצמאית, פעם יחידה אחת בתוך רפובליקה ערבית מאוחדת, וחזר חלילה. מצרים החליטה לוותר על השם הקדום המלווה את תרבות היאור מראשית ההיסטוריה ולהכריז למעשה שאינה אלא חלק מאומה ערבית גדולה המשתרעת מחוץ ומעבר לגבולותיה. המלה "מצר" כאילו ירדה לתהום הנשייה. ערבי ארץ-ישראל השתתפו

מהם, שמכיוון שהמושג הצבאי גירש עד היום כ-110 מנהיגים פלסטינים, ביניהם רבים הדוגלים בישות הפלסטינית, הם חוששים שאם יקומו ויפעלו למען הרעיון הזה, יגורשו למחרת היום. אם כבוד השר מוכן להצהיר מעל הדוכן הזה, שלא יאונה רע לשום עסקן פלסטיני אשר יקום וייווה התארגנות ארצית של הפלסטינים בשטחים המוחזקים — אברך אותו על כך. הבה ייאמר הדבר בפה מלא היום מעל הדוכן הזה.

ה. האם מדינת פלסטין לא תהיה מדינת כובתו? — לפי תפיסתנו, בהחלט לא. אין לנו שום עניין בבאנטוסטאן ערבית, כשם שאיננו מעוניינים ברודזיה יהודית. הרפובליקה הפלסטינית, שאנו רוצים בה, תהיה מדינה ריבונית פתוחה מורחה כלפי העולם הערבי, שהיא חלק ממנו, פתוחה מערבה כלפי ישראל. היא תהווה מדינת קשר וגשר בין ישראל בכל העולם העברי, אבן תשתית לשלום של אמת, לקראת הסדר מרחבי כולל.

ו. האם יש לנו עניין בהקמתה של המדינה הערבית החמש-עשרה? — בהחלט כן, אם תהיה זאת המדינה הראשונה הפלסטינית בישראל בהסכם שלום, ושיש לה גבול פתוח עם ישראל. לא מספר המדינות הערביות חשוב, כי אם מהות האויב בין לביןנו.

ז. האם מותר למדינה לנהל משא-ומתן עם מי שאינו מייצג מדינה? האם אין זה מחזיר אותנו לתקופה שלפני קום המדינה? — לפי כלל זה אסור היה לדח-גול לנהל משא-ומתן עם ה-F.L.P., האלז'ירי, ואסור כיום לאמריקאים לנהל משא-ומתן עם הווייטקונג, — מבלי לעשות השוואות. כאשר יש מלחמה בין מדינה קיימת ובין מי שרוצים בהקמת מדינה חדשה, משא-ומתן בין ממשלה קיימת ובין הגנה בלתי-ממלכתית היא מחוייבת המציאות. פשוט, אין דרך אחרת.

ח. האם אין הישות הפלסטינית מתגלמת בממלכת ירדן? — לא אנחנו נקבע זאת. למעלה ממחצית הפלסטינים נמצאים תחת שלטוננו והם אינם מנופפים את הדגל הירדני, אלא את דגל פלסטין. מדוע להשליך ייבנו על הפלסטינים בירדן, שאיננו יכולים להידבר עמם, בהיותם כפופים לדיקטטורה מלוכנית זוה, ולהכיר דווקא בהם כנציגי הישות הפלסטינית — תחת להכיר בריכוז הפלסטיני שעמו אנו יכולים להידבר מיד, ללא מתווכים וללא מחיצות, ושהם רוב העם הפלסטיני?

ט. האם דרך זו אינה מסוכנת? — איש מאתנו אינו מציע שצה"ל ייסוג אף משעל אחד של אדמה כבושה ללא הסכם שלום וישיג וגלוי, עם ערבות בטחונית מוחלטת, שיועג במשא-ומתן פנים אל פנים. אולם אנו אומרים: משא-ומתן והסכם עם ההנהגה הפלסטינית, שתהיה מותר ממשלת הרפובליקה הפלסטינית.

אם לא תהיה היענות להצעה זו מהצד השני, כפי שטוענים המפקקים — כי אז מה הפסדנו? הוכחנו לעם הפלסטיני כי אנו מוכנים לסייע לו בהשגת עצמאותו הלאומית בפעם הראשונה בהיסטוריה, הוכחנו לדעת הקהל העולמי כי אכן פנינו לשלום צודק, ולא גרענו דבר מעמדתנו הבטחונית הנוכחית.

כבוד היושב-ראש, איננו מעלים לדיון שאלות מפורטות אלה. נשמיען באופן ממצה אם ייערך דיון מקיף ומוסמך. אנו מעלים לדיון את השאלה הכוללת ואותה בלבד: גישתה של מדינת ישראל לבעיית הישות הפלסטינית.

אבנרי, אולם כאן מדובר בקביעת הגדרות ערביות, וחיוב לדיעת מה המשמעות של המושג הזה, במציאות הנוכחית. בתודעה הערבית ובפי גורמים ערביים ותומכיהם מוצגת פלשתינה כתחליף לישראל בין מבחינה פיסית, בין מבחינה רוחנית.

הביסוס הרעיוני לתכניתו אלו, הבאות לתחליף את ישראל בפלשתינה, הוא ההנחה כאילו מדינה יהודית היא מושג קרטיני כביכול, הסותר את הרוח המהלכת על פני הדור, רוח הדורשת מסגרות יותר מגוונות ורחבות. זהו הבל ורעות רוח. עולות וצומחות על פני כדור הארץ מדינות לאומיות מרובות הזכות לתמיכתו הנלהבת של השמאל האנטי-קולוניאלי. דעתם של המערערים על מושג של מדינה יהודית נוחה ביותר מעקרון של מדינה ערבית. מצרים מתוארת בחוקתה (סעיף 7) כרפובליקה "ערבית". כן מתוארת עיראק בחוקתה (סעיף 13), כוויית (סעיף 15), סוריה (סעיף 1). ירדן, לוב ומרוקו מתוארות בחוקותיהן גם כמדינות מוסלמיות (סעיפים 2, 5, 11). כל זה מקובל ומוכן ואין עליו שום עירעור. אולם התעמולה בעולם ובאזור לטובת הקמת מדינה פלשתינית נאית ממערב לירדן שוללת לא את המושג של מדינה לאומית, כי אם את המציאות המיוחדת של מדינה יהודית. לשון אחרת: לפי התפישה הזאת יש מקום בעולם ל-120 מדינות ויותר, בתנאי שלא תימצא אחת המייצגת במוצהר ובגלוי את הלאומיות היהודית על תפארתה בעבר, מאבקה בהווה, שאיפותיה לעתיד. וזוהי המשמעות הרווחת של המושג הזה בעולם. פלשתינה מוצגת כתחליף לישראל, ולא כתוספת לה.

במשך דורות רבים צמחה תנועה שעדיין לא הלכה לעולמה, התנועה האנטישמית, השוללת מיהודים שוויון זכויות ומעמד כיחידים. בעקבותיה, בדמותה ובצלמה של האנטישמיות, קמה האנטי-ציונות, השוללת מעם אחד בלבד את זכות ההגדרה הריבונית לפי ייחודה הרוחני, הלשוני והתרבותי. אולם שתי התופעות הללו אינן אלא גילויים של אותו העקרון.

חברי הכנסת, אסור לנו להתעלם מרקע זה שעה שאנו באים לדון בהצעת חבר-הכנסת אבנרי, שמגמתה למעשה לערר כניונה של מדינה ערבית פלסטינית. אמנם, כאמור, חבר-הכנסת אבנרי גורס הקמת מדינה זו בשטחים שהוא איננו מגדיר אותם, אולם מחוץ לתחום שהוא מכיר בו כישראלי. אולם, חברי הכנסת, שום חבר כנסת ישראלי אינו מוסמך לקבוע את השאיפה הלאומית שתהיה לאומה אחרת לאחר שתצא לחיי ריבונות.

(קריאה: לחבר-הכנסת אבנרי מותר.)

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הבה נשאל את פי הנער.

שר-התחן א. אבן:

מי שמניה אפשרות של שלוש מדינות בתחומן של המנדט הארץ-ישראלי המקורי, על כרחו מעמיד סיכון־שאלה על קיום ישראל — מכל מקום על קיומה בשטחי ריבונות בטוחים ומספיקים.

על כן, הדואג לגורלו של עקרון ההגדרה העצמית מן הראוי שייחד את דאגתו דווקא להגדרה העצמית של העם היהודי, כי ההגדרה העצמית של האומה הערבית כלל אינה נתונה בספק. היא מוצאת את ביטוייה המרשים והבלתי מעורער ב-14 מדינות המשתרעות על

במרחב בחייה של הממלכה הירדנית ההאשמית. הם לא קיבלו את השקפתו של חבר-הכנסת אבנרי, הגורסת שבלי השם "פלשתינה" אין להם קיום לאומי מוגדר ומוסמך. על-כל-פנים, למושג פלשתינה לא היה ביטוי מדיני אחרי כיבוש הארץ ביד זלומא — עד שחדש במנדט משנת 1922 במטרה המפורשת לכונן את הבית היהודי הלאומי. העם הערבי בארץ-ישראל, שחי אתנו בימי המנדט והחי אתנו עכשיו, התנגד לכל מאמץ לראותו כיחידה נפרדת המנותקת מהעם הערבי בכלל ומסוריה בפרט. "פלשתינה" אינה אלא דרום סוריה" הכריז אחמד שוקיירי באוני מועצת הבטחון במאי 1956. ערבי המרחב הזה סירבו בשנת 1947 להקים מדינה נפרדת והכריעו לטובת גורל אחד לכולם, להם ולקרוביהם, לפי הלאום והשפה, משני עברי הירדן. השם שנבחר לאותה מדינה התעלם, בהסכמה כללית של כל אזרחיה, מתולדות הפלשתינים, והשם התבסס על זכרונות אחרים, על המושג הגיאוגרפי "ירדן", שאינו טעון הסבר, ועל המושג ההאשמי, מתוך רצון להוביל את הזכרון אחורה אל ראשית ימי האיסלאם בחיג'אז שבחצי האי הערבי. אי-אפשר לומר שההחלטה הזאת היתה כפויה על אותו ציבור, כי החליטו על כך שמונים אחוז מתושבי ממלכת ירדן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם היתה פעם הצבעה על כך? האם היה משאל עם? היתה הכרעה דמוקרטית כלשהי?

שר-התחן א. אבן:

אילו היו רוצים שמונים אחוז מאותו ציבור להגיע לשינוי שם הממלכה, ייתכן שההדים של הדבר היו מגיעים.

ישראל, כמובן, לא השתתפה בהכרעות שהביאו לתמורות ולהתלבטויות השמיות והמשפטיות הללו. היו אלה הכרעות והתלבטויות ערביות. עובדה אחת היתה ברורה ומוצקת: לישראל ארבעה ולא חמישה עמים ערביים שכנים. לגבי המדינות הגובלות אתנו מצפון, מצפון-מזרח, ומזרח אין עתה עירפול או עירעור. לגבי שכנו המזרחי קם עירעור, שאם נשלים אותו, יערער את עצם המבנה המדינית-לאומי של האזור ויקעקע את היסודות הרעיוניים של קיום ישראל כמושג ריבוני, כפי שאנסה להוכיח. יש מעמידים פנים כאילו יקופח עקרון ההגדרה העצמית, חלילה, אם לערביי ארץ-ישראל לא יהיו שתי מדינות, "ירדן" ומעתה גם "פלשתינה". זו המשמעות של ההצעה שהציע חבר-הכנסת אבנרי וחי-ביו לבוחרים באוקטובר אשתוקד. אמנם חבר-הכנסת אבנרי גורס פלשתינה כתוספת לישראל, והוא לא יצפה ממני להבעת תודה על מידת התחשבות זו, אולם כל גורם ערבי יציג המדבר על פלשתינה גורס אותה כתחליף לישראל. יש הגורסים חיסול ישראל פשוטו כמשמעו, כמו עראפאת בשעות כנותו. היתה לו שעת כנות כזאת שלשום, בדאיון שהעניק לסופרת האיטלקית, כאשר הכריז שמשמעותו של המושג פלשתינה, שלא תתקיים ישראל. יש גורסים חיסול ישראל על-ידי הוצאת ישראל מגדר ישראליותה, קרי: על-ידי הבלעתה במסגרת מדינית רחבה יותר; הצפתה בכוח דמוגרפי ערבי מכריע; עקירת ייחודה היהודי הריבוני; והחלפת המושג של מדינה יהודית ריבונית במושג של עדה יהודית שתחיה כמיעוט בתוך חברה דבי-עדתית. אני יודע כי אין זו תפישה שמשמיע באוננו או שנוקט בה חבר-הכנסת

מסוגל לבוא על סיפוק זכויותיו בממלכת ירדן או בכל משטר שיבוא במקומה או אחריה — מכרז למעשה כי יש להעניק תחום נוסף להגדרה עצמית ערבית על חשבון ישראל. והרי הדבר הוא מלאכותי לחלוטין, באשר אין נהר הירדן חוצה בין שתי אומות בעלות זהויות לשוניות ותרבותיות נפרדות.

המציאות היום איננה שאנו, מממלת ישראל, שללו או שוללים זכות לגיטימית של הגדרה עצמית לעם כלשהו. המציאות היא שהתפישה הערבית איננה משל-מה עם קיומה של ישראל כמדינה יהודית ריבונית. זוהי התקלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
שני הצדדים אינם מכירים זה בזה. זאת המציאות.

שר-התחן א. אבן:
ישראל מכירה באומה הערבית בשפע מדינותיה. המדינות הערביות אינן מכירות בזכות קיומה הריבוני של ישראל. על כן הסיכסוך איננו כל-כך מאוזן כפי שרוצה חבר-הכנסת אבנרי להעמידו.

אסור לצמצם או לגמד את חוון השלום בין ישראל לערב על-ידי הגבלת העניין לתחומי הארץ-ישראל בלבד. ב-1918, כאשר חיים וייצמן ופיילס חזו את חוון השלום, חוון התבסס על אומה ערבית גדולה בשטחים העצומים שלה, אשר תקיים יחסי שלום עם מדינה יהודית בתחומה הקטן אך במולדתה החפשיית. את זכויותיה של ישראל יש למדוד לעומת כלל זכויותיהם של הערבים, אשר באו על סיפוקן במסגרות שונות אך בהנחה מקובלת של אחדות לאומית ערבית. רק במושגים אלה של שוויון וצדק, בתוספת התייחסות חיונית לזכויות היסטוריות, ניתן להגיע לידי הגדרה סבירה ומדויקת של מאזן הזכויות בין ישראל והאומה הערבית.

ממשלת ישראל איננה מקבלת את התפישה שהש-מיע חבר-הכנסת אבנרי, באשר היא מסכנת את בטחונה ועקרונות קיומה של ישראל, וגם אין לה בסיס בצדק ובמשפט הבין-לאומיים. ולפי מיטב הכרתי, למושג הזה אין סימוכין גם ברצון של הלאומיות הערבית. ואם לא דרשו גורמים כאן את הדבר הזה — לא מתוך פחד. עשרות דיברו. אבל אני חוזר: אלה שדיברו על יחידה פלשתינאית, דיברו על פלשתינה במקום ישראל או במקום חלק חשוב של ישראל, חלקים של ישראל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד הש, האם אפשר לשאול את כבוד השר שאלה אחת?

שר-התחן א. אבן:
כן, בבקשה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם כל מה שכבוד השר אומר, דברים נכבדים מאוד, חשובים ומעניינים — האם אין זה נושא לדיון? האין זה מוכיח שזהו נושא לדיון בכנסת? או שכבוד השר דורש לקבל זאת כתורה מסיני, ובוהו ייגמר העניין?

שר-התחן א. אבן:
אין אתה יודע שלא אציע דיון?
מי שאומר כי אי-קבלת תכנית זו, או תפישה זאת, פירושה התנכרות לשלום — נתפס, לדעתך, לסילוף מופלג. כי מול הצעות אלו אנו מעמידים את עקרונות

פני 11 מיליון קילומטר מרובע והמקבצות בתוכן 100 מיליון נפש. כאמור, מתוך המדינות הללו ארבע מדינות ערביות גובלות עם ישראל ומהוות זה עשרים שנה חלק מהריקמה האזורית והבין-לאומית הקיימת והמ-גובשת. מה שלא נקבע הוא — הגבולות של המדינות האלה, אבל הזהות של המדינות הריבוניות מעולם לא הייתה מוטלת בספק. מה שקרוי "הסיכסוך במזרח התיכון" אינו אלא מאמץ רצוף של אומה, שבאה על סיפוק זכויותיה הלאומיות במרחב ענקי, להבטיח שאותה זכות לא תהיה קיימת, ולו גם בתחום הרבה יותר צר, בידי אומה אחרת, שתולדותיה, גורלה, הישגיה, מאבקה ויצירתה עיצבו את דמותו ומהלך חייו של המזרח התיכון ומרחבים רבים מעבר לו.

אמנם חבר-הכנסת אבנרי הוגה רעיון של מדינה ערבית "פלסטינית" שתהיה דחוסה אי-שם ממערב לירדן בין ישראל שבקווי שביתת-הנשק לבין ממלכת ירדן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אם עדיין תהיה ממלכת ירדן או, מסופקני מאוד.

שר-התחן א. אבן:
אינני חושב שגורלו של חבר-הכנסת אבנרי הוא להיות מכונן, מעלה או מוריד של משטרים ערביים. על-כל-פנים ידוע שמנוי וגמור אתנו לא לשוב לקווי ה-4 ביוני 1967, ועל כן לא ברור לי מה גבולות המדינה ה"פלסטינית" הזאת בעיני חבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אמרת: 5 ביוני 1967.

שר-התחן א. אבן:
גורמים ערביים יציגים מעולם לא ביקשו דבר זה. לא כל שכן לא ביקשו איחוד פדרטיבי עם ישראל וניתוק מהעולם הערבי. יש ערבים החיים עתה בתחומנו, שהציעו לנו — ושמעתי זאת באוזני, ואני מעריך את גילוי-הלב — הקמת מדינה ערבית נוספת ממערב לירדן, שגבולותיה יהיו אלה שהומלץ עליהם ב-1947. הם אומרים: אם מקבלים את העקרונות של מדינה "פלסטינית" ממערב לירדן, מדוע נצא ונתור אחרי גבולות, שהרי גבולה של מדינה כזאת נקבעו פעם בסמכות בין-לאומית. אין גורם ערבי אחד שהציע — ואני מבטיח לחבר-הכנסת אבנרי ולכל חברי הכנסת, כי ידוע לי מהממעים והקשרים ונפרדות משותפת, שאין גורם כזה שהציע — הסדר פלסטיני שיהא מתיישב עם מדינת ישראל שתשכון בגבולות שלום שיהיו סבירים ובטוחים לנו מקווי ה-4 ביוני 1967. כלל של דבר: מי שגורס מדינה פלסטינית על כרחו מגיע לקווי 1947.

הבה איפוא וננתח את התוצאות של הגשמת הרעיון של הקמת יחידה מעין זו. הצורך להבטיח מרחב לשתי מדינות ריבוניות נפרדות ממזרח לירדן, ממערב לירדן, יביא ממילא ללחץ על צימצום טריטורי-ריאלי של ישראל ושלילת ההחלטה של ישראל להחליף את קווי שביתת-הנשק דווקא בגבולות שיבטיחו יותר בטחונה ואת יציבות קיומה. כאמור, הרעיון חייב לפתוח אשנב למושגים של קווי 1947. תיווצר אירידיגנטיות, שתהיה גיוונה גם מצימצום משאבים ויכולת כלכלית, ועל הכל אני מצביע על האנדרלמוסיה בתחום הרעיוני-מדיני, כי מי שידה שהעם הפלשתינאי לא בא ואינו

החינוך מכבדת את זיקותיהם הלאומיות. הממשלה התחייבה להקים מפעלי המוצה כלכלית. ואם מדובר בהקשר זה לא על רווחה כלכלית, אלא על ההגדרה האורחית המדינית — וזהו העניין, וזה הדבר החסר — היה מה שאפשר לעשות עד לשלום, נוסף על טיפוח הקשרים, הוא למצוא את מלוא התועלת ממדיניות הגשרים הפתוחים.

לא ארחיב את הדיבור על הנושא הזה, באשר הוא נדון בכנסת ב-4 בפברואר, ובהודעה שהושמעה בשם הממשלה נאמרו (אלה דברי שר הבטחון) דברים שיש להם שייכות לנושא זה, על הצד המדיני של הבעיה: "האם אנו רוצים לאפשר להם, לאלה שרוצים בכך, קיום זיקה וקשר חברתי, תרבותי ומדיני? אני ער לעובדה שלמעשה מדובר במנהיג ערבי מסויים הנוסע לא רק לרפת-עמון, כי אם גם לקהיר, ולא רק הוא. כי ברגע שיוצאים — יוצאים ומתייעצים עם מנהיגים ערבים בארצות שונות על המדיניות, וניצבות לפנינו בעיות מדיניות שהן רוצים להתייעץ לגביהן עם מנהיגים או עם אנשי המדיניות הערבית בעולם. לכן אני אומר: גם קשר מדיני. או שאנו רוצים לנקוט מדיניות של סגירת הגשרים — אבל הביטוי של סגירת הגשרים אינו הביטוי הפיסי של סגירת הגשר, אלא של ניתוק הקשר — ולומר להם: ישראלים תהיו, אתנו, ואנו מנתקים ואינכם יכולים לבוא אתם בקשר; בבקשה להיות כמונו — ערבים בישראל; ישראליוציה של הערבים האלה."

באותה הודעה הובעה התנגדות למושג הזה. לאמור, קיום וטיפוח הזיקה הזאת ככל האפשר, ככל הגיתן בתנאים מיוחדים אלה, גם לפני בוא השלום.

וזה אני משלב את דברי סיכומי עם התייחסות למצב הפרלמנטרי. הנושא אינו ישות זו או זו. הנושא הוא שלום. המהפכה היחידה האפשרית במזרח התיכון היא מהפכת השלום. כי השלום, ורק הוא, מחסל מח"צ. רק השלום מחליף ממשלים מיוחדים בסדרי ממשל אורחיים סדירים. השלום קובע גבול מוסכם, מעמיד את כל תושבי האזור בתחומים מוגדרים של אזרחות. ועם השתלט השכל הטוב — השלום יאפשר גם זרימה חפזית של אנשים וסחר, קשרי תרבות ומשפחה וזהו ודעות הדדית על פני כל התחום הארץ-ישראלי וגם מעבר לו.

על כך, חבר הכנסת הדואג את דאגת תושבי יהודה ושומרון, אל יקרא אותם להקמת ישויות; יקרא אותם ואת עצמנו למאמץ מירבי לכונן שלום, לפי ההחלטות והעקרונות אשר כבר קיבלה הכנסת. אמנם אותם עקרונות עדיין לא הביאו את השלום, אך אין עובדה זו פוסלת אותם. אם נתמיד בהם ונמצא דרכים שונות ורצופות להפעלתם של אותם העקרונות, עתיד השלום לבוא, על כל פנים יותר מהר מאשר על-ידי הדקקות לפתרונות-סרק שאינם מקיפים ומביעים את הבעיה כולה.

השאלה היא כיצד להביא להבנה כנה בין מדינות שיש להן מורשת שונה, אך להן אינטרסים משותפים והשתייכות בכורה ההגיוני והצדק בתולדות המזרח התיכון. אם הכנסת תדרוש דיון על בעיית השלום, תסכים לכך הממשלה, ובתוך הדיון הזה היא לא תתחמק מן הדיון החשוב על מהותם של הגורמים מבחינה מדינית ומשפטית שצריכים להרכיב את המזרח התיכון, אשר יתקיים בשלום. והיא עצמה תיוזם דיונים על שלום

השלום שאימצה הממשלה והכנסת והמוסיפים להדריך את פעולתנו.

יש לציין, שכדי לכונן שלום חייבים הערבים לבוא לידי הסכם לא עם קהילה של יהודים או ישראלים, אלא עם ישראל בעלת ייחוד וזהות, בעלת מסורת והשקפה השונות מהמסורת וההשקפה הערבית. ישראל עשויה להיות שכנה טובה של העולם הערבי, אך אינה יכולה להיות חלק ממנו. כי ייעודה של מדינת ישראל הוא גם לקיים יחסי דו-קיום עם המרחב הגיאוגרפי שבתוכו היא קיימת, וגם לעמוד לשירותו של העם היחיד, לשמור על מורשתו ולהבטיח את עתיד קיומה. על כן העקרונות שקבענו כוחם יפה גם לפתור את הבעיות שהועלו כאן על-ידי המציע הנכבד: משאי-ומתן ללא תנאים מוקדם, מים, אשר בו יידונו וייקבעו בהסכם כל השאלות שיועלו על-ידי צד כלשהו. ובאותו משאי-ומתן ייקבעו גבולות בטוחים ומוסכמים, לאמור: מוסכמים על שני הצדדים, באשר כינון הגבול פתוח למשא-ומתן והסכם. כן קדאנו לכינוס של ועידה בין-לאומית, על מנת לתכנן פתרון לבעיית הפליטים, ועד אז התחייבה הממשלה להקים מפעלי המוצה כלכלית אשר יקדמו את רווחתם של הפליטים. הודענו את ההודעותנו על כיבוד זכויות הדתות העולמיות. לא שללנו שום נוהל של משאי-ומתן ריבוני שאיננו מבוסס על החרמה ועל נידוי. ומעבר לחזון של שלום בין מדינות העליון של המזרח יש יחסים קהילתיים בין מדינות ריבוניות, כאלה הצומחים ומת-רקמים באירופה המערבית.

אינני סבור שהעקרונות הללו פוסחים על רווחתו ושלומה של שום ציבור או של שום עם. אני חוזר: ערביי ארץ-ישראל חיו במשך עשרים שנה במדינה שהיו בה דוב מכריע. ומה שצריך לעשות במעבר לשלום הוא לעשות דבר שלא נעשה: לקבוע דרך קבע לכונן את גבולה המזרחי של ישראל. המדינה השכנה מצד מזרח, כמדינה השכנה מצד צפון ומצד דרום, היא תקבע את משטרה וגורלה. אינני סבור שחברי הכנסת שלנו צריכים לדאוג לאופי המשטר של מדינות ערביות שכנות, לא היה ולא בבוא השלום.

אמנם בכל הסדר ובכל שלום יהיה מיעוט ערבי נכבד. אולם אין עם בעולם שכל בניו הם מפעילי ריבונות בכל מקומות מושבם. יש מיעוטים יהודיים עתיקים מהמיעוט הערבי בישראל, אשר ישבו במדינות ערב ללא ריבונות נפרדת, ושלא כמותם — ללא זכויות שוות. אך אין לומר שבכל מקום שמדובר ב- ישוב ערבי, יש להפעיל את זכות ההגדרה העצמית הריבונית. השאלה היא אם בדרך כלל ובמאזן העולמי הכולל בא העקרון הזה של הגדרה עצמית על סיפוק. ובמובן זה — בכל שלום אפשרי וסביר יצאו הערבים הדבה יותר שבעים מבחינת סיפוק הזכות הזאת משיכול לעלות על דעתנו ועל דמיוננו.

השאלה היא: מה יחסנו לערביי ארץ-ישראל עד לשלום. מוסכם שיישארו צבאותינו בתחומים הנמצאים עכשיו בשליטתנו, בהתאם לזכויותינו. וגם עמדה זו הולמת את כל הכללים המקובלים של המשפט הבינ-לאומי. אולם זוהי הדמגוגיה גם של מגע ושל התוודעות. וגם לדו-שיעל על בעיות האזור ועל עתיד השלום. מעבר לשמירת הבטחון והסדר אין מדיניותנו בתחום הממשל מיועדת להתערב ולבולל את תושבי שטחי הממשל, לע-קור אותם מתודעתם הלאומית וזיקתם הלשונית. מדיניות

אני חושב שאנחנו נוהגים בלי תבונה, כי אנחנו מפקירים את הציבור הערבי הזה, שהוא תחת שלטוננו — מיליון בני אדם. הוא יתנגעג על חוזר לחוסין? הוא לא היה מאושר תחת שלטוננו של חוסין. חוסין היה מוכרח להפעיל טנקים ובתי-כלא וכל מיני אמצעי דיכוי כנגד האוכלוסיה הזאת במשך שמונה-עשרה שנות השלטון ההאשמי.

הציבור הזה גם אינו רוצה את עראפאת, כי הוא יודע שהוא ימית עליו עוד אסון, כמו שהמיטו אמין ח'ר' סייני, ג'מאל חוסייני, פארוק, נאצר, וכל אלה האפוס-רופסים שלהם. זאת יודע הציבור הזה. לכן אינו רוצה גם את עראפאת, חוץ ממיעוט קטן מאוד.

אני חושב שאנחנו מעוניינים לבוא בדברים במישרין עם התושבים הערבים האלה הנמצאים בשטחים המוחז'רים, ולתת להם להקים נציגות דמוקרטית-לאומית משלהם, לא פרו-חוסיינית ולא פרו-יאסרית, אלא זו שתהא מוכנה להגיע לידי הסדר עם ישראל.

זוהי חובה ישראלית. ואני מבקש לשמוע את נקודת ההשקפה הזאת. אני יוצא מתוך החובה של האינטרס הלאומי הישראלי. לפי דעתנו, אין אנחנו יכולים להתעלם מהמאויים הלאומיים ומהזכויות של הציבור הזה. אני חושב שאסור לנו להשאיר עוד זמן את הציבור הזה בלי איזו אוטונומיה. אני חושב שצריך לתת לו שלטון בית מיד. שר החוץ יודע יותר טוב ממני את ההיסטוריה של בריטניה, והוא יודע שלא עוד לה שהיא התעלמה מהעם האירי. למשך זמן-מה — כן, אבל לא לכל הזמן. אני חושב שצריך לתת להם home rule — כדי להגיד זאת בלשון מובנת יותר — ולהכריז שהשטחים האלה גורלם לא ייקבע בעתיד, כאשר יגיע תור השלום, מבלי לשאול את פי תושבי השטחים האלה, כי השטחים שייכים לתושביהם.

אין אני מרעיש עולמות בהצעת. לפני זמן קצר עמד פה סגן ראש הממשלה, מר אלון. והרי הוא הכריז בשעתו על תכנית שלפיה כל הישובים הערביים בגדה חוזרים לחוסין — כל הישובים, כלומר, כל הערים והכפרים. ראש הממשלה המנות, אשכול, אמר בראיון ל"ניויווק", שהודענו כבר לשליטי ערב כי איננו רוצים לשלוט לא בשכם, לא בג'נין וכו'; ואני מצטט גם את המשל שהוא נתן — בדיוק. ובכן, למה להגיד זאת רק בשלילה?

אינני אומד שאנו צריכים להגדיר אותם; את עצמנו — אבל לא אותם; יגידו הם את עצמם. לכן אינני נחפז להגיד: מדינה ערבית פלשתינאית. אולי הם לא רוצים בכך? זכות ההגדרה היא שלהם, ובבוא השלום יוכלו להחליט. הם לא מוכרחים לחזור לחוסין; הם לא מוכרחים להקים מדינה נפרדת; הם לא מוכרחים להסתפח לישראל. ישנן כל מיני אפשרויות, ואנו איננו מנהלים מדיניות יוזמה ופעילה.

אדוני שר החוץ, אינני חושב שאפשר להגיד: כל הצעה כזאת מסכנת את הבטחון. מותר לחשוב שבמא-בקנו נגד האירדוגים הטורקיסטיים כל היענות למאויים הלאומיים של מיליון התושבים הערביים האלה תעזור לבטחון ולא תסכן אותו, תיפתח לפניהם פרספקטיבה אחרת: הסדר עם ישראל. אינני חושב שהתחשבות כזאת והיענות כזאת מצדנו תפריע לנו, אדוני שר החוץ, בעמי-דה הלאומית המלוכדת כנגד מיימנות לחיסול ישראל. אני חושב להיפך, שזה יסייע לנו: אני לא חושב שזה

ובטחון. אך היא אינה יכולה להסכים עם ההגדרה הזאת, לדעתנו הבלתי-אמיתית והמסוכנת, ישות פלשתינאית. היא יכולה לשמש מסגרת לדיון מקיף וגוקב על בעיות השלום.

לרגל שלילת המושג הזה או הדרך הזאת של תיאור הבעיה, מציעה הממשלה את הסרת השאלה הזאת מעל סדר-היום.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה, להצעה.

משה סנה (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני ממליך מל-כים, ולא לי המלוכה. אני רוצה להציע את הצעתי מתוך נקודת-מוצא אחרת לגמרי: זוהי הדאגה למדיניות הישראלית; לא לתנועה הפאן-ערבית, גם לא לעם הערבי השכן, אלא איך אנחנו צריכים לנהוג מתוך שיקול-דעת לאומי, ממלכתי, דמוקרטי שלנו.

בהזדמנות זו לא אכנס לוויכוח, לפי דעתי ויכוח-סרק, אם קיים או לא קיים עם ערבי פלשתינאי כיחידה לאומית. כי את זה קובעים הם ולא אנחנו. אבל אין ספק שבארץ-ישראל מוצאנו בשובנו עם ערבי, שלא נעלם. כעת, אחרי יוני 1967, הרוב המכריע שלו נמצא תחת שלטון ישראלי; קצת פחות מהחצי נמצא תחת שלטון ירדני. ואנחנו איננו יכולים לקבוע מה צריך להיות היחס לאותו חלק הנמצא בירדן. אבל אותה אוכלוסיה ערבית, לא חשוב איך נקרא לה, הנמצאת תחת שלטון-נו — היא נושא לדאגתנו. אנחנו יכולים לנהוג כלפיה באופן נכון או בלתי-נכון, באופן נכון או בלתי-נכון. על זה צריך לדון.

אני חולק על שר החוץ בנקודה זו. הוא אמר הרבה דברים מוסכמים. אבל בשאלה הזאת אני חולק עליו תכלית המחלוקת. כי שר החוץ הציג את הציבור הזה כאילו יש לו שני ביטויים פוליטיים: האחד — שהוא שולל אותו בתכלית השלילה, כמוהו כמוני — עראפאת. לא רק עראפאת כאיש, אלא כאירגון השיחורר הפלשתינאי, או האירדוגים המזוינים הפלשתינאיים המ-סוגנים אליו, האומרים: פלשתינ תקום על חורבות ישר-אל. וחבל על כל מלה לתגובתנו, אין לנו צורך להרחיב על כל את הדיבור. אבל זהו ביטוי אחד, אשר אותו אנו כולנו שוללים, כמוכן.

הביטוי השני למיליון הערבים האלה — כאילו הם שייכים לממלכה ההאשמית, והסדר עם הממלכה ההא-שמית יהיה גם הסדר לגבי אוכלוסיה זו. כידוע, המלך ההאשמי, חוסיין, מסתפק בהחזרת השטחים שגכבשו ביוני 1967. ואם נגיע לידי הסדר אתו, אז ממילא תוסדר השאלה הזאת, וידאג הוא לגורל העם הפלשתינאי. זה גם כן ביטוי מסויים. אבל אני מעז להגיד לכנסת: העם הערבי הזה, הציבור הערבי הזה, או האוכלוסיה הער-בית הזאת בשלמותה, או אולי ברובה המכריע, איננה רואה את מנהיגותה לא ביאסר עראפאת ולא במלך חוסיין.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מ"פ):

נחוצה לנו עוד מדינה ערבית?

משה סנה (מק"י):

אינני יכול בבית אחת לעמוד בכל כך הרבה חיותות. נתיח ל. תשמע אותי עד הסוף ותיווכח שאינני מציע מדינה לעם אחר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. סיעתנו נמנעה מהצבעה, מפני שאנו קודם כל מתנגדים לעמדת הממשלה כפי שבאה לידי ביטוי בדברי שר החוץ גם היום. עמדת הממשלה שוללת את קיומו זאת זכויותיו הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי. עמדת הממשלה שוללת גם את השלום, כפי שהכריז שר החוץ גם היום: "לא נשוב לקווי ה-4 ביוני", ופירוש הדבר — תביעה לסיפוח חים טריטוריאליים כתנאי לשלום.

בשני המקרים האלה אין כאן הגנה על זכויות ישראל, על ריבונותה, על קיומה בבטחון; יש כאן שלילת הזכויות של העם הערבי הפלשתינאי ומוניעת שלום בין ישראל והמדינות הערביות.

אני רוצה להדגיש שההתנגדות הזאת למדיניות הממשלה אינה נחלת הסיעה שלנו בלבד. רק לפני שעה קלה קראתי מלים אלו מפיו של אב שכול מקיבוץ מעברות, אשר הספיד את בנו, סגן-אלוף שדמי: "אסור שהמלחמה תיהפך לאסון טבע; המלחמה היא מעשה בני אדם. חשוב שכל המקומות שבהם מספידים בנים יקרים. כמון ייפכו לזעקת זעם לשלום. תשתחרר מדינת ישראל והנהגתה מאותן דעות של חלק ממנה, מתאוות סיפוח." — אלה הם דברים של אדם הרחוק מאתנו מבחינה אידיאולוגית, אחד ממייסדי קיבוץ מעברות, המספיד את בנו, סגן-אלוף. ובכן, גם הוא חושב כמונו שעמדת הממשלה, כפי שגם היום באה לידי ביטוי בדברי שר החוץ, תאוות הסיפוח היא המונעת את השלום, היא אשר מביאה לקרבנות היקרים.

יחד עם זאת, לא תמכנו גם בהצעתו של חבר הכנסת אבנרי, שמה הוא מציע בעצם? — אם נבדוק את העניין במהותו נראה שיש כאן הצעה, במצב של כיבוש צבאי, לפתור, כביכול, את הבעיה של העם הערבי הפלשתינאי, לממש, כביכול, את זכותו להגדרה עצמית במשא-ומתן עם מדינה כובשת; לתת להם להקים בשטחים נציגות דמוקרטיות חפשיות. וכיצד אפשר תחת כיבוש להקים נציגות דמוקרטיות חפשיות?

שניאור-זלמן אברמוב (גח"ל):
ואיך זה נעשה בצ'כוסלובקיה?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
העם הערבי הפלשתינאי הגדיר את עצמו. העם הזה וכל העמים הערביים יש להם רק בקשה אחת, הנתמכת על-ידי העמים בעולם כולו, כי מה שנוגע לנו, לישראל, הרי עלינו, במסגרת של הסדר שלום, כפי שקבעה מועצת הבטחון בהחלטתה, לסגת מהשטחים שנכבשו במלחמת יוני. כל השאר איננו שייך לנו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם רק"ח היא בעד דיקטטורה צבאית?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
ההגדרה הזאת באה לידי ביטוי יום-יום בכך שהאוכלוסיה איננה רוצה את הכיבוש. העם הפלשתינאי החפשי מכיבוש יגדיר את עצמו כרצונו. עניין זה אינו נוגע לכנסת ישראל וגם לא לעם ישראל.

יחד עם זה אנו דוחים את כל הדרישות של חוגים פלשתינאים ואחרים, חוגים קיצוניים, הרוצים לקבוע לגבי מדינת ישראל אותה עמדה ששר החוץ קבע לגבי העם הערבי הפלשתינאי, אותם חוגים הדורשים לשלול

יפריע לנו גם נגד אותם חוגי דעת-הקהל העולמית אשר נתפסו לאהדה בלתי-מוצדקת לטורח הערבי — אדרבה, זה יסייע לנו במאבקנו.

לכן חושב אני שהעניין ראוי לדיון; העניין ראוי לשיקול-דעת ולבחינה פרלמנטרית. אני רוצה לשאול: מה אתם רוצים מאתנו? לוועדת החוץ והבטחון נעלתם לנו את השער; במליאה אין הסכמה לדון בעניינים אלה; מאמרים אנו יכולים לכתוב גם מבלי להיות בכנסת. לכן, אדוני שר החוץ, אני שואל — מדוע לא להעביר את הבעיה הזאת לוועדת החוץ והבטחון ושם תעמוד על הניסוח שלך ועל הגישה שלך? אני, אם תינתן לי הרשות להופיע, אציג עמדה נפרדת; היא שונה מזו של חברי הכנסת אבנרי ושונה מזו של שר החוץ. נדון על העניין הזה בכבוד-ראש. מדוע להסיר זאת? מדוע לפני דקות אחדות, כאשר דובר על ההתנחלות בחברון, אמר סגן ראש הממשלה: תנו לנו שבועיים לחשוב. על מה לחשוב? הלא הכוונה היא לחשוב גם על היחס לאוכלוסיה הערבית הזאת. מדוע כאשר מדובר על האוכלוסיה הזאת לא צריך שיקול של שבועיים, אלא מסידים מסדר-היום מיד?

אני מציע — לא דיון בלתי-מוכן במליאה, לא הסרה מעל סדר-היום, אלא העברת השאלה לוועדת החוץ והבטחון, כדי שיהיה דיון יסודי, שקט וענייני על הבעיה. הבעיה קיימת — היא חלק מהבעיה הכוללת של השלום, אבל היא בעיה נפרדת. שטחים מוחזקים יכולים לחכות עד בוא השלום — אנשים מוחזקים צריך לטפל בהם גם עד בוא השלום.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
ואז נשמע גם את ליובה אליאב ואת כל חברי הכנסת של מפא"י שאינם באים הנה כי אינם יכולים להביע את דעתם בחפשיות.

היו"ר צ. צימרמן:
חברי הכנסת, אנו נגישים להצבעה. לפנינו שלוש הצעות. תחילה נצביע על הצעת חברי-הכנסת אבנרי לקיים דיון על העניין במליאה, ומולה הצעת שר החוץ, בשם הממשלה, להוריד את ההצעה מעל סדר-היום. לאחר מכן נצביע על הצעת חברי-הכנסת סנה, להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון.

הצבעה

בעד ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה — מיעוט
בעד ההצעה להסיר את העניין מעל סדר-היום — רוב
ההצעה להסיר את העניין מעל סדר-היום נתקבלה.

בעד ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון — מיעוט
נגד — רוב
ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון לא נתקבלה.

היו"ר צ. צימרמן:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת מאיר וילנר, להגמקת הימנעותה של סיעתו מהצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
וזה איננו מחייב דיון?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
לא על נושא כזה, אלא על נושא השלום. מבחינה זו צדק שר החוץ, שהנושא הוא השלום. אבל שר החוץ הוכיח בדבריו שהוא נגד השלום. הוא מדבר על שלום, אבל מציע תכנית כזו שהיא נגד השלום ובעד הנצחת הכיבוש, המלחמה ושפיכות הדמים. עצם ההגדרה שהבעיה היא השלום — היא נכונה. הבעיה היא השלום, איך להגיע לשלום. לו זו היתה ההצעה, היינו מסכימים לה.

אליהו ששון (המערך, עבודה—מפ"ם):
שר החוץ הציע לדון בנושא השלום.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הוא הציע להסיר את העניין מסדר-היום.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי-הכנסת וילנר, אינך חייב להשיב על כל קריאת-ביניים. במסגרת של הנמקת ההימנעות מהצבעה זמן-ערב.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מבחינה פרלמנטרית אני מדבר על מה שהוצע ולא על מה שהתכוונו להציע. שר החוץ הציע להסיר את העניין מסדר-היום, ועל כך נמנענו מהצבעה. לו היה מציע באופן פורמלי — ולא כהבטחה שתוצע הצעה כזו — דיון בעניין זה, היה המצב שונה. שר החוץ אמר שהממשלה תיוון דיון על שלום. גם אנו מוכנים ליוון דיון כזה, אבל איננו יכולים לגייס לכך מספר מספיק של חתימות בהתאם לתקנון. כדי ליוון דיון כזה דרושות חתימות של 40 חברי כנסת. אם הממשלה תיוון דיון כזה, לא נתנגד.

במצב כפי שנוצר כאן לאור ההצעות ששמענו, שיש בהן התחמקות מהשאלה איך להביא לשלום, איך לגמור את הכיבוש ולהביא להכרה בישראל — אנו רואים בכך רק אשליה והסחת דעת, ולכן לא תמכנו בשום הצעה משתי ההצעות.

3. בעיית הסמים המשכרים והטיפול בה

לאחר מלחמת ששת הימים נעשתה השגת החשיש קלה יותר והמדינה נעשתה לאחד המרכזים להברחת סמים לחוץ-לארץ באמצעות תיירים, אנשי בוהימה ישראלים וכדומה. חלק ניכר מהחשיש התחיל זורם לשוק המקומי. למרות האיסור החוקי להשתמש בסמים, הגיע לחוגים נרחבים.

השימוש בסמים נמצא מאז מלחמת ששת הימים בעלייה גדולה. בעוד שלפנים היה השימוש בחשיש נחלת העולם התחתון והוא נעשה בהסתה, עתה הוא חדר לחוגי הבוהימה, לקמפוסים של האוניברסיטאות ואף לבתי-ספר תיכוניים. ידוע שמנהלים של בתי-ספר תיכוניים בתל-אביב פנו לשלטונות בבקשת הדרכה ועצה כיצד לנהוג בתלמידים שנמצאו מעשנים חשיש. הסכנה היא שחשיש הוא סם חברתי, כלומר שמעשנים אותו בחבורה. מעגל המשתמשים בו מתרחב במהירות. מ־100

את הזכויות הלאומיות של עם ישראל ולשלול את זכות קיומה של מדינת ישראל. אנו דוחים את ההצעות הקיצוניות האלה גם מצד פלשתינאים, חלק מהם, וגם מצד גורמים ערבים אחרים. אבל באותו תוקף מוסרי, דווקא משום שאנו דוחים את הדרישות הקיצוניות הללו, אנו רואים בעמדת הממשלה שלילת זכויות של עם שני.

פרט לכך, זוהי אשליה; לא נוכל לבנות בטחון לעם ישראל על חורבות העם הערבי הפלשתינאי ועל שלילת זכויותיו. רק שלום צודק, שיהא ברי-קיימא, יבטיח את האינטרסים שלנו ואת הזכויות של האחרים. שלום זה תלוי עכשיו במידה מכרעת בנו, במדינת ישראל.

רצוני רק לומר שאנו מזהירים, כי מדיניות זו שמטרתה ללחום נגד זכויות של עם שני, לא רק שהיא איננה צודקת, אלא שהיא גם איננה ריאליט; מדיניות זו היא לא רק נגד העם הפלשתינאי — ואיננו רוצה שיתקבל הרושם שאנו מטיף כאן רק לשמירת הזכויות של עם שני, כי אני דואג לעם שלי, קודם כל לעם ישראל. אני אומר שמדיניות זו תביא אסון על מדינת ישראל, וזאת אני רוצה למנוע. אני רוצה שנחיה בשלום ובבטחון. מדוע מצטט שר החוץ את החוגים הערביים הקיצוניים בלבד, שגם אני דוחה את דרישותיהם? יש הצהרות הפוכות, אולי בפעם הראשונה אחרי הרבה שנים, של גורמים ערביים ומדינות ערביות, המוכנים להכיר בזכות הריבונות של מדינת ישראל בגבולות מוכרים ובטוחים, שלא חלמתם עליהם קודם.

אליהו ששון (המערך, עבודה—מפ"ם):
האם נאצר מסכים לכך?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הוא מסכים לביצוע החלטות מועצת הבטחון. החלטת מועצת הבטחון כוללת מבחינת ישראל את ההכרה בזכות קיומה הריבוני של מדינת ישראל בגבולות מוכרים ובטוחים, חופש שיט לישראל בתעלת סואץ ובמצרי טיראן.

ומה מפריע לשלום? — כל הנסיונות הללו, שאנו בעזרת ארצות-הברית ובעזרת הפאנטומים, נוכל להמשיך לקיים את המדיניות הנוקשה. שלום הוא אפשרי עכשיו.

היו"ר צ. צימרמן:

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת אברמוב: בעיית הסמים המשכרים והטיפול בה. רשות הדיבור לחברי-הכנסת אברמוב.

שוניאל זלמן אברמוב (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. קצת מוזר לעבור מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כי הנושא שאגע בו ייתכן שהוא נושא מרתק, אבל לא הייתי אומר שהוא נושא מעורר ביותר.

בנוסף לסכנות המרובות המאיימות עלינו מאימת עלינו עתה סכנה חדשה: טימטום החושים כתוצאה משימוש בסמים. הילולות הסמים של הבוהימה היו עד עתה קוריוז משעשע — מפה לאוזן נלחשו והילכו בשמועות כי ציירים, משוררים ובדרגים כאילו השתמשו בסמים. הבדיחה התפשטה בינתיים, ונערים ונערות סברו כי מה שמותר לאלילי הנוער, מותר לנוער עצמו.

בנפשו ורוחו של האדם. לא כאן המקום להרחיב את הדיבור על השמות שהחשיש עושה ועשה בקרב עמים שהנגע הזה התפשט ביניהם בצורה נרחבת. מה ערך בגוף בריא - אם אמנם אין זה פוגע בבריאות הגוף - כאשר השימוש בחשיש גורם לטימטום החושים, לעצב לות, לאדישות, להחלשת המרץ והרצון למאמץ? אין אנו יכולים להרשות לעצמנו התפשטותם של מנהגים אשר ישחיתו רוחו ונפשו של העם הזה. עקרון חופש הפרט אינו יכול לשמש מגן לתהליך העלול להביא להתנוונותו של עם בריא ברוחו.

נושא זה נדון כיום בוועדת השיירות, אבל בדברי אלה רצוני גם להדגיש את הטיפול בבעיה מבחינת החוק ופעולת המשטרה להשלת החוק. אין אני ממעט בחשיבות הטיפול בבעיה מבחינה חינוכית והסברתית. אך אין גם למעט בחשיבות הנודעת להדיוק חגורת החוק ונקיטת צעדים יותר נמרצים מצד המשטרה ומצד האזרחי מיניסטרציה הממשלתית נגד המסחר בסמים ונגד המשי תמשים בו. סבורני כי נתבעים צעדים יותר נמרצים כנגד תיירים ותושבים ארעיים אחרים, שמספרם לא מועט ומספר הזקוקים לסמים בקרבם ניכר, ואף ניכר ביותר. עד כה לא שמענו על מקרים רבים של הוצאת פקודות גירוש מהארץ נגד תושבים ארעיים הזקוקים לסמים. גירושם של טיפוסים אלה היה לא רק מיוחד אותנו מנוכחותם. הוא היה גם מרתיע אחרים הנמנים על סוג זה מלבוא אלינו. ראוי, אדוני הוישב-ראש, שלנושא זה יינתן פומבי וכי הדבר יעורר תשומת לב בקרב הציבור, ואין במה יותר מתאימה להזיק את דעת הקהל מאשר מליאת הכנסת שתדון בנושא זה. אני תקווה ששר המשטרה יסכים לקיים דיון בנושא במליאת הכנסת. ועד אז נקבל גם את מסקנות ועדת השיירות הציבוריים בנושא זה.

לכן, אדוני הוישב-ראש, בקשתי היא שבעיה זו תועלה במליאת הכנסת לדיון פומבי, כדי שולבן אותה כראוי ונסתייע כמובן בהמלצות ועדת השיירות הציבוריים, המטפלת בעניין ביזמתה היא.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר המשטרה, לתשובה.

שר-המשטרה ש. הלל:

אדוני הוישב-ראש, חברי הכנסת. נכון מה שצוין חברי הכנסת אברמוב שהתופעה מתרכזת אצלנו בחשיש, ואינה מוכרת בסמים אחרים, או נכון יותר, כמעט אינה מוכרת. לכן גם אני אתייחס בדברי בייחוד לעישון החשיש, המצוי ונפוץ ומתרבה לאחרונה בארץ.

יש טוענים - וגם זה כבר הוזכר קודם לכן - כי למעשה אין לחשיש השפעה מזיקה, או שיש לו השפעה מזיקה מוגבלת מאוד, ולכן נשמעות פה ושם טענות ודעות שאין להגביל את השימוש בחשיש, והיו כאלה שאפילו הרחיקו לכת, לאמור שצריך להתיר את השימוש בו.

נתקלתי בדברים המובאים בעתונות פה ושם, בצורה לא אחראית, אבל יש אנשים שמצטטים את הדברים, כאילו הם באים מצד אנשים בני-סמכא, שהציעו את התרת השימוש עד כדי הקמת מועדוני חשיש, או מאז-רות חשיש. נשמעים דברים בשמו של ד"ר רודי, שאני שומע שהיה פעם הפסיכולוג של בתי-הסוהר, והיום הוא מוכתר בתור הפסיכולוג של הבהימה הישראלית.

עד 200 ק"ג חשיש שהמשטרה היתה תופסת בשנים כתיקונן הגענו לכך שבשנת 1968 הושמדו כבר 4.5 טון חשיש. באותה שנה הובאו לדין 800 נאשמים בהחזקת סמים מסוכנים, ביניהם 150 קטינים. העלייה בשימוש בסמים נעוצה בגורמים שונים, באמצעות תושבי השטח חים המוחזקים נהפך השימוש בסמים למסחר, בעיקר בחשיש, המוכר מסוריה ומלגונו.

מתגדבים שבאו בעקבות מלחמת ששת הימים הרבו להשתמש בסמים, ומצאו כאן סמים זולים יותר מאשר בארצות מוצאם. אלה שהורגלו לעשן, המשיכו בעישון ופיתו אף אחרים, ויש אף שפנו לעיסוק במסחר הסמים, שהוא מכניס רווחים גדולים.

סיבה אחרת, אמרו הדוברים, היא שעצם השימוש בסמים אופנה הית, לה נתפס נוער משכבות שונות. הנוער עוסק לא רק בעישון סמים, אלא גם במסחר. המכירה נעשית בבארים ובתי-קפה בדרומה ובמרכזה של תל-אביב - בשכונת התקווה, ברחוב לבנה, בשטח הגדול ביפו ומאהורי אחת מתחנות הדלק ברחוב דיזי-גוף; בירושלים מרכזת המכירה בעיר המזרחית, ובחיפה בעיר התחתית. הסוחרים מכירים את לקוחותיהם. הנוער מועסק בעיקר כשומרים באזורים שבהם אפשר לרכוש חשיש, וכאשר מתחילים הורים להסתובב בסביבת אזור המכירה, מעבירים את המסחר למקום אחר. מאפיין את כל הסוחרים והמעשנים החשד מפני כל אחד, והם מעדיפים לספר על תוויותיהם תמיד בשם חבריהם, או מכריזים כי הפסיקו לעשן לפני חודש, או ממהרים להצטרף טדק כי אינם עבריינים צעירים, וכי כל הארץ מעשנת חשיש.

הסטטיסטיקה המשטרית מספרת, כי בשנת 1969 עלה השימוש בחשיש בקרב מבוגרים ב-35%, והצריכה בקרב הנוער עלתה אשתוקד ב-14%. המספרים מדברים בעד עצמם, והם משתקפים גם בגידול ניכר של התיקים שנפתחו נגד צרכני חשיש. אין ספק כי מרבית המשי-תמשים בחשיש אינם מוכרים עדיין למשטרה, והצריכה הריאלית אינה משתקפת במלואה במספרים הרשמיים. למעשה, אם נקבל את גירסתו של הפרופ' שלמה שוהם, ראש החוג לקרימינולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, הרי צריכת החשיש מאז מלחמת ששת הימים עלתה ב-100%, אם לא יותר. לפי הערכה זוהירה מגיע מספר צרכניו הקבועים של סם זה ל-10,000 איש בקירוב. המלחמה הביאה את החשיש אף לרבעים המהוגנים של הכרך. השטחים, מסתבר, נעשו מהר מאוד לאסם הסמים הישראלי. רשת המבריחים של הספקים וספקי-המשנה, שפעלה במחשכים בימי השלטון הקודם, השתלבה בכלכלה הישראלית. גם מבול המתגדבים שהציף את הארץ אחר המלחמה תרם את חלקו ל"תרבות הסמים".

דופאים, פסיכיאטרים, מורים ומחנכים הגיעו למסקנה, שאם לא ייחלצו בעד מועד לבלימת התופעה, עלולה ישראל לעמוד ברבות הימים לפני בעיה דומה לזו של ארצות אחרות הנלחמות בתופעה חמורה זו. בזמן האחרון הושמעו קולות האומרים כי אל לו למחוקק לעסוק בסוגיה זו. אלה טוענים, כי לא הוכח מעל לכל ספק שהשימוש בחשיש פוגע בבריאות האדם, ולכן כל איסור על שימוש בו כמוהו כהתערבות בחופש הפרט. אף אם אין בטחון מוחלט כי סם זה פוגע בגופו של הנזקק, יש לנו ודאות מוחלטת כי סם זה פוגע

החשיש. אנחנו לא נתפסנו לזה. עמנו ידע לעמוד במב"חנים קשים מאוד מבלי להיכנס להשתכרות ולהתרחקות מהמציאות. אם האלכוהוליסם, במקום שהוא נפוץ בצורה חריפה, כמו ברית-המועצות או צפון אירופה, גורם לתופעות חברתיות שליליות, גם שם נלחמים בו בצורה רצינית, משתדלים לעקור אותו מן השורש. הדיבור שהסמים הם פחות מזיקים מהאלכוהול יש בו משום הטעיית הציבור, משום שהאלכוהוליסם כתופעה המונית הוא תופעה חמורה, וכן עישון החשיש.

אנחנו חיים בתקופה של מתח. יש די סיבות לאדם לרצות לברוח מהמציאות. לא פעם אומרים: מה איכפת שהאדם מתרחק מהמציאות הקשה? אני לא מאמין שאנחנו, עם שידע לעמוד בצרות וברדיפות מבלי לברוח מהמציאות, אלא להילחם בה, נרשה לעצמנו עכשיו את התופעה הזאת של עריקה מהמציאות, של עריקה מכל האתגרים ושקיעה בעולם של הזיות ודמיונות. זוהי תופעה מזיקה ביותר; זוהי תופעה המוכרת באמצעות המורח התיכון, ואינני חושב שהשתלבותנו במורח התיכון צריכה להתבטא דווקא על-ידי התמכרות לחשיש.

אולם לא רק במורח התיכון, גם באירופה יש סימנים מדאיגים לדקדנציה של החברה האנושית, שאולי אחד הסימנים שלה הוא ההתמכרות לסמים. כל אותה אידיאולוגיה המלחמה על העניין, של ההיפס ושל הביטוי ניקים, היא למעשה דקדנציה של החברה התרבותית המערבית, ואני חושב שגם מזה אנחנו צריכים להזהר את עצמנו.

הבעיה היא שמתחילה להתפתח אידיאולוגיה בעניין הסמים, פעם, בראשית הקומוניזם, נהגו לומר שהדת היא אופיום להמונים. כאשר אנחנו שומעים היום את התיאוריות על השימוש בסמים, צריך להפוך את המימ"ר ולומר שהאופיום נעשה לדתם של המונים מסוימים.

כבר הוזכר כאן שהתופעה הזאת גדלה בעקבות מלחמת ששת הימים. הוזכרו הסימנים והסיבות לכך, ולא אעמוד עליהם. דאגתנו האמיתית איננה בריבוי המקרים של המעשנים וכן לא בגידול כמויות הסמים. אילו התופעה הזאת היתה מצטמצמת במספר מקרים של אנשים בשולי החברה, הבעיה לא היתה מדאיגה אותי כל כך. אז יכולה היתה המשטרה לטפל בזה ללא בעיות וקשיים. הדאגה היא משום שהפכו את העניין הזה להצטעצעות חברתית. מטפלים בזה בצורה בלתי רצינית מעל כל הבמות, החל מבמות הרדיו, הטלוויזיה, העתונות, וכלה במופעים חברתיים, מופעים ציבוריים, כאשר הגלישה לחשיש וסמים נעשה אחד הסמים של החברה המודרנית, כאשר אנשים אינם מתביישים בכך, אלא אפילו מתפארים ומדיחים אחרים, חוטאים ומח"טיאים, כגון כאשר מודאים בטלוויזיה צעיר מעשן חשיש.

אני חושב שהגענו לאחד הסימנים החברתיים המדאיגים, ואסור לעבור על כך לסדר היום, אלא שהבעיה איננה משטרתית בעיקרה, ובזוהי לא בעיה משטרתית גרידא. זוהי בעיה חברתית ממדרגה ראשונה. היא דורשת לא רק הפעלת החוקר והחוק, אלא גם הפעלת המחנך והמורה. לשם כך יש להפעיל את משרד החינוך והתרבות, משרד ההסברה, משרד הסעד ומשרד הבריאות. לכן השאלה איננה מדוע אין אנחנו אוכפים את החוק בצורה פשוטה וחד-משמעית. אני מהבון להקים ועדה בין-משרדית, שתכלול את כל הגורמים שמניתי. אשמח להצטרפותו של כל גורם נוסף. אינני בטוח שמשרד

הוא מציע לא פחות ולא יותר אלא להטיל את הקמת מועדוני החשיש על תנועות הנוער — נושא חדש לתנועות הנוער בישראל.

הטוענים כך מסבירים שאין הוכחה לנוק הגופני שנגרם מעישון חשיש, אולם, כאמור, הדבר הזה אינו מוכח כלל וכלל. גם הדיבור על הנוק הגופני ועל ההתמכרות הגופנית הוא אמירה סתמית שאינה מוכחת בשום פנים ואופן. חי אתנו בארץ אחד מאנשי המדע הטובים בשטח זה בעולם — הפרופ' משולם, מהמחלקה לדוקחות באוניברסיטה העברית, אשר הצליח להפריד מאחד הצמחים בשם קמביול מין חשיש סינטיטי, ורק עכשיו אפשר לגשת למחקר מעבדתי, נסיוני, על הנוק שנגרם על-ידי סם זה לנוף האדם. אולם אין כל ספק שכל קביעה פסקנית בשלב זה איננה נכונה, איננה מבוססת, ועלינו לדחות אותה כאמירה בלתי-אחראית.

אומרים שהחשיש, בניגוד לסמים אחרים כמו הירור ומורפין, אינו גורם להתמכרות. גם כאן יש למעשה משום הטעיית הציבור, משום שמערבבים בין התמכרות גופנית לבין התמכרות נפשית. ההתמכרות הגופנית, המוכרת בשם "אדיקשן", משמעותה שהעדר השימוש בסם לעתים מזומנות גורם לעוויות, כאבים, התייבשות, שילשולים — תופעות פיזיות מזוהות. ככל שהדבר חמור, בכל זאת אפשר להילחם בהתמכרות הגופנית; לאחר טיפול מסוים שהאנשים מקבלים, הם משתחררים מהסימנים הגופניים של ההתמכרות. אולם הנסיונות מוכיחים כי רק 3% מאלה שקיבלו את הטיפול — וזאת גם בין מעשני ל.ס.ד. — לא חזרו לסמים. הווה אומר שההתמכרות הנפשית היא פי כמה וכמה קשה מההתמכרות הגופנית. ההתמכרות הנפשית מוכרת גם לגבי המשתמשים בחשיש.

אומרים שהחשיש מוזק פחות מסיגריות ואלכוהול. גם זה מסוג הדיבורים הבלתי-אחראיים והדמוגיים הנש"מעים בעניין זה. באשר לשימוש בסיגריות, אין ספק שהסיגריות מזיקות לבריאות האדם, אולם לא בזה עסקינו. למה דומה העישון בסיגריות? — לאדם האוכל מאכלים שאסור לו לאכול מטעמי דיאטה. כאן אנחנו מדברים על תופעה חברתית בעלת חשיבות יוצאת מהכלל ומדאיגה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

למה אתה אומר שעישון סיגריות אינו מדאיג?

שר-המשטרה ש. הלל:

לא אמרתי שעישון סיגריות אינו מדאיג, אולם הדבר אינו דומה. מדאיג שאדם גורם נזק לגופו בשררה של דברים, אולם אנחנו עוסקים כאן בתופעה חברתית מדאיגה, ויש הבדל בין עניי הדברים. ההשפעה של שימוש בסמים משכרים על החברה האנושית היא מרחיקה לכת ואיננה מתבטאת באותה מידת נזק שאדם גורם לעצמו בכך שהוא אוכל מאכלים המזיקים לו מבחינת הדיאטה שלו.

גם הדיבורים בעניין האלכוהול הם דמוגיים. כאשר מדברים על אלכוהוליסטים, כאילו כוללים כל מי ששותה כוסית קוקטייל. האמת היא שאפשר להשוות זאת לאלכוהוליסם במובן החמור, במובן המזיק. לשמחתנו, אנחנו חיים בחברה שלא נתפתה מעולם לאלכוהוליסם. טו"ענים שבברית-המועצות יש תופעות חמורות של אלכוהוליסם, שהוא גורם שם לנוק חמור יותר מאשר עישון

בצורה של שכרן ולא בצורה של עולם מדומה, אלא בצורה של חברה טובה יותר הבונה בכוחותיה היא.

לכן אבקש את חבר-הכנסת הנכבד, שיטעים שבשלב זה 5 נקיים דיון על עניין זה בכנסת, אלא נעבירו לוועדת השירותים הציבוריים. אם בעקבות הדיון בוועדה וההתייעצות נגיע למסקנה שיש להביא את העניין לדיון במליאה, נמצא את הדרך הפרלמנטרית להעלות את הדיון מחדש.

היו"ר צ. צימרמן:

האם חבר הכנסת הנכבד מסכים להצעת השר להעביר את העניין לוועדה.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל):
כן.

היו"ר צ. צימרמן:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את העניין לוועדת השירותים הציבוריים.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

4. העסקת עובדים זרים בצי הסוחר הישראלי

היו"ר צ. צימרמן:

אנחנו עובדים להצעה לסדר-היום של חברת הכנסת ארבל-אלמזלני: העסקת עובדים זרים בצי הסוחר הישראלי. רשות הדיבור לחברת-וכנסת ארבל-אלמזלני.

שושנה ארבל-אלמזלני (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. קשה המעבר מנושא שהסעיר את הכנסת והעסיק אותה, מסמים משכרים, למפליגים בים ולדאגה להם. כנראה, כל נושא צריך שיוולד במזל וגם שמועד הדיון בו יהיה במזל. אני רוצה לקוות, שגם לנושא זה יהיה מזל ושיזכה לטיפול נכבד מצד שר התחבורה ומצד הכנסת.

חברי הכנסת, 41 אחוז ימאים זרים היו בהפלגה באניות שבבעלות ישראלית בתחילת 1970. בסך הכל הפליגו בינואר 1970 3620 ימאים, מהם 2120 ישראלים ו-1500 זרים. באניות בקווי הבית — אניות המגיעות לגמל הבית — הפליגו 2620 ימאים, מהם 1900 ישראלים, שהם 73 אחוז, לעומת 720 זרים, ואילו בקווי הטרמפ הפליגו 720 זרים, שהם 78 אחוז, וימאים ישראלים — רק 220.

חומרת המצב מוזקרת לעין בהשוואת המצב הקיים כיום בתחום זה למצב שהיה לפני מספר שנים. בשנת 1966 היו העובדים הזרים בצי הסוחר הישראלי 34.6 אחוז; בשנת 1968 חלקם הגיע ל-38.62 אחוז ובינואר 1970 — ל-41 אחוז. מספר העובדים הזרים בצי הסוחר נמצא איפוא בתהליך של גידול מתמיד הן מבחינה מספרית והן בשיעור האחוזים, ובמיוחד בתפקידים בעלי חשיבות מכרעת להפעלתן של האניות, כגון רבי-חובלים, מכונאים ראשיים וקציני רדיו.

רבות, כפי שעבר קבע האכר היהודי בתלם שחרש את גבולות המדינה בדרך, וכפי שההתחליות, הישובים

העירוניים וההיחזיונותי הבטחוניות שנקים יקבעו במידה מכרעת את הגבולות של מדינת ישראל עת יכון השלום במשא-ומתן ישר עם שכנינו, כך גם הימאי הישראלי יטביע את חותמו על אופיו הלאומי של צי הסוחר המניף את דגל ישראל. אל לנו לשכוח, שבמציאות הגיאוגרפית טיט שבה נתונה מדינת ישראל עלול צי הסוחר לעמוד במצבים ומבנתים קשים, ובהם רק הודחות מוחלטות בין הצוות העובד באנייה, ובדאש וראשונה בתפקידים בדרג הגבוהה, עם האינטרס הלאומי-הבטחוני של המדינה יכול להבטיח את הפעלתו התקינה והמסודרת של הצי. מיותר להסביר את ערכו ותפקידו של צי הסוחר בתחום זה נוכח העובדה שכל הגבולות היבשתיים של ישראל הם עם מדינות הנמצאות במצב של לוחמה אתה. כמעט כל היבוא והיצוא שלנו מותנים בקיום קשר ימי תקין עם העולם הרחב, כפי שהסעת גוסעים מישראל ואל ישראל תלויה, במידה מכרעת, בקיום קשר אווירי תקין ובמיוחד במעמדה ובכוחה של חברת "אל על".

מיותר להסביר גם את חשיבותו של צי הסוחר הישראלי למשק הישראלי. רצוי לציין שני מספרים: פדיון חברות הספנות בשנת 1967 היה 365 מיליון לירות והוא עלה בשנת 1968 ל-500 מיליון לירות. ההערכה היא שבשנת 1969 יגיע הפדיון ל-700 מיליון לירות בקירוב. תרומתה של רשות הספנות למאון התש-למים בשנת 1968 היתה 32 מיליון דולר ערך מוסף נטו, ומחיר הדולר הנחשק היה 3.5 לירות. ללא שום הגזמה אפשר לקבוע, שצי הסוחר שידע להתפתחות דינמית מאז קום המדינה היה פרי יזמה ממשלתית ציבורית, שכן השותפים בהקמת חברת "צים" היו הממשלה, הסוכנות היהודית, הסתדרות העובדים ויחידים שהעניו להקים תברות ספנות; אך את ההתפתחות עצמה יש לזקוף בראש וראשונה למסירותו של דור הימאים שקם לנו.

באותו תאריך הועסקו באניות ובעבודות בחופים 5,100 ימאים, ומספר זה כולל ימאים בחופשה, בתחלופה, בהוראה, וימאים העובדים בחברות ספנות. הווי אומר: כל היתר, 13,730 ימאים, נשרו מן המקצוע לחלוטין והם מהווים 72%. מכלל 623 קציני סיפון שעבדו בצי הסוחר נשארו כיום בעבודה 332 קצינים, וזה כולל עבודה בחופים. מכלל 551 קציני מכוונות ממשיכים לעבוד במקצוע זה 275. המצב חמור עוד יותר בקציני רדיו. מכלל 178 קציני רדיו שעבדו בצי הסוחר נשארו בו כיום רק 45.

הסיבות לנשירה הגדולה מאניות צי-הסוחר רבות הן ומגוונות, כי יש לכוזר שזאת עבודה המחייבת גיתוק ממושך מהמשפחה, מהבית, מהסביבה ומהחברה. מן הסקר שנערך בקרב קציני רדיו שפרשו מעבודה התברר, כי למעלה משליש מהנושרים הדגישו שהסיבה לכך היתה תמורה כספית בלתי מספקת ו-20% מן הנושרים ציינו שהסיבה לכך היתה הפעלת לחץ מצד בני המשפחה. אחרים הדגישו שהמניע לנשירה היה חוסר האפשרות להתקדם במקצוע. מספרם של אלה שציינו כסיבה לנשירתם יחסי עבודה בלתי תקינים, חוסר התחשבות מספקת מצד החברה ואי-שביעות רצון מהמעמד החברתי, היה כשליש.

יש להניח שהגורמים והסיבות לנשירת קציני הרדיו אינם אופייניים רק לבעלי תפקיד זה בצי הסוחר, ועל כן בכל דיון ובכל חכמה למניעת נשירה יש להביא בחשבון את מניעי הנשירה בעבר ובהווה. רבותי, נשירת רב-חובל, מכונאי ראשי, קציני סיפון וקציני רדיו וכמו-כן דרגים בסיפון ובמכוונות בצי-הסוחר משאירה לרוב חלל ריק המתמלא בעובד זה.

נוכח מצב זה שיחמיר עוד יותר עם ההרחבה הצפויה של צי הסוחר והעמקת תהליך הנשירה נתבעים משרד התחבורה, חברות הספנות, ההסתדרות ויתר הגורמים הציבוריים והממשלתיים המטפלים בספנות וקושרים בה לפעול במתכוון ובמהירות לתקון יסודי של המצב. להלן כמה הצעות שיש בהן כדי להתגבר על הבעיה:

(1) משרד התחבורה נתבע להביא לכנסת חוק ספנות, שיהא בכוחו להסדיר מספר בעיות הטעונות הסדר תחיקתי. העדר הסדר כזה הוא מקור לחיכוכים, מרידות ותסיכול בקרב ציבור הימאים ואירגונם;

(2) יש לחוקק חוק המחייב את חברות הספנות להעסיק בתפקידים של רב-חובל, מכונאי ראשי וקצין רדיו אך ורק תושב או אזרח מדינת ישראל, כפי שהוגו בנוורבגיה, אנגליה ומדינות אחרות, שלגביהן אינה קיימת בעיה בטחוניית כפי שהיא קיימת בצי הסוחר הישראלי. ביצוע חוק זה צריך להיעשות תוך תקופה של שנים אחדות על-מנת לאפשר הכשרת כוח אדם מקצועי ולטפל בהחזרת עובדים שפרשו;

(3) בכדי לעודד נכונות של ימאים להתמיד בעבודה בצי הסוחר יש להבטיח להם פנסיה מוקדמת הן על-ידי הנמכת גיל הפרשה לגימלאות ל-45 שנה והן על-ידי צמצום משך השנים המקנה זכות לפנסיה מלאה ל-25 שנות עבודה בצי-הסוחר. יש לציין שהמלצה זו כלולה בדיון-וחשבון של ועדה שבראשה עמד ד"ר וידרא;

(4) על משרד התחבורה לפעול למניעת מבידתן של אניות, המפליגות בים התיכון, לחברות זרות והחכ-רתן לאחר זאת על-ידי חברות ישראליות, שכן אניות

התפתחות דינמית זו היא אחת ההצלחות המזהירות של המשק הישראלי. תוך 22 שנה כבשה לעצמה מדינת ישראל מעמד של כבוד במפת הספנות הבין-לאומית והקדימה במספר האניות ובתפוסה שלהן מדינות בעלות מטרות ימיות של מאות שנים. כיום מפליגות אניות, המניפות דגל ישראל, בכל הימים ועוגנות כמעט בכל גמלי העולם. שמו של הצי הישראלי יצא למרחקים והימאי הישראלי היה לחלק אינטגרלי מן הנוף הבהבליטו בכל מקום את המיוחד והחיובי שבו.

חברי הכנסת, יכולים אנו לציין בסיפוק, כי חברת צי"ם שהתגברה על המשבר הכלכלי שפקד אותה לפני מספר שנים סיימה את מאונה ברווח וכל יתר חברות הספנות נמצאות בתלוצה של גידול, הן מבחינת מספר האניות והן מבחינת התפוסה. הספנות הישראלית הציבה בשנים האחרונות רגל גם בענף המיכליות המובילות את הזהב השחור, ולא רק לחופי אילת. תכנית ההשקעות של חברת צי"ם לעשור הבא ותגופת יתר חברות הספנות הן תחזית מרהיבת עין, אך בכל אלה יש שתי נקודות של פסיב: האחת, — חיסולן ההדרגתי של אניות הנוסעים, על כל המשתמע מכך לתיירות, לתעסוקה לימאים באניות שהן כוח משיכה גדול יותר, וגם לצרכיה הבטחוניים של המדינה. והנקודה השנייה, שבה אני רוצה לרכז דברי, היא חוסר דאגה מספקת מצד חברות הספנות להכשרת כוח עבודה מקצועי לאניות שבדרך, הפוטרות את עצמן מיממה ודאגה בתחום זה וסומכות אך ורק על הממשלה. יש לברך על הדאגה לרבינו בנכסים פיסיים, אך אסור להשלים עם חוסר דאגה מצדן לשמירת הנכס היקר הזה: הימאי הישראלי, וכתוצאה מכך אנו עדים לתהליך המסוכן של גידול מתמיד במספר העובדים הזרים באניות המניפות את דגל ישראל ואיוש עמדות מפתח בדרגים הבכירים באניות, כגון רבי-חובלים, מכונאים ראשיים וקציני רדיו, בעובדים זרים שהאגם אורחי מדינת ישראל.

שותפה אני להרגשה המפעמת בקרב האיגוד הארצי לימאים, שיש גורמים בחברות הספנות המעוניינים בתה-ליך זה מתוך חשבונות צרי אופק של רווח והפסד. הסיבות להתנהוות של מצב זה הן שתיים: (א) מספר הפונים בשנים האחרונות לעבודה בצי-הסוחר אינו תואם את הרחבת הצי; (ב) הנשירה של ימאים ישראליים מצי הסוחר. נוכח מצב זה מותנה התדרון לבעיה בשלושה דברים: (א) מניעת הנשירה על-ידי יצירת תנאים שיעודדו את הימאים הישראליים להתמיד בעבודה בצי; (ב) הגדלת מספר התלמידים בבתי-הספר לימאים ויצירת תמריצים למשיכת כוח עבודה צעיר ומקצועי לעבודה בצי הסוחר; (ג) הגדלת מספר האניות שהפעלתן היא בשיטת האוטומציה.

בעיית כוח האדם בצי הסוחר קיימת גם במדינות אחרות. יש חוק בלתי כתוב: ככל שרמת החיים עולה במדינה מסוימת הולך ומתמעט מספר העובדים בני אותה ארץ בצי הסוחר שלה, שכן העבודה באניות כרוכה בקשיים ובמגבלות המוטלות על הימאים. מציאות זו קיימת גם במדינת ישראל, ובשנים של גיאות כלכלית גדלה הנשירה מן הצי ופוחת מספר העובדים החדשים הנקלטים בו. אך לעומת המצב הקיים במדינות אחרות מצב הנשירה מצי הסוחר במדינת ישראל חמור הרבה יותר. להדגמת המצב הקיים בתחום זה להלן כמה מספרים: עד ל-1.1.70 הוצאו 18,830 פנקסים לימאים.

שר-התחבורה ע. וייצמן:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנושא הוא לא חדש, ולא אאריך בדיבור היום על הגורמים שהביאו אותנו עד היום לכך שכיום יש לנו 40% — ובצדק נאמר כאן שמדברים בפיקוד — זרים בציי-הסוהר. נערכו מאה קרים בנושא; האחד — סקר שנערך על-ידי הטכניון ושהוזמן על-ידי אגף הספנות והנמלים, ויש לו מסקנות שלא אפרט אותן כאן.

הסיבה היסודית לשירותים של ימאים זרים באניות ישראליות, בהבדל מחברת התעופה, היא בראש וראשונה בכך שאין קליטה כפי שיש, בגלל סיבות אובייקטיביות, מחיל-האוויר ל"אל-על". ולא מקרה הוא ש"אל-על" התפתחה כפי שהתפתחה, וציי-הסוחר התפתח כפי שהוא. יש לזה סיבות בתקציב הבטחון ובכיוון שבו הלכנו במשך כל השנים. אינני בא לקטרג על שום גורם; זוהי סיבה אובייקטיבית ברורה. כמו-כן יש סיבות יסודיות אחרות, שהן מיוחדות לציי-הסוחר שלנו ולציי-סוחר בכל העולם, ואלה הם תנאי השירות.

עובדה היא שבציי-הסוחר שלנו אחוז הימאים הישראליים באניות המפליגות מישראל ואליה הוא 73%, ובאלו המפליגות בקווים הגמיעים לישראל לעתים רחוקות היחס הוא הפוך: 78% זרים ו-22% ישראלים. זאת אומרת שיש קשר הדוק בין תנאי השירות; לא דווקא המשכורות. ואני חייב כאן להעיר לעובדה שרבי-חובל נורבגי מקבל 2,500 דולר — אינני חושב שאנחנו צריכים לעשות השוואות למשכורות שמקבלים זרים באותם תפקידים. אינני רוצה להשוות, למשל, משכורת של שר במקום אחר. זאת בכלל איננה דוגמה, ואקח דוגמה יותר מתאימה: קברניט ב"אל-על", שמקבל משכורת נפלאה, איננו מקבל מה שמקבל קברניט באירופה — ובכך אינני מדבר על אמריקה — כגון ב-ס.א.ס. או ב-ב.א.א.סי. ולא כדאי שתבדקי את המספרים.

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קרי-)

את ב"ניים)

ובכן, טיפולי בנושא, לא אאריך — מיד עם היכנסי לתפקידי החדש, אבל בחודש השני, למעשה. נפלגתי גם עם איגוד הימאים, וגם הטלתי על אגף הספנות לבדוק כיצד אפשר להשיג תקציב לפעילות מוגברת בחינוך ימאים בכל הנושאים האלה ובחלק מן הנושאים שהעלתה חברת-הכנסת ארבל ושבהם אני מתכוון לטפל ולמעשה כבר נמצאים בפעילות. עובדה היא שאנו עומדים להשקיע ב"צים" בלבד כ-350 מיליון דולר לפיתוח ספנות; ובשתי החברות האחרות, הפרטיות, "אליים" ו"החברה להובלת פרי", גם כן יש השקעות רבות בדרך.

מצד אחר, חייבים היינו לקצץ בתקציב משרד התחבורה, ואני מתכוון להגיש הצעה לחברות כיצד תתרוממה הן מתקציבן לחינוך ימאים. כיצד ואיך — אינני יכול עדיין לומר, כי אנחנו נמצאים כרגע בשלב של טיפול בנושא. אם זה יהיה אחוז כזה או אחוז אחר מתקציב הפיתוח, וזהוויא בחברה הלאומית "צים" — תסכימו אתי שאם הגענו לכך שמיליארד לירות יוצאו לפיתוח בשנים הבאות, אם יתנו אפס-פסיק-אחוז מסויים לחינוך ימאים, יכול להיות שזה יתרום לפתרון הבעיות. הבעיה איננה יכולה להיפתר בשנים הקרובות. לפי חישוב של אגף הספנות יעברו חמש עד עשר שנים עד שנגיע לאיוון. הרבה יותר ברור שנגיש את התקציבים

המפליגות בים התיכון. עוגנות לעתים תכופות בנמל המולדת, דבר המאפשר תחלופה הצוותות באניות אלה גם לימאים העובדים תקופה ממושכת באניות טרמפ; (5) יש צורך בהקמת מועצה לאומית לספנות בהשתתפות נציגי הממשלה, חברות הספנות, ההסתדרות, איגוד הימאים וגורמי-ציבור נוספים; וזו תרכז את המחקר בכל הקשור לספנות וימאים;

(6) הרחבת שירותי הרווחה לימאים ובני משפחותיהם, הן בתחום התרבותי והחברתי והן בתחום חינוך ועזרה, תוך הטלת עיקר הדאגה לכך על חברות הספנות; (7) על חברות הספנות להעמיק, לשכלל ולשפר את הטיפול האינדיבידואלי בימאים ולטפח את תחושת ההזדהות מצד העובדים לחברה ומצד החברה לעובדים. היה רצוי שחברות הספנות יבדקו את האפשרות לשי-תופם של העובדים ברווחים הנוספים של החברות שמקורם בייעול, חסכון ומאמץ נוסף של צוותות עובדים של כל אנייה;

(8) יש לפעול לתיקון שכר העבודה לימאים על דרגותיהם השונות. להבטלת המצב הקיים בתחום זה רצוני לציין את העובדה שרבי-חובל באניה נורבגית מקבל 2,500 דולר לחודש, ואילו רבי-חובל באניה ישראלית מקבל 2,500 לירות לחודש;

(9) הנהגת תקנות שלפיהן שירות בצי הסוחר בדגמים מסוימים ובמצבים מיוחדים ייחשב כשירות חלקי בצה"ל;

(10) הבטחת תנאי עבודה נאותים לחנוכים וצוערים העובדים ולומדים באניות. כיום חניך וצוער באניה פירו-שו, שציער לאחר שירות בצה"ל מקבל 100 לירות לחודש, וצוער — 150 לירות לחודש בששת החודשים הראשונים לעבודתו. מיותר להסביר ששכר זה אינו בבחינת גורם מושך ומדברן לצעירים להכשיר את עצמם לעבודה באניות;

(11) חברת תדעיה על-ידי שירותי ההסברה של הממשלה בקרב חנוער והציבור הרחב שעבודה בצי הסוחר חשיבותה רבה מבחינה לאומית. רצוני לנצל הדוממות זו להיות לפה לאיגוד הימאים ולאגף עובדי ציי-הסוחר במחאתם הצודקת על כך, שעד היום לא הוענק להם אות מלחמת ששת הימים; ואבקש משר התחבורה, שהיה אחד מאדריכלי הנצחון במלחמת ששת הימים, לדאוג לכך שאות זה יינתן לעובדי צי הסוחר ששירתו באניות בתקופת המלחמה.

חברי הכנסת, נוסף לפעולה שצריכה להיעשות כדי למנוע נשירה יש לפעול להרחבתה ולהעמקתה של המגמה הימית בבתי-הספר המקצועיים השונים. המקור שממנו שואב צי הסוחר את כוח האדם המקצועי אלה הם בתי-הספר לימאים למיניהם.

תופעה זו של גידול מתמיד במספר העובדים הורים המועסקים בצי הסוחר הישראלי, ובמיוחד בדרגות הפיקוד באניות, טומנת בחובה סכנה רצינית לעצם קיומו של צי הסוחר כצי לאומי ומילולי תפקידיו כקשר וגשר בין ישראל לבין העולם הרחב, בימי מבחן בטחוניים הצפויים למדינה, ואסור לנו לשקוט עד לתיקון המצב. לאור חשיבות הנושא אבקש להועיד לו דיון במליאה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר התחבורה, לתשובה.

די פעולות יסודיות — הייתי מבקש מחברת הכנסת שתסכים להעברת העניין לוועדה, ולא לדיון במליאה.

הי"ר צ. צימרמן:

מה ההצעה? לאיזו ועדה אתה מציע? לוועדת הכלכלה?

שר-התחבורה ע. וייצמן:

אני מעריך שוועדת הכלכלה היא המתאימה ביותר לנושא.

הי"ר צ. צימרמן:

חברת-הכנסת ארבל, האם את מסכימה להעביר את העניין לוועדה?

שושנה ארבל-אלמוזלנו (המערך, עבודה-מפ"ם): כן.

הי"ר צ. צימרמן:

באין הצעה אחרת — אני מעמיד להצבעה את הצעת שר התחבורה להעביר את העניין לדיון בוועדת הכלכלה.

ה הצ ב ע

ההצעה להעביר את העניין לוועדת הכלכלה נתקבלה.

הדרושים, שהם כ-3-4 מיליון לירות בנוסף לתקציבים הקיימים של השנה, אלה הלירות שאני מתכוון אליהן מאותן חברות שיש להן תקציבי פיתוח.

לכן הבעיה היא כרגיל בראש וראשונה בעיה תקציבית. ואני חוזר ואומר שיש לה איזה פתרון בדרך.

וכן קיימת, כפי שאמרתי, בעיית תנאי שירות. בתחום זה, בשיתוף עם אגף הספנות ואיגוד הימאים, מכינים עתה את הצעת חוק הפנסיה, הנמצאת כרגע בידיהם ועליהם להגיש את ההצעה. אני בקי בהצעה ואני בעדה; היא מדברת בחלקה על פנסיה מוקדמת.

אכן, הנושא נמצא בטיפול, ואם נשיג את הכספים להדרכה ולתעמולה ולעידוד, ואם נמצא פתרונות — החל בשירות יותר יציב ויותר נעים בציי-הסוה, דרך חוק פנסיה ודרך חוק הספנות, ודרך דברים אחרים של טיפול בימאים כשהם יורדים לחוף, ובדברים פעוטים שהיום יש להם בהם בעיות, כמו טלפון ברציף כדי לטלפן הביתה — נושאים שהועלו לפני — אני חושב שעם השגת כספים נוספים ועם שינוי תנאים בכיוון שדי-ברתי, גם אז יעברו חמש שנים לפחות עד שתהיה תזוזה רצינית.

ובכן, הואיל והנושא נמצא בטיפול; והואיל והוא איננו ניתן לפתרון מיידי על-ידי פעולות בוק, אלא על-

5. הגנת צרכני הגז

הי"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת קורפו: הגנת צרכני הגז. רשות הדיבור לחברת-הכנסת קורפו.

חיים קורפו (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עם בחירתי לכנסת תמתי למה משתמשים בנוסח "כנסת נכבדה" ולא מר"בים להשתמש בנוסח "חברי כנסת נכבדים". עכשיו מובן לי משום-מה הנוסח "כנסת נכבדה".

הי"ר צ. צימרמן:
הרמו ברור.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
הכנסת תמיד נמצאת; חברי הכנסת — לא.

חיים קורפו (גח"ל):

ההצעה שאני מבקש להעלות על סדר-היום של הכנסת נוגעת לשירות ציבורי שהוא השירות השלישי בגדלו, לאחר המים והחשמל. למעלה מ-700 אלף צרכנים, המהווים כ-90% מכלל האוכלוסיה בארץ, נזקקים לשירות זה. ושירות זה, שלא בדומה לחבריו, הוא שירות הנמצא בידיים פרטיות ולא בידיים ציבוריות.

לצערנו לא השכילו אלה שמקימים שירות זה להפוך אותו לשירות טוב. כי מתלווים אליו יחס גס ושירות לקוי, הפקעת מחירים ולעתים אף סחטנות.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
שירות גס — כי זהו גז.

הי"ר צ. צימרמן:
יחס גס לגז.

חיים קורפו (גח"ל):
וכל זה לא בשל אי-כשרון או רשעות של החברות או מנהליהן, אלא בשל הבסיס הרעוע שעליו הושתת שירות זה: היסוד המונופוליסטי.

הצרכן — החל בדכישת המכשיר דרך האספקה וכלה בשירות התיקונים — קשור לחברה אחת, ואין הוא יכול להינתק ממנה, הן בשל הקשר החוץ שקושר אותו לתקופה של חמש שנים, והן בשל מערכת שונה של אבי-זרים ומיכלים שהנהיגה כל חברה וחברה.

הרשו נא לי, חברי הכנסת, להציג לפניכם את העובר על ציבור הצרכנים, מתוך דבריו שלו עצמו, ואצטט זאת מתוך 250 מכתבים שנשלחו לוועדת חקירה בעניין מתן שירותי גז, שמונתה בינואר 1968 על-ידי שר המסחר והתעשייה.

"לכבוד החברה חיוגה גל, המדור להגנת הצרכן. חב"רה נכבדה, אני מביאה לפניך את תלונתי על חברת הגז "אמישראלגז", מתוך בטחון שיש בה עניין ציבורי.

כאשה עובדת אני נתקלת בקשיים לא מעטים בבואי להזמין מיכל גז לשימוש ביתי. מתוך כך ביקשתי להתקין את המיכלים בחצר, ואני הולכת למשרד החברה כדי לשלם מראש בעד אספקת הגז.

ביום 8 באוקטובר 1968 הזמנתי מיכל גז בטלפון (הייתי בחופש וחשבתי שאמצא בבית כשיביאו את הגז). לשאלתי מתי אקבל את הגז נעניתי "בחול המועד", בלי ציון יום ושעה. כיוון שלא יכולתי לחכות כל הימים לספקים, נאלצתי ללכת למשרדי החברה ביום 10 באוקטובר 1968 ולשלם. עד היום (15 באוקטובר 1968) טרם קיבלתי את הגז.

הבעיה שאני מעוררת נוגעת לא לי לבדי: היא נוגעת לנשים עובדות רבות הנאלצות לעשות סידורים שונים, כדי

נחושת של 3 מטר בערך, מסוף הצינור עד מקום הימצאו של התנור. אם אינו טועה, מחיר מטר חוט כזה בשוק החפשי הוא כחצי לירה. זמן העבודה להנחת החוט 2-3 דקות.

בדיקת תנור — 25 לירות. הסברתי למנהל החברה שהתנור, תוצרת צרפת מסוג "סאטור", הוא אולי הטוב ביותר המיוצא לישראל ושהוא עובר בדיקה רצינית ויסודית של מכון התקנים. נאמר לי שבלי בדיקה לא יחברו אותנו לרשת הגז. החברה שלחה איזה פועל שבמשך חצי דקה הסתכל על התנור ונתן את "האישור" שלו.

על חשבון פקדון גז — 16 לירות. מדוע זה צריך, אין להבין.

פקדון בעד שעון — 60 לירות. כנראה חוששת החברה שהצרכן יגנוב את השעון, אחרת, אין להבין למה צריך פקדון זה. מדוע חברה החשמל ומחלקת אספקת המים אינן חוששות לגניבה כזאת? האין זו "סחיטת" הלוואה מאלפים ואולי רבבות של צרכנים, ללא ריבית וללא ידיעה אם תוחזר ומתי?

דמי רישום ובולים — 10.40 לירות. יציין שהביל הוא 20 אגורות.

סך כל התשלומים הוא איפוא "פזוג" 254.15 לירות, ובצירוף הסך של 100 לירות ששולם לעובד הק"שור לחברה שהתקין הצינור — סך כולל של 354.15 לירות.

התקשרתי עם החברה המתחרה "אמישראל" לדעת אם אצלה הסידורים הם אחרים. אך שוב, ב"אמישראל" גובים מסים דומים פחות או יותר.

דומה שהתחומה בתופעה זו היא לא רק בגובה התשלומים, אלא בעובדה שהם נדרשים ללא כל הצדקה, ללא ביקורת, בצורה הפרועה ביותר, והם מהווים למעשה יותר מאשר הם, כמעט שוד, שאין לצרכן מגן מפניו, אלא אם ישוב מלבשל בגז.

לדעתי אין להשלים עם מצב זה. אם תמצא הוועדה שיש לתקן תקלה זו, נראה לי שראוי היה להמליץ לחייב את החברות להחזיר רטוראקטיבי לצרכנים הקשורים עמן כל אותם סכומים שהוועדה מצאה שלא היה מקום לגבותם, כדי שתברות הגז יבינו וידעו שאין הן יכולות לשלוט על הציבור ביד רמה, ואין דורש ואין מבקש. בכבוד רב, משה נסים, עו"ד."

"לכבוד האגודה להגנת הצרכן, תל-אביב.
ברצוני להביא לידיעתכם ולבקש עזרתכם בעניין הפקעת מחירים על-ידי החברה האמריקאית-ישראלית לגז, "אמישראל".

נדרשתי לשלם סך של 126.90 לירות בעד העברת הגז מדינתי הישנה, ביז-אליה, רחוב גיבורי ישראל 41, תל-אביב, לדירת החדשה, ברמת הטייסים, רחוב הלבנון 9, תל-אביב. לאחר בדיקת חשבון ובדיקת מחירי החמ"ר שם, בשוק, פנית לחברה, לשם עירעור, אך נעניתי בשלילה. באופן כללי ניתן לציין שמחירי החברה גבוהים פי שלושה ממחירי השוק.

להלן השוואה בין מחירי החברה למחירי השוק: מטר אחד צינור נחושת $\frac{1}{4}$ — 4 לירות מחיר החברה, לעומת 1.10 לירות מחיר השוק. מטר אחד צינור נחושת $\frac{3}{8}$ — 4.50 לירות מחיר החברה, לעומת 1.80 לירה מחיר השוק. מטר אחד צינור מגולוון $\frac{1}{4}$ — 5 לירות מחיר החברה לעומת 1.60 לירה מחיר השוק.

לקבל מצרך חיוני כמו גז לבישול. היא נוגעת גם לעקרונות בית שאין חייבות להיות צמודות לביתן שבוע ימים למטרה זו.

אני רוצה להעלות הצעה ומקווה שיתייחסו אליה בכבוד ראש. מדוע לא נוכל לשלם בעד הגז בבנק הדואר לאחר קבלת המיכל, כמו שמשלמים בעד חשמל, מים, טלפון, מסים וכדומה.

בברכת חברים, רחל אולמן."

"לכבוד הוועדה לחקירת שירותי הגז, משרד המסחר והתעשייה, ירושלים.

מן העתונות נודע לי על פעולת הוועדה לחקירת שירותי הגז. בירכתי על עצם הרעיון וטוב שהדבר נעשה. אני מקווה כי לא אנוק על-ידי התיאור להלן בקבלת שירות גז עוד יותר גרוע.

מספר פעמים קרה לי ולאשתי כאשר היה ברצוננו להזמין בלון חדש במקום זה שאול, כי היה צורך לנסות מספר רב מאוד של פעמים כדי להזמין בלון בטלפון, והיטלפון היה תפוס. לפני כשנה (לצערי לא רשמתי את התאריך) תאמתי עם אשתי שהיא תחייג ואני אגש למשרד ברחוב יפו בירושלים, כדי לראות אם אכן הטלפון תפוס (בעקבות סיפור חברים כי הטלפונאית שם מגיחה את השמפופרת בצד ואינה עונה). ואכן מצאתיה קוראת עתון ואינה מדברת בטלפון בזמן שאשתי מקבלת סימן תפוס. גם כאשר מקבלים סימן פנוי יש צורך להמתין למעלה מעשרה דקות לצלולים לעתים קרובות כדי לקבל תשובה. דברים אלה קל לבדוק. נסו גא אתם להשיג קשר בשעות שונות ותיווכחו.

אני מקווה שלא יבולע לי בעקבות התלונה. אם זה יובטח, אני מוכן להעיד בפניכם גם בעל-פה.

בכבוד רב, אלחנן י. מאיר."

"לכבוד מר א. שמרון, עו"ד, יושב-ראש ועדת החקירה לעניין אספקת שירותי הגז, ירושלים.

מר שמרון הנכבד, על פי פנייתך בעתונות, רצוני להביא להלן את טיעוני נגד התנאים שמעמידה חברת "פזוג" לצרכני אספקת הגז המרכזית.

בדירת נעשה סידור של אספקת גז מרכזית. בעד התקנת צינורות הגז ממרכז האספקה, על-ידי עובד הק"שור לחברה, עד לפנים למטבח (ממש) שולם סך של יותר מ-100 לירות.

סבור הייתי שבהוצאה מופרזת זו מסתיימים כל התשלומים. לא כן סברה חברת "פזוג", שהייתי חייב להתקשר עמה לאספקת גז בשל התקשרות קבלן הבניין או העובד מתקין את הצינורות הקשור עם "פזוג".

להלן דרישות החברה שנאנסתי לקבלן אחת אחת, שאם לא כן היינו נאלצים להישאר ללא כל אספקת גז. הפירוט מופיע בחשבון שקיבלתי ואני מוכן להעמידו לרשות הוועדה.

מס קנייה — 60 לירות — על מה ועל שום מה לא ידעתי.

בעד צינור, עד 3 מטר — 60 לירות. יש לציין שהצינור שעליו שילמתי את ה-100 לירות דלעיל כלל את 3 המטרים הללו והחברה לא הוסיפה אפילו מילימטר אחד. לשאלתי הושב לי על-ידי המנהל: ככה זה. צריך לשלם.

בעד "צינורות" — 12 לירות. כלומר הנחת חוט

תדאג לסטנדרטיזציה של אביזרים, על מנת להבטיח מעבר נוח של צרכן מחברה לחברה, ולשם הגברת התחרות. הוועדה התייחסה גם למחיר הגז וההמלצות קבעה: המחיר למיכל של 12 ק"ג יהיה 8.55 ל"י במקום 8.35 ל"י; המחיר למיכל של 12.5 ק"ג יהיה 8.91 ל"י במקום 8.70 ל"י. עליית המחיר למיכל ב-20 אגורות נובעת מכיוון טול הסובסידיה. הדו"ח נקבע: 15% על ההון הפעיל המשווער של החברה התקנית בניכוי 12% תשואה על החלק של ההון הפעיל שבא לה מכספי פקדונות. עקב הסיכון שבהחזקת הון זה זכאית החברה לפיצוי בעד הסיכון בשיעור של 3%.

הוועדה ממליצה על ביטול הסובסידיה הגהוגה כיום, והמסתכמת בהוצאה של 2 מיליון ל"י לשנה. כן מומלץ לבטל את הריבית על פקדונות, הבאה לידי ביטוי בהחזלה בשיעור של 1.9 אגורות לק"ג גז. כלומר, הריבית מפחיתה את מחיר הק"ג הצרכן ב-1.9 אגורות. לעומת זאת יופחת הפקדון מחשבון ההון הפעיל. שיטה זו חוסכת לצרכן 8.4 אגורות לק"ג. מירוש הדבר, שכיום מקבלת החברה בעד ההון הנמצא אצלה כפקדונות אותם 15% כמו בעד ההון שלה, שהיא השקיעה. אחת החישוב הזה יתוקן, מירוש הדבר המחיר לכל ק"ג יפחת ב-8.4 אגורות. אם ניקח ממוצע של מיכל בן 12 ק"ג, עם 9 החלפות בשנה ו-700 אלף צרכנים - הרי נגיע לסכום של 6,349,000 ל"י שנשאר בידי החברה, כסף השייך למפקדים.

לגבי מחירי ההתקנות המליצה הוועדה "להתמיד בפיקוח הן על המחירים של ההתקנה עצמה והן על השי" רות השנתי. דמי השירות השנתי יישארו בתקופת הביניים בשיעור הנוכחי".

אשר למורשים לעסוק בהתקנות המליצה הוועדה כי "שירותי התיקון, ההתקנות וההעברות יוכלו להינתן גם על-ידי בעלי-מקצוע מורשים שאינם עובדי חברת הגז". כן נתנה הוועדה דעתה על עניין שיווק מכשירי גז; היא סבורה שקיימת תחרות ואין צורך בהטלת פיקוח על המסחר במכשירים. הוועדה ממליצה שהחברות תחוייבנה לספק גז לכל מכשיר שיזכה בתו תקן ממכון התקנים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדו"ח הזה הוגש לשר המסחר והתעשייה במאסר 1969, אך עד עכשיו לא נעשה בו כל שימוש. אני סבור שמן ההכרח להגיע להג" שמת הדו"ח, וכי מחובתו של שר המסחר והתעשייה להקים את רשות הגז ולגשת לאישורן של ההמלצות האחרות. ישנן טענות והשגות רבות לחלק מההמלצות, אבל אין ספק שהן מהוות יסוד לתיקון הסוגיה הכאובה הזאת של צרכני הגז.

אנו מדברים לעיתים קרובות על עבודה נשים ושוכחים שאם לא ניתן תנאים בסיסיים ליציאתה של האשה לעבודה - הרי כל דיבורינו יהיו לריק. אחד הדברים הבסיסיים הוא לאפשר לה לצאת מטרונית הבית המכ" בידות והמעיקות.

אני מציע לדון בנושא זה במליאת הכנסת ומבקש מהשר להגשים את המלצות הוועדה שהוגשו עוד לשר המסחר והתעשייה הקודם, לפני למעלה משנה.

הי"ד צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר המסחר והתעשייה, לתשובה.

גם ביחס למחיר העבודה ברצוני לציין שזה נראה מוגזם בעיני. ההורדה כללה חיתוך צינור נחושת בצבת. העבודה נמשכה דקות ספורות. ההרכבה נמשכה כשעה וחצי. ובעד זה נדרשתי לשלם 42.50 לירות.

מאחר שלא מדובר כאן במעשיו של סוחר יחיד שה צרכן יכול להחרימו בעתיד, אלא בחברה מונופוליסטית, אבקש התערבותכם לשם בירור העניין ביסודו.

בתודה מראש ובכבוד רב, צבי טבעוני."

אסתפק בצייטוט מכתבים אלה. הכנתי כאן מכתבים של אישים מפורסמים, כשופט לונברג, ד"ר לונדון ואח"ר. לכולן אותן קובלות, שנעשה ממש גזל על-ידי החברות מהצרכנים.

כפי שכבר הזכרתי, מינה שר המסחר והתעשייה הקודם ועדת חקירה לעניין מתן שירותי הגז. הוועדה היתה מורכבת מעורך-הדין שמרון, ד"ר האפט ז"ל והמהנדס אבנר פרץ. הוועדה הגישה בתחיל מאסר 1969 את הדו"ח-החשבון שלה, שבו התייחסה כמעט לכל הנושאים הנוגעים לבעיות שהועמדו לפניה.

הדו"ח-החשבון של הוועדה לא כלל את הבעיות הקשורות עם העבודה התשבותאית, או השאלות הכספיות, מאחר שהמועצה הישראלית לצרכנות הגישה בג"ץ בשל תביעתה שגם בפניה יפתחו הפנקסים של החברות. ולאור בירור זה בפני בית-המשפט העליון התעכב החלק של הדו"ח-החשבון שהתייחס לבעיות הכספיות. חלק זה הושלם באוגוסט 1969.

הוועדה יצאה מהנחה כי: (1) "הגז הנו מצרך וא שירות ציבורי; (2) הבטחת אספקתו הסבירה מחייבת השגחה ממשלתית, אך לא פיקוח שוטף ופסי; (3) קיום תנאי התחרות בין הספקים השונים יבטיח יעילות מירבית תוך קיום מחירים סבירים באספקת הגז והשירותים".

יש לראות בחיוב רב את המלצות הוועדה בדבר הקמת רשות לענייני גז. "תוקם רשות לענייני גז אשר תוסמך כרשות מוסמכת ורשות מפקחת על-פי חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, 1957, ותהיה מורכבת מנציגי משרד האוצר, משרד המסחר והתעשייה ומשרד העבודה, ושני תברים נוספים (כלכלן ומהנדס). רשות כזאת תבטיח איחוד הטיפוליים השונים המפוצלים עתה בין המשרדים השונים ולא תחייב תוספת תקציבית. הממשלה תתן את דעתה על הקמת רשות כוללת לשירותים ציבוריים, אשר תקבע את המדיניות הכלכלית לכלל השירותים הציבוריים ורשות הגז תהווה רק חלק ממנה".

בסוגיית היחסים בין הצרכן לחברה המליצה הוועדה: "יתוקן חווי האספקה הקיימים ויוצאו מהם תנאים בלתי-הוגנים. כמו כן ייקבע החוזה לתקופה של שנה אחת, ואחר כך תינתן לצרכן הזכות לביטולו. על החברות לשפר את יחסי הציבור שלהן ולמנות 'צגיי צרכנים' לטיפול בתלונות. כן יש לשפר את תהליך הזמנת הגז תוך התקנת מספר קווי טלפון מספיקים והפניית תשומת-לב הציבור לאפשרות הזמנת גז באמצעות גליונות. כן יש לאפשר לנשים עובדות קבלת המיכלים בשעות נוחות והזמנת גז במקרים דחופים בתשלום מיוחד."

אפשרות המעבר מחברה לחברה מהווה את נקודת התורפה בכל הבעיה, ועל כך המליצה הוועדה: "הרשות

שר-המסחר והתעשייה י. ספיר:

אדוני הוישבראש, כנסת נכבדה. חבר-הכנסת קורפו צודק באמרו כי עבר זמן לא קצר מאז הוגש הדו"ח. למעשה הוגש באוגוסט 1969, אבל הגיע לידי רק לאחר כניסתי לתפקיד; מיד התחלתי בלימוד הדו"ח, מסקנותיו והשלכותיו, אבל טרם הגעתי לכלל סיכום סופי ביחס לכל אחד מפרטיו, מסקנותיו והמלצותיו. עם זאת, גיבשתי כבר דעה ביחס למספר נושאים עיקריים הכלולים בדו"ח. אין שום ספק שהתלונות אשר הושמעו בזמנו היו בחלקן הגדול מוצדקות; וההמלצות והמסקנות של וועדת החקירה מוכיחות שהיה צורך ויש צורך להכניס שיפורים ושינויים במערכת כל היחסים בין החברות ובין הצרכנים. רצוני היום לציין כמה וכמה דברים שכבר בוצעו, ומה שלא בוצע עדיין — נתון בתהליך של ביצוע. ארשה לעצמי כבר לומר, שבסיומו של דבר אינני מתנגד כי ההצעה הזאת תועבר לוועדת הכלכלה, על מנת שזו תדון על אותם הנושאים שעדיין לא באו על פתרונם ותקבל דו"ח מדויק על מה שנעשה עד היום הזה.

בעניין היחסים בין הצרכנים ובין החברות המספקות גז לשימוש ביתי קיבלתי עקרונית את המלצות הוועדה לשיפור השירותים הניתנים על-ידי חברות הגז. אני בודק עתה את התנאים החוקיים והאחרים הדרושים לביצוע המלצות אלה, ובמיוחד את התנאים הדרושים להבטחת חופש הבחירה לצרכן ואפשרויות הגידול, וכן את הדרך כיס לשמירת התחרות הרצויה בענף זה.

אציין כי תוך כדי עבודת הוועדה, ובעקבות מסקנותיה ופירסום ביתי קיבלתי חל שיפור מסויים ביחסים בין החברות ולקוחותיהן. שיפור זה נעשה הודות למגעים הישירים שנוצרו בינתיים בין חברות הגז לבין הצרכנים ואירגוניהם. במיוחד אציין מינוי נציג הצרכנים, נציב תל"גות — כפי שהוא מכונה בהמלצות הוועדה — בחברות שונות, בהתאם להמלצות הוועדה; וכן את ההסדרים המקילים בדבר הזמנת גז: הזמנות על-ידי הדואר, הזמנות בטלפון במשך 24 שעות ביממה, קביעת מועד קבלת הגז בשעות הרצויות לצרכן וכו', כפי שהונהגו על-ידי מספר חברות. כן יש לציין כי לאחרונה החלה לפעול חברת גז נוספת — דבר שהביא להגברת התחרות. כמובן, זה עדיין לא מונע את הצטרפות החברה החדשה לחברות האחרות. חברה זו אף חתמה על אמנה בינה לבין המועצה הישראלית לצרכנות.

המשרד פועל ויפעל, בתחום תפקידו וסמכויותיו, ליישום שיפורים נוספים בהתאם להמלצות הוועדה בשי-רותים הניתנים על-ידי חברות הגז; בעיקר באשר לטיב השירות לצרכן הגז והמגעים היום-יומיים בין צרכן הגז והחברות המספקות גז, בתחום החלפה שוטפת של מיכ-לים, בדיקות ותיקונים שוטפים, העתקת מכשירים וכו' — דבר אשר טרם הגיע למלוא יעילותו ולמיצוי מירב האפשר-ויות של נוחות, מהירות, אדיבות וכו' שהצרכן זכאי להן. פרק חשוב בדו"ח הוועדה מתייחס לשאלת מחיר הגז, ובו מומלץ לשנות את שיטת המחיר, לבטל את הסובסידיה ולהעלות את מחיר מיכל הגז ב-20 אחוזות.

אמנם עניין ההעלאה איננו בתחום טיפולו של משרד המסחר והתעשייה, אולם בעיקרה אין המלצה זו נראית לי, הן לגופו של עניין והן לאור ההתחייבויות בהסדר הכולל, שנתקבל עכשיו כבסיס למשטר כלכלי מאוזן. באשר לחישובי הריבית על הפקדון והמלצות הוועדה

בכל הכרוך בכך — העניין נבדק עכשיו במרץ ובדחיפות. אין לכך שייכות ישירה לעצם העניין של המחיר. הוועדה סברה כי יש צורך ברשות מרכזית סטטוטורית, אשר תבטיח איתור הטיפולים השונים, המפוצלים עתה, לדעתה, בין המשרדים השונים. הוועדה המליצה להפקיד בידי רשות כזאת סמכויות חוקיות שונות בתחום הזכויות להספקת גז, חוץ גז וכיוצא בזה.

קיימות כיום כמה רשויות מוסמכות המסדירות את הטיפול הדרוש מצד הממשלה בנושא זה. מינהל הדלק במשרד האוצר עוסק בבעיות האספקה מחברות הנפט לחברות הגז ובקביעת מחירים. משרד המסחר והתעשייה, שבו נמצאת הרשות המוסמכת לפי חוק הפיקוח על המצ-רכים והשירותים, עוסק בפיקוח על התקנה, פיקוח על משקלות ומידות ופיקוח על שירותים מסחריים ורישוי. משרד העבודה עוסק בבעיית הבטיחות.

אני גורס שיש לחזק את הרשות המוסמכת העיקרית לעניין זה — מינהל הדלק במשרד האוצר, או שיש להקים ועדה בין-משרדית. הקמת רשות סטטוטורית נראית לי בשלב זה כדבר הטעון בירור. יש לכך כמה משמעויות, ולא הייתי חושב לנכון שהדבר ייעשה בחפז. אפילו בכיוון זה יחד עם השרים הנוגעים בדבר. אז תוגדר האחריות ויובהרו התפקידים של הגוף המטפל בכך או של הוועדה הבין-משרדית שתוקם.

בנוסף לעיקרי הדו"ח וחשבון, אליהם התייחסתי בדברי קיימות בין-משרדית המלצות נוספות, והמשרד מטפל בדחיפות לבירורן וליישומן, כגון: 1. נושא הפק-דון, בעיית סכום הפקדון, הנהגת פקדון צמוד. החברות קיבלו לפני הרבה שנים פקדון של 30 לירות, אשר ערכו היום הוא לכל הדעות גבוה יותר. אם מישו מבטל את קשריו עם החברה, הוא מקבל אותו סכום שבעדו קיבלה החברה גם ריבית וגם תוספת ערך הכסף. העניין טעון שינוי; 2. מחירי שירותים וסבירותם וכן פיקוח עליהם; 3. מתן שירותים, לרבות הנהגת שירותים על-ידי נותני שירות ולא על-ידי החברות.

בעיות אלה נדונות עדיין והן תזכנה לטיפול מואץ. מפאת אופי הבעיות שהועלו על-ידי חבר-הכנסת קורפו וכן לגופם של העניינים, אני מסופק אם יש מקום לדיון בנושא במליאה, אם בערב זה ואם ביום אחר. אני מציע להעביר את הנושא שהעלה חבר-הכנסת קורפו לדיון בוועדת הכלכלה. אני מניח שהמציע יסכים לכך.

היו"ר צ. צימרמן:

האם המציע מסכים להצעת השר?

חיים קורפו (גח"ל):

אני מסכים להצעה.

היו"ר צ. צימרמן:

אנו עוברים להצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אני מבקש למנות את הקולות.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את העניין

לוועדת הכלכלה

— רוב

— 0

— 2

נגד

נמנעים

ההצעה להעביר את העניין לוועדת הכלכלה

נתקבלה.

חוברת י"ז, ישיבה מ"ט, א' אדר ב' תש"ל (9 מארס 1970)

— הצעות לסדר-היום (צימרמן, ש. כהן); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (צימרמן, ליאור) —

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן, להגמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא אגזל מזמנכם. אומר בקיצור: גמנענו מהצבעה כדי להביע את מורת רוחנו ממיעוט המשתתפים בישיבת המליאה של הכנסת.

ו. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר צ. צימרמן:

אולי זה ינחם את חבר-הכנסת שלום כהן אם אספר, כי נודמן לי להיות נוכח בשבוע שעבר בפרלמנט הבריטי, ובאותה הישיבה היו נוכחים 12 חברי פרלמנט מתוך 660 חברים, אם אינני טועה, וזאת בדיונים רציניים.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה של הכנסת — מחר בשעה 15.00. ישיבה זו נעלה.

היו"ר צ. צימרמן:

לפני נעילת הישיבה נשמע הודעה מפי מזכיר הכנסת על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ת. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הגני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ושלישית: חוק השבות (תיקון מס' 2), תש"ל—1970, — שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הישיבה נעלה בשעה 20.45.